

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gözde Anıl YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Gözde Anıl YILMAZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

KABUL VE ONAY

Gözde Anıl Yılmaz tarafından hazırlanan “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Resimli Çocuk Kitaplarının Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma, 26.03.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin Odabaş (Başkan)

Prof. Dr. Bülent Yılmaz (Danışman)

Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur Ömürgönülşen

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

05/04/2021

Gözde Anıl YILMAZ

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Bülent YILMAZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Gözde Anıl YILMAZ

*Minik kelebeğim Toprak'a
Sevgili eşim Hakan'a
ve canım anneme, babama...*

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının gerçekleşmesi için çok yönlü yaklaşımlarıyla bana yol gösteren, cesaret veren, çok değerli bilgilerini, tecrübesini benden esirgemeyen ve desteğini her daim hissettiğim kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Bülent Yılmaz’a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tez jürimde bulunan, değerli görüş ve önerileriyle tezimin zenginleşmesine katkı sağlayan Sayın Prof. Dr. Hüseyin Odabaş ve Sayın Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya’ya teşekkür ederim.

Çalışma verilerinin toplanması sürecinde gösterdiği anlayış ve yardımlar için Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Şube Müdürü Sayın Mehmet Akkaya’ya teşekkür ederim.

Tez sürecimin tam ortasında varlığıyla hayatıma heyecan katan, kıpırtılarıyla yaşadığım her şeye tanık olan minik kelebeğim, Toprak: daha dünyaya gelmeden yaşamımı keyiflendirdin, enerji verdin, sürecime destek oldun, teşekkür ederim meleğim. Gece gündüz demeden sabırla beni dinleyen, benimle beyin fırtınası yapan, bana farklı bakış açıları kazandıran, en büyük destekçim, en iyi arkadaşım, sevgili eşim Hakan Yılmaz: sevginle, varlığıyla güç kattın, sensiz olmazdı! Her şey için sonsuz teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, varlıklarıyla huzur bulduğum, duaları ve destekleriyle hayatımın her aşamasında yanımda olan canım anneme ve canım babama; ayrıca her bunaldığımda yanımda olan oyun arkadaşım, canım kardeşime sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışma sürecinde bana destek olan, sıkılmadan sorularıma cevap veren ve yardımlarını esirgemeyen ofis arkadaşlarım Eda Ünal ve Fehim Ceylan’a çok teşekkür ederim.

ÖZET

YILMAZ, Gözde Anıl. *Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Resimli Çocuk Kitaplarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans, Ankara, 2021.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıdığı özellikler, hitap ettiği yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. Çocuğun, yaşına uygun, gelişimini destekleyecek nitelikte kitaplarla buluşturulması, halk kütüphanelerinin temel görevleri arasında yer alır. Bu kapsamda, her çocuğa eşit hizmet veren halk kütüphanelerinin çocuk dermelerinin, çocuk kitapları tasarım ilkeleri ışığında değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları dermesi dış yapı ve içyapı unsurları açısından değerlendirilmiş ve bu unsurların kitapların ödünç alınması üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kitapları değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” oluşturulmuştur. Çalışmanın evrenini, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi’nin 0-7 yaş çocuklara hitap eden ve 2015-2019 yılları arasında yayınlanmış resimli çocuk kitapları oluşturmaktadır. Betimleme yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada, 2197 kitap arasından rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş 130 resimli çocuk kitabı değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kitap kapağının görsel etkisinin ilgi çekici olması, kapak resimlerinin konuyu yansıtmaması, resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması, resim ve metin oranının uygunluğu, kitabın çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu, kitabın çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması gibi dış yapı ve içyapı unsurları, kitapların ödünç alma durumunu olumlu yönde etkilemektedir. Elde edilen sonuçlara göre, “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının dış yapı ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları onların ödünç alınma durumlarını etkilemektedir” şeklinde oluşturulan hipotezi doğrulanmıştır. Çalışma sonunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Çocuk edebiyatı, resimli çocuk kitapları, çocuk kütüphaneleri

ABSTRACT

YILMAZ, Gözde Anıl. *Evaluation of Children's Picture Books of Eskişehir Provincial Public Library*. Master's Thesis, Ankara, 2021.

The characteristics of children's literature work change according to the targeted age group. It is among the main duties of public libraries to bring children together with books that are suitable for their age and will support their development. In this regard, it is important to evaluate the children's collections of public libraries serving every child equally in the light of the principles of children's book design.

The aim of the study was to evaluate the children's picture book collection in the Eskişehir Province Public Library in terms of external and internal structural elements and to examine the effect of these elements on the state of borrowing these books. The researcher developed a "Children's Picture Book Evaluation Form" to evaluate the books. The population of the study included children's picture books published between 2015 and 2019 for children aged between 0-7 in the Eskişehir Province Public Library. The random sampling method was used in this descriptive study and selected 130 children's picture books were evaluated. According to the results of the study, the external and internal structural elements such as the interesting visual effect of the book cover, cover pictures' reflecting the subject, pictures qualified in a way for the child to form a story, the suitability of the ratio of pictures to text, the suitability of the book to the development level, interest and needs of the child, and the book's quality of making the child willing to read it positively affect the state of borrowing the books. The results confirmed the hypothesis that "The external and internal structural properties and the elements of suitability for children of the children's picture books in the collection of the Eskişehir Province Public Library affect their state of borrowing". Some recommendations were made at the end of the study.

Keywords:

Children's literature, children's picture books, children libraries

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	3
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	6
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	7
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	8
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	10
1.7. KAYNAKLAR.....	11
2. BÖLÜM.....	13
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ, ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ	13
2.1. ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK GELİŞİMİNE ETKİSİ	13
2.1.1. Erken Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri	13

2.1.1.1.	Fiziksel Gelişim.....	14
2.1.1.2.	Bilişsel Gelişim	15
2.1.1.3.	Dilsel Gelişim.....	17
2.1.1.4.	Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	19
2.1.1.5.	Kişilik Gelişimi	20
2.1.2.	Çocuk Kitaplarının Çocuk Gelişimine Etkisi.....	22
2.2.	ÇOCUK EDEBİYATI.....	25
2.2.1.	Çocuk Edebiyatı: Tanımı ve İşlevleri	25
2.2.2.	Çocuk Edebiyatının Özellikleri.....	28
2.3.	RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI	29
2.3.1.	Resimli Çocuk Kitabı Türleri.....	31
2.3.2.	Resimli Çocuk Kitaplarının Özellikleri	32
2.3.2.1.	Dış Yapı Özellikleri.....	33
2.3.2.1.1.	Boyut ve Biçim.....	33
2.3.2.1.2.	Kâğıt	34
2.3.2.1.3.	Kapak ve Cilt.....	35
2.3.2.1.4.	Harfler	36
2.3.2.1.5.	Sayfa Düzeni (Mizanpaj).....	37
2.3.2.1.6.	Resimler.....	37
2.3.2.2.	İç Yapı (İçerik) Özellikleri	41
2.3.2.2.1.	Tema (İzlek)	41
2.3.2.2.2.	Konu	42
2.3.2.2.3.	Kahramanlar (Karakterler)	43
2.3.2.2.4.	Dil ve Anlatım	44
2.3.2.2.5.	Plan.....	45
2.4.	ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ VE DERME GELİŞTİRME.....	45

2.4.1.	Çocuk Kütüphaneleri: Tanımı, Amaçları, Önemi ve İşlevleri	45
2.4.2.	Çocuk Kütüphanelerinin Yapısal Unsurları	50
2.4.2.1.	Bina (Mekân)	50
2.4.2.2.	Bütçe	52
2.4.2.3.	Personel	52
2.4.2.4.	Kullanıcı	55
2.4.2.5.	Derme	58
2.4.3.	Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri	60
2.4.4.	Türkiye’de Çocuk Kütüphaneleri	62
2.4.5.	Türkiye’de Çocuk Kütüphanelerinde Derme Geliştirme	65
2.4.6.	Eskişehir İl Halk Kütüphanesi	69
3.	BÖLÜM	71
	BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	71
3.1.	ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ GENEL ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	71
3.2.	ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	77
3.3.	ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ İÇYAPI ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	81
3.4.	ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÖDÜNCÜ ALINMA SIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR	85
4.	BÖLÜM	101
	SONUÇ VE ÖNERİLER	101
	KAYNAKÇA	111
	EKLER	124
	EK 1. Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu	124
	EK 2. Orijinallik Raporu	129

EK 3. Etik Komisyon Muafiyet Formu	131
--	-----

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
IFLA	The International Federation of Library Associations and Institutions - (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu)
KYGM	Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package of Social Science - (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi
Tablo 2.	Türkiye Çocuk Kütüphaneleri Verileri (2015-2019)
Tablo 3.	Kitapların Yayın Yıllarına Göre Dağılımı
Tablo 4.	Kitapların Basım Bilgilerine İlişkin Bulgular
Tablo 5.	Kitapların Sayfa Sayıları
Tablo 6.	Kitapların Çeviri ve Özgün Olma Durumu
Tablo 7.	Kitapların Yazar ve Resimleyen Tanıtım Sayfası
Tablo 8.	Kitapların Boyutları ve Biçimleri
Tablo 9.	Kitapların Cilt ve Kapak Türü
Tablo 10.	Kitapların Fiziksel Durumu
Tablo 11.	Kitapların Boyut Özellikleri
Tablo 12.	Kitapların Kapak ve Cilt Özellikleri
Tablo 13.	Kitapların Harf Özellikleri
Tablo 14.	Kitapların Sayfa Düzeni Özellikleri
Tablo 15.	Kitapların Resim Özellikleri
Tablo 16.	Kitapların Dil ve Anlatım Özellikleri
Tablo 17.	Kitapların Tema Özellikleri
Tablo 18.	Kitapların Konusal Özellikleri
Tablo 19.	Kitapların Kahraman Özellikleri

- Tablo 20.** Kitapların Plan Özellikleri
- Tablo 21.** Kitapların Çocuklar için Genel Uygunluk Durumu
- Tablo 22.** Kitapların Yıllık Ödünç Alınma Sıklıkları
- Tablo 23.** Kitabın Basım Bilgisi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 24.** Kitabın Kapak Türü ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 25.** Kitabın Özgün ve Çeviri Olma Durumu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 26.** Kitabın Boyutu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 27.** Kitabın Biçimi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 28.** Kitabın Yaş Grubu Bilgisi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 29.** Kitabın Kapak Görsel Etkisinin İlgi Çekici Olması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 30.** Kitabın Kapak Resimlerinin Konuyu Yansıtmaması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 31.** Kitap Resimlerinin Çocuğun Öykü Oluşturabileceği Nitelikte Olması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 32.** Kitabın Resim ve Metin Oranının Uygunluğu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 33.** Kitap Temasının Çocuğun Yaş Grubuna Uygunluğu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki
- Tablo 34.** Kitabın Çocukların Gelişim Düzeyine, İlgi ve Gereksinimlerine Uygunluğunun Yıllık Ödünç Alınma Durumuna Etkisi

Tablo 35. Kitabın Çocukta Okuma İsteği Uyandıracak Nitelikte Olmasının Yıllık Ödünç Alınma Durumuna Etkisi

Tablo 36. Kitapların Dış-İç Yapı Özellikleri ve Çocuğa Görelik Unsurlarının Ödünç Alınma ile İlişkisi

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Çocukların fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, ahlaki ve dil gelişimleri ileriki yaşamlarında ve kendi kendilerine yetebilmelerinde önemli rol oynar. Bu gelişim süreçleri çocuk kitapları sayesinde desteklenir ve çocuklar söz konusu kitaplar aracılığı ile iletişim becerileri, günlük deneyimler, doğa ve hayvanlar hakkında bilgi kazanırlar (Demircan, 2006, s.13). Çocuk edebiyatı çocukluk eğitimi önemli biçimde destekler. Çocuğun kendisini, çevresini, insanları, doğayı, olayları algılayışı ve yorumlayışı çocuk edebiyatı ürünleriyle beraber gelişir.

Çocuklar yaşamlarında kitapların dünyasında ilk olarak resimli çocuk kitaplarıyla tanışırlar. Bu kitaplar erken çocukluk döneminde çocuğa eşlik eden kitaplardır. Resimli kitaplar hem metin yoluyla hem de görsel yolla çocuğa hikâye anlatabilmektedir (Çakmak, 1994, s.2). Okul öncesi dönemde çocuk okumayı bilmez ve resimlerin bir şeyler anlatmasını bekler. Çocuklara yeni bilgiler kazandıran, var olanları sağlamlaştıran ve göze hitap eden resimli çocuk kitaplarında resim ve metin birbirini tamamlayan unsurlardır (Gönen, Uludağ, Fındık ve Tüfekçi, 2014, s.126). Resimli çocuk kitapları çocuğa kitap sevgisi aşılar ve bunun yanında eğitim etkinliklerinde de oldukça önemli bir yer tutar. Bu kitaplar çocuğun ilgisini ne kadar çok çekerse, çocuğun okumaya karşı ilgisi de bir o kadar artar (Çakmak, 1994, s.4). Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun kitaplara duyduğu ilgi ile okumaya istekli ve hazır olması doğrudan ilişkilidir (Yılmaz ve Çakmak, 2009, s.505). Çocukta oluşan kitap kültürü, düşünen, yorumlayan, sorgulayan, araştıran ve tartışan bir bireye zemin hazırlar.

Resimli çocuk kitaplarının dış yapı ve içyapı özellikleri açısından sahip olması gereken bazı ilkeleri vardır. Bu ölçütlerin bazıları; kitabın boyutunun çocuğa uygunluğu, ciltleme kalitesi, sayfa düzeni, harflerin puntosu, görsel metin ile dilsel metin oranının dengesi, metin ile resim uyumu, resimlerin dokusu, resimlerin çocuğun eğlenmesi ve düşünmesine

katkı sağlayacak nitelikte olması gibi ölçütlerdir (Bassa, 2013; Demircan, 2006; Sever, 1995, 2017, 2018;). Bu ölçütlerin eksikliği, kitabı çocuğa görelikten uzaklaştırır ve kitabın nitelik sorununu ortaya çıkarır (Sever, 2018, s. 154). Çünkü çocuk kitapları dış yapı ve içyapı ölçütleri ile bir bütün oluşturur. Bu ölçüt ve ilkelerin tutarlı olması çocuk kitaplarında niteliği belirlemektedir (Sever, 1995, s. 14).

Çocuğa görelik; çocuğun ilgisine, gereksinimlerine, psikolojisine, dil ve anlatım bilgisine, algılama düzeyine uygun olan demektir. Hangi yaş grubuna yönelikse o yaş düzeyindeki çocuğun gelişimsel özelliklerine cevap verebilen, çocuğun dünyasını yansıtan ürünler çocuğa göredir (Şirin, 1994, s.19).

Halk kütüphaneleri, her kesiminden çocuğun özgürce kitaplarla buluşma fırsatını yakaladığı ortamlardır. Bütün çocukların ücretsiz hizmet alabildiği bu kütüphanelerin çocuk bölümleri, barındırdıkları kaynaklarla çocuklara kitap sevgisi kazandırır ve çocukların gelişim süreçlerini destekler. Çocuk kütüphaneleri¹, çocukların gelişimlerini destekler, okuma kültürlerine katkıda bulunur, topluma uyum sağlama becerilerini arttırır (IFLA, 2018, s.6; Yılmaz, 2019, s.12). Bu kuruluşlar nitelikli ve çocuğa uygun kaynaklar barındırmalıdır. Çocuk kütüphanelerinde nitelikli kitaplar bulundukça, çocuklara kitaplar daha çekici gelecektir. Çocuklar daha sık kütüphanelere gidecek ve okuma kültürlerini geliştireceklerdir (Cevher, 2015, s.2).

Çocuklar toplumun geleceği açısından en önemli bireylerdir ve onlara sunulacak olan kitapların seçimi hassas bir konudur. Çünkü çocukluk, kısa bir dönemdir ve onu biçimlendirmek için en uygun zaman dilimidir. Bu dönemde çevresini merak eden ve daima ilgilenen çocuğa kitabı sevdirmekle, ömür boyu sürebilecek bir okuma alışkanlığı kazandırılır (Önerli, 1967, s. 210). Geleceğe yönelik en büyük yatırım çocuktur. Çocuğa yapılan bu yatırımı destekleme sorumluluğu çocuk kütüphanelerinin görevleri arasındadır (Yılmaz, 2019, s.12). Her çocuğun eşit şekilde hizmet alabildiği halk kütüphanelerinin sorumluluğu, çocuklara kaliteli ve zengin kaynaklar sunmaktır. Bu nedenle çocukların

¹ Bu çalışmada halk kütüphanelerinin çocuk bölümleri için “çocuk kütüphaneleri” kavramı kullanılmıştır.

halk ve çocuk kütüphanelerinde nitelikli çocuk kitaplarıyla hizmet alması büyük önem taşımaktadır.

1.2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, Türkiye’de ve dünyada resimli çocuk kitaplarıyla ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmekte ve resimli çocuk kitaplarının çocuk kitabı ölçütlerine göre incelendiği benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmına aşağıda yer verilmeye çalışılmıştır.

Kütüphanelerin çocuk kitabı seçim ölçütleri üzerine bir değerlendirme yapan Kocabaş (1999), 1997 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından seçilip ülkedeki çocuk kütüphanelerine gönderilen çocuk kitaplarının özelliklerini incelemiş ve seçilen kitapların fiziksel ve içerik açısından yetersiz oldukları sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada seçim işleminin konunun uzmanı kişiler tarafından çocuk kitabı ölçütlerini dikkate alarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Erkmen (2017), Ankara ilindeki 20 çocuk kütüphanesinde en çok okunan 25 kitabı çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelemiş, bu kitapların bazı dış yapı ve içyapı özelliklerini saptamıştır. Çalışma sonuçlarına göre, kitapların %80’inin kâğıdı kaliteli, çoğunun (%81,2) resimleri renkli ve gerçekçi, kitapların %88’inde kahramanlar çocuğun özdeşim kurabileceği niteliktedir. İncelenen kitapların tamamına yakınının (%96) dili sade ve anlaşılırdır. Ayrıca araştırmacı, kütüphane kullanıcısı olan 100 kişiyle de görüşmüştür. Kitapları neden tercih ettiklerine dair sorulan soruya kullanıcıların %30’u fantastik kitapları tercih ettiğini, %20’si öğretmenlerinin etkisiyle tercih ettiğini belirtmiştir.

Yılmaz ve Gönen (2018), Ankara’daki halk kütüphanelerinin çocuk bölümlerindeki resimli çocuk kitapları üzerine yaptıkları bir çalışmada kitapların çocuğun gelişim alanlarına katkısı bakımından ne tür konuların ele alındığını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda kitapların daha çok sevgi, dostluk, mutluluk, arkadaşlık, özür dileme, yardımlaşma gibi sosyal ve duygusal gelişim alanlarını destekleyen konular içerdiği, diğer gelişim alanlarına (bilişsel, dilsel, öz bakım becerileri gibi) uygunluk bakımından ise eksik kaldığı sonucuna varmıştır.

Başka bir çalışmada, Bartın İl Halk Kütüphanesinde 2.995 adet okul öncesi ve ilk okuma çocuk kitabı, dış yapı özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışmada, kitapların taşınabilirliği, harf büyüklükleri, kâğıt kaliteleri, sayfa düzenleri ve resim özellikleri uygun bulunmuştur. İncelenen kitapların %87,3'ünün sayfa sayısı 30'dan azdır. Kapak resimleri çoğu kitapta (%85,1) renkli ve ilgi çekicidir. Okuma kolaylığı açısından bakıldığında, %85,8'inin uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Kitapların yarısından fazlasında (%56,5) herhangi bir yaş grubu bilgisi yoktur (Çolaklar, 2019).

Kütüphanedeki çocuk kitaplarının seçimini kütüphane kataloğu üzerinden değerlendiren bir araştırmada Svab ve Zumer (2015), ebeveynlerin kütüphane kataloğu üzerinden resimli çocuk kitaplarını nasıl seçtiklerini ve hangi bibliyografik verilerin kullanıcı için önemli olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmada 36 kullanıcı ile görüşülmüş ve resimli kitap seçiminde kütüphane kataloğunu kullanırken zorluk yaşadıklarını, mevcut bibliyografik unsurların yetersiz kaldığını bunun yerine kitapları raflardan görerek seçmeyi tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışma göstermiştir ki ebeveynler kitapları fiziksel olarak incelemeyi tercih etmektedir. Bu tutum, kitapların öncelikle resimlerine, içeriğine ve kapağına bakmanın kitap seçiminde önemli olduğunu vurgulamıştır.

Koçak (2017)'ın 2000-2014 yılları arası yayınlanmış resimli çocuk kitaplarını dış yapı, içyapı ve resimleme özelliklerini incelediği çalışmasında, kitapların %57,7'sinde basım, %12'sinde resimleyen bilgisi yoktur. Kitapların %57,7'sinin kaliteli kâğıda sahip olduğu, %94'ü dil bilgisi kurallarına uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Çoğu kitapta (%84,6) evrensel değerlere yer verilmiştir. Resimleme özellikleri açısından ise genel olarak kitapların kapak resimleri konuyla uyumlu ve renkli resimlere sahiptir.

Taşcı, 2019 yılında Ankara'daki kitapçılarda satılan 135 adet 0-3 yaş arası resimli çocuk kitabını çocuğa görelilik ilkesi ışığında incelemiştir. Bu çalışmada, çocuk kitabı ölçütlerine göre bir kitap inceleme formu hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda, 0-3 yaş arası çocuklara hitap eden kitapların içyapı özellikleri yetersiz bulunmuş, buna karşın dış yapı ve resimleme özellikleri yeterli bulunmuştur.

Kıvılcım (2019), 4-7 yaş çocuk kitaplarının görsel ve hikâye uygunluğunu çocuk kitabı ölçütlerine göre incelemiştir. Araştırmacı bu çalışması için anaokullarında okutulan beş adet çocuk kitabını seçmiştir. Değerlendirmeler sonucunda, kitaptaki görsellerle hikâye uyumu ve anlatımı yetersiz bulunmuştur. 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, içerik ve resimleme özelliklerinin incelendiği bir başka çalışmada, 149 adet çocuk kitabı değerlendirmeye alınmıştır. Kitaplar biçim bakımından çocuk kitabı ölçütlerine uygun bulunurken, resim ve içerik bakımından uygun bulunmamıştır (Dönmezler, 2019). Bir diğer benzer çalışmada Gönen ve Aydos (2016), 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarını içerik, fiziksel ve resimleme özellikleri açısından incelemiş ve kitaplarda yer alan konuların çeşitliliğinin sınırlı sayıda olduğu sonucuna varmıştır.

Wei ve Ma (2020), yaptıkları bir çalışmada, farklı formatlardaki resimli çocuk kitaplarının çocuklar, ebeveynler ve diğer kullanıcılar açısından çekicilik faktörlerini tanımlamaya çalışmışlardır. Katılımcıların resimli çocuk kitaplarını nasıl seçtiklerini ve buna karşılık gelen okuma deneyimlerini keşfetmeye çalışmıştır. Geleneksel kitaplar, açılır kapanır kitaplar, sesli kitaplar ve e-kitaplar gibi çeşitli resimli kitap formatlarının tasarımsal çeşitliliği hikâye içeriklerini geliştirmekte ve hikâye sunumunu zenginleştirip çekiciliği arttırmaktadır. Bu çalışmada, resimli çocuk kitaplarının çekici olması ile çocukların okuma isteği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Kitapların tasarım süreçlerinin çocukların duysal tercihleri ve ihtiyaçları ile uyumlu şekilde yapılması çocukların okuma isteklerini teşvik etmekte kullanılacak bir yöntem olarak sunulmuştur.

Dijital kitaplar için bir değerlendirme tablosu tasarlayan McGeehan, Chambers ve Nowakowski (2018) ise çalışmasında, bu tür kitapların daha çok görsel çekicilik üzerinde durduğunu ve bazı çocuk kitabı ölçütlerini arka planda bırakabildiklerini vurgulamıştır. Ayrıca bu formattaki kitapların daha çok geliştirilip dijital dünyanın sunduğu kolaylıkları okuyucuya sağlaması beklenmektedir.

Yu (2012), 3 ile 5 yaş arası 31 çocuğun görsel algısını ve resimli kitap okumayla ilgili görsel algı düzeyini etkileyen faktörleri incelemek için gözlemler, anketler ve görüşmeler yapmıştır. Görsel algı, resimli kitaplarla etkileşimden gelen bilgilerin doğrudan yorumlanmasını sağlamakta ve görsel özellikleri belirleyerek hikâyeleri yeniden

anlatarak bir çocuğun bilişsel sürecini kodlamaya yardımcı olmaktadır. Resimli çocuk kitaplarının çocuklarda görsel algıları geliştirdiği ve bu bağlamda çok önemli araçlar olduğu sonucuna varmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Çocuk kütüphanelerinin, çocukların gelişim süreçlerini desteklemek, çocuklara kitap, okuma ve kütüphane kültürü kazandırmak gibi önemli sorumlulukları vardır. Çocukların bu becerilerini elde edebilmesinde nitelikli resimli çocuk kitaplarının rolü büyüktür. Bu nedenle çocuk kütüphanelerinde çocukların, çocuğa görelilik ilkeleri açısından dış yapı ve içyapı ölçütlerine uygun, nitelikli resimli çocuk kitaplarıyla buluşması büyük önem taşımaktadır. Çocuk edebiyatı eserlerinin nitelikli olmalarını belirleyen “çocuğa görelilik” ilkesi, “çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun” (Şirin, 1994, s.19) anlamına gelmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde bu ilkeyi sağlayan dış yapı ve içyapı özellikleridir. Kütüphanelerde nitelikli kitapların bulunması hem kitapları ve hem de kütüphaneleri çocuklar için daha çekici kılacaktır.

Bu bağlamda, **araştırmanın amacı**; “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarını dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları açısından incelemek ve bu özelliklerin ödünç alınma üzerindeki etkilerini belirlemektir.” Bu amaç doğrultusunda **araştırmanın problemi**; “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitapları dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları açısından ne durumdadır ve bu özellikler kitapların ödünç alınmalarını nasıl etkilemektedir?” şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışmada aşağıdaki araştırma soruları için yanıt aranmıştır:

1. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları dış ve içyapı özellikleri açısından nasıldır?
2. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygun mudur?

3. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte midir?
4. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitaplarının dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları kitapların ödünç alınmalarını nasıl etkilemektedir?

Araştırma soruları doğrultusunda **hipotez**; “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları onların ödünç alınma durumlarını etkilemektedir” şeklinde oluşturulmuştur.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırma kapsamına, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları dermesindeki 2015-2019 yılları arası yayınlanmış 0-7 yaş çocuklara hitap eden resimli çocuk kitapları alınmıştır. Kütüphane otomasyon sistemi üzerinde, dermedeki resimli çocuk kitaplarını tespit edebilecek ve tam sayıya ulaşabilecek bir bölümlene bulunmamaktadır. Bu yüzden resimli çocuk kitaplarının tam sayısına ulaşabilmek için Dewey Onlu Sınıflama Sistemi’ne göre bu kitaplara verilen “372.412” sınıflama numarası kullanılmıştır. Bu sınıflama numarası, “okuma kitapları, okul öncesi ve okul öncesi kitapları” konu başlıklarına sahip resimli çocuk kitaplarını temsil etmektedir (Dewey, 1993, s. 628). Bir başka deyişle, kütüphane sınıflama sisteminde “372.412” sınıflama numarası 0-7 yaş arası çocuklara hitap eden resimli kitapları sınıflamak için kullanılmaktadır.

Bu çerçevede, 15 Ekim 2020 tarihinde Eskişehir İl Halk Kütüphanesi katalog tarama sisteminden “372.412” sınıflama numarasına sahip, son beş yılda (2015-2019 yılları arası) yayınlanmış kitaplar saptanmış ve bu kitaplar araştırmanın evrenini oluşturulmuştur. Evren üzerinden rastgele örnekleme tekniği ile araştırmanın örnekleme seçilmiştir. Araştırmanın evrenine ve örnekleme ait sayılar aşağıda (Tablo 1) verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

<i>Yayın yılı</i>	Evren		Örneklem	
	Sayı	%	Sayı	%
2015	422	19,2	25	19,2
2016	501	22,8	30	22,8
2017	613	27,9	36	27,9
2018	433	19,7	26	19,7
2019	228	10,4	13	10,4
Toplam	2197	100,0	130	100,0

Araştırmada, 2.197 kitap olan evren, 130 kitap ile örneklenmiştir. Çıngı'ya (1990, s. 261) göre, 0,99 güven düzeyi ve 0,05 hoşgörü miktarına göre, 3000'e kadar kitle genişliği (evren) için temsil gücüne sahip örneklem sayısı 121'dir. Buna göre, 130 olan araştırma örnekleme, istatistiksel açıdan evreni temsil etmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmada, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitaplarının dış ve içyapı özelliklerini ve çocuğa görelilik (uygunluk) unsurlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı (betimleyici) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yöntemi, araştırması yapılan objenin ya da olgunun mevcut durumunu tanımlamaya, açıklamaya çalışan incelemedir (Kaptan, 1998, s. 59). Bu yöntemin amacı “bir örgüt, birey, grup, durum veya olgunun düzgün bir portresini çizmektir” (Altunışık, Çoşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010, s. 69).

Araştırmada, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitaplarının değerlendirilebilmesi için çocuk edebiyatının temel ilkeleri ışığında literatür incelenmiş ve benzer çalışmalarda kullanılan değerlendirme ölçütlerine dayanarak “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Bu formun amacı, incelenen resimli

çocuk kitaplarının dış ve içyapı özelliklerini belirlemektir. Araştırmadaki veriler “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” ile toplanmıştır.

Nesnel bir ölçme aracı geliştirebilmek için “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu”nun maddeleri alan uzmanlarının görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda form, 15 Eylül 2020 tarihinde Sevim Ak (çocuk kitabı yazarı), Nur İçözü (çocuk kitabı yazarı), Nihan Temiz (çocuk kitabı yazarı), Günay Uysal (kütüphaneci), Asuman Nesibe Gök (kütüphaneci), Nuran Akman (kütüphaneci) ve Araş. Gör. Gülhan Yılmaz Bursa (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) tarafından değerlendirilmiş ve son halini almıştır. Form toplamda üç bölümden ve 63 sorudan oluşmaktadır;

- İlk bölümde *kitabın adı, yazarı, yayınevi, basım bilgisi, sayfa sayısı, özgün veya çeviri olma durumu, resimleyeni, çevireni, sınıflama numarası, dermeye dâhil olduğu yıl, hitap ettiği yaş grubu bilgisi, boyutu, biçimi, ciltlenmesi, kapak türü, genel fiziksel durumu ve ödünç alınma sıklığını* belirlemeye yönelik **genel özellikler ve bibliyografik bilgiler** altında 22 soru,
- İkinci bölümde kitapların **dış yapı özellikleri** olan *boyut ve biçim, kâğıt, kapak ve cilt, harfler, sayfa düzeni ve resimleri* belirlemeye yönelik 18 soru,
- Üçüncü bölümde kitapların **içyapı özellikleri** olan *tema, konu, kahramanlar, dil ve anlatım, plan ve çocuklar için genel uygunluk durumunu* belirlemeye yönelik 22 soru ve açık uçlu 1 soru bulunmaktadır.

Elde edilecek verilerin güvenilirliğinin saptanması için araştırmacı ile beraber Nihan Temiz, Nuran Akman ve Araş. Gör. Gülhan Bursa Yılmaz tarafından aynı veri seti “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu”na göre kodlanmış ve yanıtlar karşılaştırılmıştır. Veri seti için örneklemden rastgele seçilen beş resimli çocuk kitabı kullanılmıştır. Araştırmacının kodlama güvenilirliğini belirleyebilmek için, farklı kişiler tarafından kodlanan veri setinin kodlama benzerliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994, s. 64). Bu benzerlik Miles ve Huberman (1994, s.64) modeline göre şöyle hesaplanır;

$$\text{Güvenilirlik} = (\text{görüş birliği sağlanan kodlama} / (\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı})) * 100$$

Bu güvenilirlik modeline göre kodlayıcılar arasında uyuma yüzdesi %83,9 bulunmuştur. Bu durumda aynı veri seti için dört farklı kodlayıcının “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu”na göre verdiği yanıtlar büyük oranda örtüşmektedir.

Araştırma verileri, oluşturulan “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” ile toplanmış ve SPSS 22.0 (Statistical Package of Social Science) istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler sıklık tabloları ile sunulmuş, verileri karşılaştırmak için çapraz tablolar geliştirilmiştir. Resimli çocuk kitaplarının dış yapı ve içyapı özellikleri ile ödünç alınma sıklıkları arasındaki ilişkiyi anlamak için ki-kare analizi uygulanmıştır.

Örnekleme seçilen 130 resimli çocuk kitabı için ödünç alınma istatistikleri 15 Ekim 2020 tarihinde elde edilmiştir. Bu tarihten sonra yapılan ödünç alınmalar dikkate alınmamıştır. Kütüphane otomasyon sisteminde kitapların yıllara göre ödünç alınma sıklıklarına dair ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. Bunun yerine her kitabın dermeye girdiği tarihten itibaren toplam ödünç alınma sayısı verilmektedir. Seçilen kitapların dermeye girdiği tarihten, yukarıda belirtilen tarihe kadarki toplam ödünç alınma sayılarına ulaşılabilmektedir. Bu bilgiye dayanarak örneklemedeki her kitap için yıllık (12 aylık) ortalama ödünç alınma sıklığı hesaplanmıştır. Çalışmada, ödünç alınma ile ilgili verilerde bu hesaplama kullanılmış ve yıllık ödünç alınma sıklığı olarak verilmiştir.

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde konunun önemi, literatür değerlendirilmesi, araştırmanın amacı ve hipotezi, kapsamı, yöntemi, veri toplama teknikleri, düzeni ve kaynakları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde literatürdeki bilgiler incelenmiştir. Erken çocukluk dönemi ve gelişim özellikleri, çocuk kitaplarının gelişime etkisi, çocuk edebiyatı ve özellikleri, resimli çocuk kitapları, resimli çocuk kitaplarının dış yapı ve içyapı özellikleri, çocuk kütüphaneleri ve

derme geliştirme, Türkiye’de çocuk kütüphaneleri ve Eskişehir İl Halk Kütüphanesi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, araştırma kapsamında uygulanan “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde sonuç, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın son kısmında kaynakça ve ekler yer almaktadır.

1.7. KAYNAKLAR

Araştırma ile ilgili daha önce yapılan çalışmaları inceleyebilmek için basılı ve elektronik kaynaklar taranmıştır.

Araştırma kapsamında kullanılan kaynak listesi şöyledir:

Bilgi Dünyası (2000-2020)

DergiPark

Türkiye Bibliyografyası (2003-2020)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciliği (1987-2020)

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1995-2020)

EBSCOHost

Elsevier

EMERALD

Dissertation Abstracts

ProQuest Dissertations & Theses

DOAJ- Directory of Open Access Journals

Science Direct

Scopus

SpringerLink

Web of Science

Taylor & Francis

ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (2002-)

Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)

YÖK Tez Kataloğu

Araştırmada Google ve Google Scholar tarama motorları da kullanılmıştır. Konuya ilişkin tarama yaparken kullanılan anahtar sözcükler ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

Çocuk edebiyatı (Children's literature)

Çocuk gelişimi (Child development)

Çocuk kitapları (Children's books)

Çocuk kütüphaneleri (Children's libraries)

Halk kütüphaneleri (Public libraries)

Resimli çocuk kitapları (Picture books)

Tezin hazırlanışında, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi (2019)* kullanılmıştır. Tezdeki kaynaklar, alıntılar, göndermeler ve tablolar için “Bilimsel Yayınlarda Kaynak Gösterme, Tablo ve Şekil Oluşturma Rehberi APA 6 Kuralları” (Şencan ve Doğan, 2017) kullanılmıştır.

2. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ, ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ

2.1. ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK GELİŞİMİNE ETKİSİ

Bu bölümde erken çocukluk dönemi (0-8 yaş) gelişim özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda gelişim kavramına değinilecek ve çocukların fiziksel, bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal ve kişilik gelişim özellikleri açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca çocuk kitaplarının çocuk gelişimindeki etkileri irdelenecektir. Ancak bu etkiyi ortaya koymak için öncelikle erken çocukluk dönemi gelişim özellikleri açıklanacaktır.

2.1.1. Erken Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri

Gelişim, bireyin doğumundan önce başlayan, yaşamı boyunca devam eden ve yaşadığı değişimleri açıklayan bir süreçtir. İnsanın fiziksel ve bilişsel olarak değişime uğraması insanın gelişimi demektir (Gander ve Gardiner, 1998, s.36; Cırhinlioğlu, 2010, s.5).

“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi”nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye İlişkin Genel Yorumlar” adlı kitapçığında erken çocukluk tanımına geniş yer verilmiş ve çocuğun sekiz yaşına kadar olan dönemi olarak nitelendirmiştir (Genel Yorumlar 7, 2006, s.3). “Erken çocukluk dönemi içinde çocuk sırası ile, 0-2 yaşlar arasında bebekliği, 3-5 yaşlar arasında okul öncesi dönemi, 6-8 yaşlar arasında ise ilköğretimin ilk yıllarını yaşar” (Can, 2011, s.18). Erken çocukluk dönemi bireyin tüm hayatını etkileyecek olan alışkanları kazandığı çok yönlü ve etkili bir süreçtir (Cüceloğlu, 1991, s.331). Çocuklar bilişsel, dilsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin büyük çoğunluğunu çocukluk döneminde gerçekleştirmektedir. Bu dönem çocuğun dil becerilerini kazanması ve sonrasında okuma yazma dönemine geçişini de kapsayan temel bir dönemdir. Özellikle bu dönemde çocuğun sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarabilmesi, uygun fiziksel ve sosyal ortamların sunulması, iyi eğitim olanaklarının sağlanması ve içeriği zengin

uyaranlarla bir arada gelişim sürecini tamamlamasıyla ilgilidir (Cirhinlioğlu, 2010, s.1). Gelişim hızı ve özellikleri her bireyde farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklarda genetik faktörler ile çevresel ve kültürel faktörler de belirleyici olabilmektedir (Gander ve Gardiner, 1998, s. 34). Ancak çocukların genel olarak gelişim süreçleri evrensel özelliklere sahiptir ve çocukların bu özelliklerini göstermesi beklenmektedir.

Çocukların keşfetme ve öğrenme eğilimleri, dünyaya geldikleri anda başlar ve yaşam boyu devam eder. Erken çocukluk dönemi çocuğun çevresel etkenlere en açık olduğu dönemdir ve gelişim açısından en hassas olduğu evredir. Bu dönemde çocuğun alışkanlıkları ve yetenekleri biçimlenir. Bu yüzden çevre çocuğun gelişimini, potansiyelini ve motivasyonunu etkileyen en önemli faktördür. Çocuk çevre etkilerine karşı oldukça duyarlıdır ve çevresinde gelişimini destekleyen ne kadar nitelikli unsur varsa, çocukta o kadar hızlı ve nitelikli bir etki gösterir (MEB, 2013; Tuncer, 1994, s. 198). Günümüzde çocuğun uyarıcı dünyası sadece ailesi ve çevresi değil, bunun yanında görsel-işitsel araçlar, bilgisayarlar, telefonlar ve çeşitli kitaplarla genişlemiştir. Tür ve Turla (1999, s.12)'ya göre "çocukların çeşitli araç-gereçler, oyuncak ve kitaplarla dokunarak, oynayarak uyarıcı ve geliştirici bir ortamda büyümeleri gelişim ve uygarlık düzeyini de artırmaktadır."

2.1.1.1. Fiziksel Gelişim

Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde en gözle görülür gelişim, fiziksel gelişimdir. Fiziksel gelişim, bedensel ve hareketsel gelişim olarak iki açıdan ele alınmaktadır. Bedensel gelişim, "...vücuttaki hücre sayısının ve büyüklüğünün artmasına bağlı olarak, vücut hacminin ve kütlesinin artmasıdır" (Cirhinlioğlu, 2010, s.9). Bedensel gelişimle birlikte sinir ve kas sistemi olgunlaşacak ve çocuk emeklemek, yürümek, yakalamak gibi hareketsel gelişimler gösterecektir (Yenibaş, 2008, s.34).

Bebekler doğuştan bazı refleks kabiliyetleri ile doğarlar. Koklama, tat alma, duyma organları gelişmiştir ve sürekli dünyayı keşfetme ve anlama eğilimindedirler (Cüceloğlu, 1991, s.342). 0-12 aylık bebek çoğunlukla yetişkine bağımlı durumdadır. Bebeklerin ilk aylardan itibaren hareket kabiliyetlerinde artış gözlenmektedir. Bebekler ilk aylar önce çenelerini kaldırmaya daha sonra başını sağa sola çevirmeye çalışır, 4 aydan itibaren

oturmaya başlar ve istemli hareketlere geçilir, 8 aydan itibaren kendisini rahatsız eden objeleri uzaklaştırabilir, yardımla ayakta durabilir, yattığı yerden doğrulabilir (Charlesworth, 2011, ss.234-239; Cüceloğlu, 1994, s.343). 12 aydan itibaren destekle ayağa kalkar, 15 aydan itibaren desteksiz yürümeye başlar, resimlere bakar ve karalama yapar, sandalyeye oturur, taklit eder. 19-24 ay arası tutunarak merdiven iner, çizgi çizer, dans eder (Cırhinlioğlu, 2010, s.68).

2-6 yaş arası dönemde çocuğun boy uzama hızı yavaşlarken hareket çeşitliliğinde artış gözlenmektedir. Denge ve koordinasyon gerektiren hareketleri yapmaya çalışır (Şenyılmaz, 2011, ss.133-135). Bunlar; koşma, zıplama, ayak parmakları üzerinde yürüme, bisiklete binme, giyinip soyunma, resim çizebilme, makas tutabilme gibi hareketlerdir. Çocuk 3 yaşında büyük bir topa tekme atabilir, 4 yaşında kitabın sayfalarını tek tek çevirebilir. 5 yaşında geometrik şekilleri makasla kesebilir ve 6 yaşından sonra değişik şekillerdeki resimleri makasla kesip yapıştırabilir, ayakkabılarını bağlayabilir, adını yazabilir, dışına taşırmadan boyama yapabilir, yazı yazabilir (Levine ve Munsch, 2019, s.252).

2.1.1.2. Bilişsel Gelişim

Birey, dünyaya geldiği andan itibaren dünyayı anlama ve öğrenme çabası içindedir. Bu çabası sonucunda zihinsel bir düzen geliştirir ve çevreyle uyum içine girmeye başlar (Cüceloğlu, 1994, s.346). Çevresini keşfetme çabası içinde olan bebekler, doğuştan gelen reflekslerinden ve duyu organlarından yardım alarak dışardan gelen uyarınları yorumlamaya çalışır (Taşcı, 2019, ss.14-15). Böylece dünyayı anlama yoluyla başlayan bilişsel bir süreç içine girer. Gander ve Gardiner (1998, s.193) bilişsel gelişimi, "...kavramların, düşünme yeteneklerinin, belleğin, akıl yürütmenin ve başka çeşitli iç zihinsel işlevlerin gelişimi..." olarak tanımlar. Deneyimlerle bilişsel gelişim arasında güçlü bir ilişki vardır.

Bilişsel gelişim denildiğinde ilk akla gelen Piaget'e göre, çocuk, dünyanın aktif alıcısıdır ve bilgiyi elde etmede önemli bir role sahiptir. Çocuk, uyarıcılar aracılığıyla bir şema oluşturmaktadır ve bu şemalar çocuğun dünyaya uyumunu sağlamaktadır (Senemoğlu, 2012, s.32). Şemalar sürekli olarak değişmekte ve gelişmektedir. Örneğin, bir yaşındaki

çocuk önceleri koltuktan nasıl ineceğini bilmeyip atlarken, sonraları, önce ayaklarını indirip daha sonra bedenini indiriyorsa bununla ilgili bir şema geliştirmiş demektir ve bu şemayı sandalyeden inerken de kullanacaktır. Ayrıca Piaget, farklı yaşlardaki çocukların dünyayı algılayışının ve problemleri çözmedeki yeteneklerinin farklı olduğunu vurgulamaktadır (Yenibaş, 2008, s.41). Bu farklılık kültüre, yaşa ve çevresel faktörlere göre de değişiklik gösterebilmektedir.

0-2 yaş dönemini Piaget, duyuşal-hareketsel dönem olarak sınıflamıştır. Bu dönemde çocuğun derin düşünme yeteneği yoktur. Çevresini sınamak, tanımak için eylemlerde bulunan çocuk, itme, çekme, bakma gibi davranışlarda bulunur. Önceleri nesnelerin önünden kaldırıldığında nesnenin yok olduğunu düşünen çocuk, bir yaşına doğru nesnelerin değişmezliğini kavramaya başlar ve önünden alınan bir nesneyi etrafına bakarak aramaya başlar (Cüceloğlu, 1994, s.346-347). Bir yaşından sonra nesneleri renklerine, şekillerine göre sınıflandırmaya başlar. Resimli kitapların doğru yönlerini bilir, çevirir, resimleri inceler ve kendisine okunan öyküyü dinler (Cirhinlioğlu, 2010, s.84-92).

2-4 yaş arası dönemde çocuk kelime kullanmaya ve kelimelerle nesneler arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Hayali ve öyküsel oyunlar çocuğu gerçek yaşama hazırlamaya yardımcı olur (Cüceloğlu, 1994, s.347). Çocuk hayali oyunlar, hayali arkadaşlar edinir. Örneğin, ufak bir kutuyu araba olarak kullanabilir ya da hayali arkadaşlarıyla yemek yiyebilir. Bu dönem benmerkezci düşüncenin hâkim olduğu bir dönemdir. Var olan tek düşüncenin kendine ait olduğunu düşünür (Cirhinlioğlu, 2010, s.95). Olayları başkasının gözünden göremezler ve başkalarının hissettiği duygu durumlarını anlamakta zorlanırlar (Levine ve Munsch, 2019, s.285).

4-6 yaş döneminde mantıksal düşünme gelişmemiştir. Kısa süreli bellekleri daha ön plandadır. Olayları sezgisel olarak açıklarlar. Konuştukları yetişkinler tarafından rahatlıklar anlaşılır. Duydukları basit öyküleri kendi başlarından geçmiş gibi anlatabilirler. Tekrarlayabilen sorular sorarlar. 5 yaşında öykü anlatmaktan ve dinlemekten hoşlanırlar. Öğrendikleri şiir ve tekerlemeleri tekrar edebilirler. Bu yaş döneminde kitaba duyulan ilgi artmaktadır. 6 yaşında çocuk kendisine ait kişisel bilgileri bilir (adres, telefon vb.). Objelerin benzer ve farklı yanlarını ayırt edebilir, neden sonuç

ilişkisi kurabilir. Uzun cümleler kurar ve bağlaçları kullanır. Gördüğü her şeye ilgi duymaya başlar ve olaylara karşı sürekli “Neden?” diye sorarak yaklaşır (Bakırcıoğlu, 2011, s.265; Kandır, 2007, s.49-50). 7 yaş önemli bir bilişsel dönüşüm noktası olarak görülmektedir. Bu yaş evresinde çocuk mantığa dayalı zihinsel şemalar oluşturmaya ve sistematik düşünmeye başlar. Matematiksel işlemler yapar. Hayalle gerçek arasındaki farkı anlar. Bu yaşlardan itibaren korunumu (değişmezliği) kavrar. Örneğin, bir nesnenin kırılması ile ağırlığının değişmediğini bilir (Dehart, Sroufe ve Cooper, 2004, s. 380-383). Çocuk bu dönemde öğrenmeye karşı istekli olduğu için gelişimini destekleyecek çocuk kitaplarıyla buluşturulmalıdır.

2.1.1.3. Dilsel Gelişim

Dil gelişimi, bilişsel gelişimin bir parçasıdır. Dil gelişimi genetik faktörlerin yanında çevresel faktörlerin de etkisi altındadır. Çocuklar doğuştan sesleri algılama ve sesleri çıkarabilme becerisi ile doğmaktadır (Sever, 2018, s.10).

Çocuklarda dil gelişim evrelerini Oktay (1994, s.167-170) şu şekilde ifade etmiştir:

- *Ağlama Evresi (0-3 Ay):* Bebekler ağlarken çeşitli seslerde çıkarabilmektedir. Dildeki ünlü ve ünsüz sesleri ağlarken, esnerken, homurdanırken çıkardıkları görülmektedir. Bu sesler dil kullanımındaki bazı seslerin temelini oluşturmaktadır.
- *Babıldama Evresi (3-6 Ay):* Bu evrede bebek sesleri taklit etmeye çalışır. Ünlü ve ünsüz sesleri bir arada kullanmaya başlar.
- *Çağıldama (Heceleme) Evresi (6-12 Ay):* Bu dönemim başında bebek hecelemeyle başlar ve 12 aya doğru ilk kelimesini söyler. Kendi anadilindeki tonlamaları bilir ve benzer tonlamalar yapmaya çalışır.
- *Tek Sözcük Evresi (1-2 Yaş):* Bu dönemde dil gelişimi için en kritik dönemdir. Çocuklar çoğu objenin adını bilmediği için tek kelime ile birçok şeyi ifade etmeye çalışır. 1,5-2 yaş arası iki heceli ya da kelimeli cümlecikler kurmaya başlar.

- *Kelimelerin Birleştirilmesi Evresi (2 Yaş-):* İki kelimeyi birleştirerek cümleler kurmaya başlar. Kelime hazneleri ve dil bilgisi bu dönemde gelişmektedir. 2,5-4 yaş arası daha çok sorgulamaya ve konuşmaya çalışır. Kelimeleri hemen hatırlamakta zorlandığı için konuşmasında tutukluk görülebilir. 5 yaşından sonra duygu, düşünce ve isteklerini rahatça söyleyebilir.

Çocuklar, dil gelişim becerilerini özellikle 2-5 yaş arası dönemde hızla geliştirirler. Dil gelişimi, bilişsel gelişime paralel olarak sürmektedir. 3 yaşındaki çocuklar uzun cümleler kurar ve eylemlerin şimdiki, geçmiş veya gelecek zamanlarını algılayarak doğru yerlerde kullanabilirler (Cüceloğlu, 1994, s. 348). 3 yaşından sonra dil bilgisi kurallarına uygun olarak dili kullanmayı öğrenir, sıfatları, isimleri ve filleri cümle içinde kullanarak uzun cümleler kurmaya başlarlar. 4 yaşından sonra, zıt anlamlı kelimeleri, bağlaçları, olumsuz cümle yapılarını kullanabilirler. Şiirler, tekerlemeler, öyküler öğrenir ve bunları hatırlarlar. 5-6 yaşındaki çocuklar renk, sayı, boyut gibi kavramları anlar, olaylar arasında neden sonuç ilişkileri kurabilirler. “Niçin?” sorusuna rahat ve ayrıntılı cevaplar verebilirler. Bir kitabın resimlerine bakarak öykü anlatma veya okuma yapabilirler (MEB, 2013, s.24; Kandır, 2007, s.49-50). Bu dönemde çocuk, yazının ne anlama geldiğini bilir ve resim-metin arasındaki ilişkiyi anlar. 6 yaşından itibaren çocuğun okul yıllarının başladığı dönemdir. Okumayı ve yazmayı, bununla beraber anadilinin temel dilbilgisi kurallarını öğrenir. Kelime haznesi genişler (Santrock ve Yussen, 1992, s.353). Çocukların kitaplarla en çok içli dışlı olduğu dönem okuma ve yazma öğrenmeye başladığı bu dönemdir. Dolayısıyla çocuğun okumaya karşı isteğinin artmasında kitapların önemli bir rolü vardır.

Isbell, Sobol, Lindauer ve Lowrance (2004), 3 ile 5 yaş arası çocukların öykü okuma ve anlatma etkinliklerinin dil gelişimlerini nasıl etkilediğini belirlemeye çalışmıştır. Çocukları iki farklı gruba ayırmış ve ilk gruba öykü anlatılmış diğer gruba ise öykü kitaptan okunmuştur. Bu etkinlikten sonra her iki gruba da duydukları öyküleri yeniden anlatmaları ve yazısız resimli kitap yoluyla öyküyü kendilerince yeniden oluşturmaları istenmiştir. Her iki grubun da dil gelişimlerinde ilerlemeler kaydedilmiştir. Öykü anlatılan grup, öykü anlama ve yeniden anlatmada, öykü okunan grup ise karmaşık dil yapılarını kullanmada daha etkili olmuştur. Bu konuda uzman kişiler tarafından

hazırlanmış öğretici kitaplara büyük sorumluluk düşmektedir (Sever, 2018, s.11). Dil öğrenmeye hazır olan çocuğa, dil kazanımı için gerekli olan donanım sunulmalıdır.

2.1.1.4. Sosyal ve Duygusal Gelişim

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi diğer gelişim alanlarına paralel olarak ilerler ve çocuğu toplumsallaşmaya hazırlar. (Cüceloğlu, 1994, s.354). Toplumsallaşmayı, Gander ve Gardiner (1998, s.274), “...çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir” şeklinde tanımlamıştır. Bu süreç doğum sonrası başlamasına ve yaşam boyunca devam etmesine rağmen, ilk çocukluk döneminde yarattığı etkiyi yetişkinlik döneminde yaratamamaktadır. 0-6 yaş dönemi fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimin en hızlı olduğu ve bireyin toplumsal bir varlık olarak kişiliğini kazanmasında önemli rolü olan bir dönemdir. Cüceloğlu (1994, s.356)’na göre, çocukluk dönemindeki sosyal ve duygusal gelişimler yetişkinlik dönemindeki davranışların temelini oluşturmaktadır.

Bebek, sosyal değişim dürtüsüyle doğar. Birinin onunla ilgilendiğini bilir, konuştuğunda dinler, ses tonlarını fark eder. Sosyal ve duygusal gelişim ilk anneye temas ile başlar. 0-5 ay arası bebekler kendisiyle ilgilenen kişinin ayrımını pek yapamaz. Bebek 5 aylıktan itibaren ihtiyaç duyduğu ilgiyi karşılayan anneye karşı bağılılık duygusunu geliştirir. Bu bağılılık duygusu 10-24 aylık çocukta aşamalı olarak gelişir ve babaya, aile bireylerine ya da bir oyuncuğa karşı da oluşur (Cüceloğlu, 1994, s.356; Santrock ve Yussen, 1992, s.406). Erikson kuramına göre, anne, çocuğun güven duygusunu geliştirmesinde önemli rol oynar (Cüceloğlu, 1994, s.355). Çocuk annesinin hep yanında olacağını bilirse güven duygusunu geliştirir, fakat annenin onu bırakıp gideceğini düşünürse güvensizlik duygusu oluşmaktadır. Bu güven çocuğun gelecekte kuracağı ilişkilerin temelini oluşturur.

Maslow’un ünlü ihtiyaçlar teorisine göre, bireyin gereksinimlerinin karşılanması aşamalı şekilde ilerlemektedir. Öncelikle hayatta kalabilmek için “temel ihtiyaçlar” karşılanır ve sonrasında bunu “güven ihtiyacı”, “ait olma ve sevgi ihtiyacı”, “saygınlık ihtiyacı” ve son olarak gelişim, yaratıcılık, problem çözme olarak nitelendirilen “kendini gerçekleştirme” gerçekleşir (Robinson, 2007, s.103). Çocuğun kendini gerçekleştirebilmesi için bu

ihtiyaçlarının karşılanabilmesi gereklidir. Ait olma ve sevgi ihtiyaçları karşılanan çocuklar farklı insanlarla rahat ilişkiler kurabilmekte ve çevresi tarafından saygınlık kazanabilmektedir.

2 yaşlarındaki çocukta bağımsızlık hüküm sürer. Bu dönemde bilişsel gelişime paralel olarak nesnenin devamlılığının kavranmasıyla beraber, annesinin yanında olmaması çocukta huzursuzluğa neden olmaz. Anneden uzaklaşıp bireysel faaliyetlerde bulunarak sosyalleşmeye, çevreyi keşfetmeye başlar (Ahmetoğlu, 2011, s.48-49). Bağımsızlıkla beraber özgüven duyguları da gelişmeye başlar.

3 yaşlarındaki çocuk duygularını rahatlıkla ifade eder ve “ben” kavramı gelişmiştir. O ne isterse yapılsın, herkes onu dinlesin ister. Bu nedenle 3 yaşındaki çocuk arkadaşlarıyla ilişki kurmakta zorlanmasa da onu sürdürmekte sıkıntılar yaşamaktadır. Bu süreç 4 yaşlarında oturmaya başlar. Çocuk deneyimleri sonucu bazı toplumsal kuralları öğrenir. 5-6 yaşlarında toplumsal kurallar daha çok oturur. Başkalarının farklı olabileceğini öğrenir, kendi haklarını savunur ve gruplara dâhil olur (Kandır, 2007, s.82-83). 7 yaşından itibaren çocuğun mizah anlayışı gelişir. Akranlarıyla iyi ilişkiler kurar, bir grubun parçası olabilir, paylaşmayı bilir (Dehart, Sroufe ve Cooper, 2004, s. 440).

2.1.1.5. Kişilik Gelişimi

Kişilik kavramını Cüceloğlu (1994, s.404), “...bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi...” şeklinde tanımlamıştır. Kişilik gelişimini ise Sever (2017, s.56), bireyin karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilme, topluma uyum sağlayabilme, duygu ve düşüncelerini gösterebilme gibi bireyin yaşadığı değişim ve gelişim süreci olarak tanımlamaktadır.

Kişilik, çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal niteliklerinin bir bütün halinde etkileşimi ile oluşmaktadır ve bireyi diğer bireylerden ayıran davranışların tümüdür (Cirhinlioğlu, 2010, s.109). Genetik etkenler, kültürel ve sosyal etkenler, ruhsal etkenler ve çevresel etkenler etkileşime girerek kişiliğin oluşmasında rol üstlenirler. Çocuklarda kişilik oluşumu gelişimsel faktörlerin yanı sıra, çevredeki insanları örnek alma ve taklit etme yoluyla da oluşur. Aile burada model oluşturmaktadır. Cirhinlioğlu (2010, s.110),

çocuğunu seven, ilgi gösteren, sorularına cevap veren aileye sahip olan çocukların sorumluluk bilinci, güven duygusu, sevgi ihtiyacının giderilmesi, saygınlık gibi duygularının geliştiği ve kendini gerçekleştirmiş bireyler haline geldiklerine dikkat çekmektedir.

Erikson, kişilik gelişimini psiko-sosyal gelişim kuramı ile açıklamıştır ve bu kurama göre okul öncesi dönem dört bölümden oluşmaktadır:

1. *Temel Güvene Karşı Güvensizlik:* 0-18 aylık bebekler kendileri ile ilgilenen annenin veya yerine geçen kimsenin ilgisi, sevgisi, temel ihtiyaçlarına karşılması sonucu çocukta güven duygusu gelişir. Güven duygusu gelişen çocukta kendine karşı güveni de kazanmaya başlar. Buna karşın temel ihtiyaçları karşılanmayan çocukta güven duygusu gelişmez ve dünyanın güvenilmez olduğuna inanır.
2. *Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç:* 18 aydan 3 yaşına kadar olan sürede çocuğun bağımsızlığını kazanmaya başladığı ve kaslarının gelişimi ile tuvalet eğitimi aldığı süreçtir. Kendisini ve çevresini tanımaya başlar. Çocuğun baskılanması özerklik kazanmasını ve yeteneklerini keşfetmesine engel olmaktadır. Bu durumda yaptıklarından kuşku ve utanç duyacaktır.
3. *Girişimciliğe Karşı Suçluluk:* 3-6 yaş arası dönemde çocuk yürüyebilmekte, koşabilmekte ve kendi bazı temel ihtiyaçlarını destek almadan karşılayabilmektedir. Bu dönemde çocuğun yetişkinlere bağımlılığı azalmıştır. Çevresini tanımak adına girişimlerde bulunacak ve sorgulayacaktır. Bu dönemde hareketleri, merakı, girişimleri engellenen çocuklarda suçluluk duygusu gelişir. İlgi ve sevgi ile yaklaşılacak çocukların kendine güveni ve öğrenmeye karşı olan merakı artacaktır.
4. *Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu:* 7-11 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuk sistematik düşünmeye başlar. Okul yaşantısının başladığı bu dönemin öne çıkan özellik çocuğun öğrendiği yeni deneyimlerle başarıya ulaşma duygusunun kazanımıdır. Çocuk bu dönemde yaptıklarıyla takdir görmek ister. Başkalarından beğeni kazanmak ister ve kendini başkalarıyla kıyaslaması

sonucunda aşâğılık duygusu oluşabilmektedir (Bukatko ve Daehler, 2004, s.26; Gander ve Gardiner, 1998, s.294-295; Yenibaş, 2008, s. 61).

Görüldüğü gibi, çocuklar çok yönlü gelişim evrelerine sahip özel varlıklardır. Çocuklara yönelik bir şeyler yapabilmek için öncelikle onların fiziksel, bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal ve kişilik gelişimlerini iyi bilmek gerekmektedir.

2.1.2. Çocuk Kitaplarının Çocuk Gelişimine Etkisi

Resimli çocuk kitaplarının temel amacı, çocuklara kitabı sevdirmek ve okuma ilgisi kazandırmaktır.

Kitaplar çocuklarda kalıcı hale gelebilen algı ve beğenileri etkiler. Küçük yaşlarda kitaplarla tanışan çocuklar iyiyle kötüyü, güzelle çirkini ayırabilen bir toplumu oluşturan bireyler haline gelirler. Sever (2017, s.20), çağdaş ve duyarlı toplumların oluşmasında kitapların çocukta sanatsal ve estetik algılar yarattığını vurgulamıştır. Çakmak ve Yılmaz (2009, s.491), çocuğun kitapla olan ilişkisi sonucu okumaya karşı ilgisinin arttığını ve bu nedenle okuma alışkanlığı kazanmasında erken çocukluk döneminin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bayram (2009, s.132), erken çocukluk döneminde, çocuğun cinsiyeti, ırkı, dili, becerisi ve eğilimi ne olursa olsun resimli çocuk kitaplarının çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmada etkisinin büyük olduğunu söylemektedir. Gelişmiş ülkelerde okuyan bir toplumun oluşmasının temelleri, çocuğun küçük yaşlarda kitapla buluşmasından geçmektedir (Odabaş, 2020, s.71). Dolayısıyla çocuklara hitap eden resimli kitapların çocukların gelişim özelliklerini iyi bilen uzmanlar tarafından hazırlanmış, çocuğun gelişimini destekleyen ve çocuğa göre, yani “çocuğun dil ve anlam evrenine, ilgi ve gereksinmelerine uygun” (Sever, 2018, s.8) kitaplar olması gerekmektedir.

Kitaplar, 0-2 yaş arası dönemde çocuğun oyun ihtiyacına cevap veren çok yönlü araçlardır. Kitaplar bir yandan hem görsel hem de dilsel özellikleriyle çocuğu eğlendirirken, bir yandan da duyularına hitap ederek tanıma ve keşfetme gereksinimini karşılarlar. 2-4 yaşlarındaki çocuklar için ise; kitaplar kavrama ve anlama becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayan araçlardır (Sever, 2017, s.21). Bu dönemde çocuklar yeni

kavramlar öğrenirken, aynı zamanda da bunları pekiştirme ve başka kavramlarla arasında ilişki kurma olanağı bulmaktadır. Araştırmalarda, çocukların küçük yaşlarda kitapla tanıştırılması ilerleyen dönemlerde öğrenecekleri her bir becerinin, özellikle de dil gelişimi ve okuma becerisinin hız kazanacağını göstermiştir (Ural, 2013, s.33). Çocuk kitaplar sayesinde yazı ile ilişki kuracak, merak edecek ve okumaya karşı ilgi duyacaktır. Bu durum çocuğun okuma-yazmaya geçiş sürecini daha da kolaylaştıracaktır.

Kitaplar çocuğun yaratıcı düşünmesini geliştirir. Ona daha çok malzeme vererek hayal gücüyle kendi ürününü oluşturmalarını sağlar. Çocuk kitaplardan somut kavramları öğrenmenin yanı sıra, soyut kavramları da somutlaştırarak, öğrenme fırsatı bulur (Tür ve Turla, 1999, s.14) Hafızasının gelişmesine, algılamasına, nesneleri sınıflandırmasına ve aralarında ilişki kurmasına yardımcı olur. Giorgis ve Glazer (2009, s.149)'e göre resimli çocuk kitapları çocukların düşünme süreçlerine katılımı için faydalı araçlardır. Bu kitaplar çocukların birçok konuda gözlem yapabilmelerine ve bu konularda düşünmelerine yardımcı olmaktadır.

Çocuğa düzenli kitap okumanın dil gelişimi sürecini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Bu dönemde çocuğa sık sık kitap okunmalı, okunan öykü ile ilgili sorular sorulmalı ve kitabın resimlerine bakarak yeniden öyküyü anlatması istenmelidir. Çünkü kitaplar çocukta dinleme, taklit etme ve dilini geliştirme alıştırmaları için büyük bir fırsat sunar (Kandır, 2007, s.51-53; Tür ve Turla, 1999, s.14). Çocukların ilgisini çekecek öğretici ve eğlendirici kitaplarla buluşturmak dil gelişimini hızlandıracak ve düzgün bir dil kullanımı için çocuğu destekleyecektir. Bunun yanında kitaplar, çocuğun bazı kavramları öğrenmesi, zıt anlamları anlaması, renkleri, sayıları öğrenmesi, gördüğü şekilleri kavraması, tüm canlıları ve doğayı öğrenmesi için zengin ve öğretici bir araçlardır.

Çocuklar sosyal ilişkilerin nasıl olması gerektiğini kitaplardan öğrenirler. Ayrıca kitaplar çocuğun kendinde olmayanı öğrenmesine de fırsat sunar. Örneğin; kardeşlik, arkadaşlık, komşuluk gibi ilişkiler; sosyal yardımlaşma, iş birliği, hoşgörü gibi değerler kitaplarla çocuğa rahatça öğretilmektedir. Ayrıca çocuk yaşadığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de kitaplar sayesinde öğrenecektir (Sever, 2017, s.65). Farklı toplumları, kültürleri ve değerleri yine kitaplar sayesinde tanıma fırsatı bulacaktır.

Kitaplar, çocuklara empatiyi öğretme aşamasında çok büyük önem taşımaktadır. Çocuk kitapları farklı kişilik özelliklerine sahip karakterler barındırır. Karakterler üzerinden yaratılan kurgularda çocuk dünyayla ilgili birçok deneyim oluşturur. Çocuk, hikâyelerdeki karakterlerin yaşadığı duygu durumlarını anlamaya çalışır. İnsanların farklı durumlarda ne tür tepkiler verebileceğini kavrar, kendisinin de benzer duygular yaşadığını görür ve kendini yalnız hissetmez. Hikâyeler farklı yaşamları sunarak insanların birbirinden farklı olduğunu gösterir. Farklı insanları tanıma ve onlara benzeyen veya ayıran kişilik özelliklerini keşfetmelerine olanak sağlar (Sever, 2013a, s.26). Ayrıca, sıcak ve sevgi dolu bir aile ortamında çocuğa okunan kitapların, çocukta benlik duygusunu geliştirdiği ve kendilerini değerli hissetmelerini sağladığı belirtilmektedir (Sever, 2017, s.59). Aynı zamanda çocuklar yetişkinlerle kitap okuma etkinliklerinde hoş zaman geçireceği için mutlu olur ve bu durum çocuğun yetişkinle arasındaki ilişkiyi de güçlendirir (Tür ve Turla, 1999, s.14-15).

Çocuklar yetişkinleri rol model alabildiği gibi kitaplardaki karakterleri de taklit eder ve rol model olarak görebilirler. Bu yüzden çocuğun kişilik gelişiminde kitapların rolü azımsanmayacak ölçüdedir. Problemler karşısında çözümler bulabilen, korkularla başa çıkan, kendine güvenen ve başarıya ulaşabilen karakterler çocukları kişilik gelişiminde birçok yönden besleyecektir. Örneğin, çocukta oluşan korkuların yenilmesinde, benzer korkularla başa çıkan karakterlerin yer aldığı kitapların okunması, çocukta o korkunun denetim altına alınmasını sağlayacaktır.

Okul öncesi dönemde çocuğun görme organı tam olarak gelişmediği için yazı boyutu büyük kitaplar daha çok ilgisini çekmektedir. Çocuklar göz kaslarının gelişimi için kesme, boyama, resim-metin takip etme gibi çalışmalara ihtiyaç duymaktadır (Yenibaş, 2008, s.40). Bu dönemde çocuğun bulunduğu evreye uygun kitaplarla bedensel gelişimi desteklenmeli, çocuğun ilgi duyacağı kitaplarla buluşması sağlanmalıdır.

Görüldüğü gibi, çocuk kitaplarının çocuğun gelişimindeki önemi oldukça büyüktür. Her bir gelişim alanına ayrı ayrı etkisi yadsınamaz. Kitaplarla büyüyen çocuklar gelişim evrelerini daha rahat tamamlamakta ve çok yönlü beslenmektedirler. Dolayısıyla, çocuklar kitaplardan mahrum kalmamalıdır. Çocuk-kitap ilişkisi çok erken dönemlerden itibaren kurulmalıdır.

2.2. ÇOCUK EDEBİYATI

Bu bölümde çocuk edebiyatının tanımı ve işlevleri ile temel özellikleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Çocuk Edebiyatı: Tanımı ve İşlevleri

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sine göre (1989, Madde 1), 0-18 yaş arasındaki bireylere çocuk denir. Bu bireyler gelişim evrelerini daha tamamlamamıştır ve duygusal, sosyal, fiziksel ve bilişsel açıdan ihtiyaçları söz konusudur. Edebiyat, “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” (TDK, 2019) olarak tanımlanmıştır. Çocuk ve edebiyat kavramlarının bir araya gelmesi ile oluşan çocuk edebiyatı, farklı bireylere hitap eden, içinde değişik türleri ve formları barındıran, dilsel ve estetik özen derecesi ve işlevi olan çeşitli metinleri ifade eder. Çocuk edebiyatı, bebeklerden (0-2 yaş), ergenlik dönemine (12-18 yaş) kadar olan ve her bir aşamasında farklı gelişim özellikleri gösteren geniş, çeşitli bir yaş grubuna hitap eder (O'Sullivan, 2010, s.1).

Çocuk edebiyatı, ana malzemesi dil olan ve çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulunduran, çocukların dünyalarına hitap eden, anlama, kavrama, yorumlama yetilerine katkı sağlayan, eğiten, eğlendiren yazılı veya sözlü eserlerin tümüne denir (Demirel, 2010, s.45). Sever (2017, s.17)'e göre, çocuk edebiyatı, hitap ettiği gruba zengin içerikler sunan, beğenilerini yükselten, gelişim aşamalarına destek olan, hayal güçlerini zenginleştiren, kavrama düzeylerine uygun ürünlerdir. Şirin (1994, s.10), çocuk edebiyatının öncelikle bir edebiyat olduğunu ve içinde her yaşta grubun ilgisini çekebilen incelikler barındıran bir tür olduğunu vurgulamaktadır.

Çocuk edebiyatının, edebiyattan ayrı sınıflandırılmasıyla ilgili yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu, yazarların çocuğa seslenirken çocuklaşarak yazdığı inancından kaynaklanmaktadır. Oysa çocuklar için yazmak, yetişkinlere yazmaktan çok daha zordur. Dilidüzgün (2013, s.45)'e göre, edebi bir yapıt oluşturmak zaten zor bir meseleyken, bir de çocuğa göre yazmak başlı başına zor bir iştir. Çünkü çocuklar, küçük yetişkinler değildir. Çocukların gelişimleri, deneyimleri, olayları algılayışları yetişkinlere göre

farklıdır. Dolayısıyla, onlara hitap edecek olan edebiyatın da ayrı sınıflanması gereklidir (Lukens, 2007, s.9).

Çocuk edebiyatının birbirini tamamlayan ve en önemli unsurları “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliğidir.” Dilidüzgün (2013, s.46), çocuk gerçekliğini, “...aynı nesnel olayı çocukların yetişkinlerden farklı olarak algılamasıdır” biçiminde ifade etmektedir. Çocuğa görelilik ise; çocuğa uygun dil, anlatım ve ilgileri açıklar (Şirin, 2007, s.42). Yani, çocuğun ilgi duyabilmesini, rahatça anlayabilmesini ve gereksinimlerini ön planda tutar. Çocuklar da kitaplardan keyif almak ister ama onların zevklerinin kaynağı yetişkinlerden farklıdır. Bu farklar çocuğun her bir gelişim evresi içinde değişmektedir. Bu durumda, kitlesi çocuk olan bir yazın oluştururken, çocuğun evrelerini bilmek, çocuğu düşündürmek, geliştirmek ve eğlendirmek gereklidir.

Çocuk edebiyatının temel amacı; çocuğun yaşamını olumlu yönde etkilemek ve çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır (Sever, 2017, s.19). Okuma alışkanlığı, bireyin okuma eylemini temel bir gereksinim olarak algılaması ve yaşamı boyunca devam ettirmesi demektir (Yılmaz, 1990, s.10). Yani, bireyin çocukken kazandığı okuma alışkanlığı sürdürülebilir bir eylemdir.

Çocukken okuyup keyif aldığımız kitapları yetişkin olunca da hatırlarız. Çocukken yaşanan bu deneyimler, yaşam boyu kitaptan keyif almayı sağlamaktadır (Gönen ve Veziroğlu, 2013, s.6). Kitaplardan keyif alınması için, kitapların çocuğun gelişim ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olması gerekmektedir. Dolayısıyla çocuk edebiyatı, çocuğun ahlaki, sosyal, dilsel, bilişsel ve ruhsal gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle, dil gelişiminde çocuk edebiyat ürünlerinin önemli bir yeri vardır. Çocuğun, kelime dağarcığını geliştirmesinde ve anadilinin kurallarını öğrenmesinde çocuk edebiyatının işlevi yadsınamaz.

Çocuğun içinde bulunduğu kültürü öğrenmesinde çocuk edebiyatının rolü büyüktür. Çocuklar edebiyatla kendi kültürünü tanımanın yanında, başka kültürleri de öğrenir ve kültürel kıyaslama yapabilme olanağı bulurlar. Çocuk edebiyatı, içeriğiyle, yapısıyla, diliyle çocuğun beğenisine hitap etmeyi ve çocuğun sanattan zevk almasını sağlamayı amaçlar (Büyükkavas, 2012 s.193). Çocuklara edebi ve estetik değerleri tanıtırken,

eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi de kazandırır. Bu durum çocukların kendi beğenilerinin oluşmasına neden olur. Neleri sevdikleri, neleri sevmedikleri hakkında kendilerince fikir geliştirirler (Gönen ve Veziroğlu, 2013, s.8).

Çocuk edebiyatı, çocuğun keyif almasının, eğlenmesinin yanı sıra başa çıkmakta zorlandığı durumların üstesinden gelmekte de yardımcı olur. Demirel (2010, s.47), çocuk edebiyatının bir rehberlik kaynağı olduğunu belirtmektedir. Çocuğun kendini tanımasına ve davranışlarını değiştirmesine olanak sağlar. Topluma hazırlanmasında, ahlaki kurallar, iyilik, hoşgörü, iş birliği, dayanışma, aile sevgisi, kardeş, arkadaş, doğa ve hayvan sevgisi gibi evrensel temel değerleri anlamasına ve benimsemesine yardımcı olur (Koçak, 2017, s.12).

Genel hatlarıyla çocuk edebiyatının işlevleri şöyle sıralanabilir;

- Çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak,
- Bilgilendirmek,
- Çocuğa yaşamı tanıtmak,
- Dil gelişimini desteklemek,
- Bilişsel gelişimine katkı sağlamak,
- Görsel algı gelişimine katkı sağlamak,
- Hayal gücünü geliştirmek,
- Dinleme yeteneğini geliştirmek,
- Çocuğu sosyalleştirmek,
- Çevreye karşı duyarlılık kazandırmak,
- Çocuğun ruhsal gereksinimlerini karşılamak (güven, başarı, bir gruba dâhil olma, estetik öğrenme gibi),
- Okul öncesinde okumaya ve yazmaya istek uyandırmak ve gelişimine destek olmak,
- Yaşadığı kültürü tanıtmak,
- Estetik değerler kazandırmak,

- Keyif vermek (Gönen ve Veziroğlu, 2013, s.10-11; Karatay, 2007, s.466-467).

Karatay (2007), çocuk edebiyatının önemini şu sözlerle açıklamıştır; “zihinsel açıdan sağlıklı nesiller yetiştirmek, çocuk edebiyatı konusunun mücevher işçiliği gibi özenle ele alınıp işlenmesi ve ona hak ettiği değerin verilmesi ile mümkündür. Çocuk edebiyatının gelecek nesillerin duygu ve düşüncelerini şekillendirdiği dikkate alındığında; aslında çocuk edebiyatının stratejik bir öneme sahip olduğu görülecektir” (s.48).

2.2.2. Çocuk Edebiyatının Özellikleri

Çocuğa ve çocukluk dönemine özgü özellikler düşünüldüğünde, çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuğun duygu ve düşünce dünyasına uygun olması çok önemlidir. Dolayısıyla, çocukların bilişsel, ruhsal ve dilsel gelişimlerinin sağlıklı ilerlemesinde rol üstlenen çocuk edebiyatı ürünlerinin bazı özellikleri (nitelikleri) taşıması gereklidir. Bu özellikler kısaca şu şekilde listelenebilir;

- Çocuk edebiyatı eseri oluşturulurken çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ön planda olmalıdır.
- Her edebi yazar çocuk edebiyatı yazarı olmamalıdır. Çocuk edebiyatı eserleri, hitap ettiği kitleyi iyi tanıyan, fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim süreçlerini iyi bilen yazarlar tarafından oluşturulmalıdır.
- Çocuğun gelişim evrelerine paralel olarak bir anlatım diline sahip olmalıdır. Çocuklar ancak kendi yaş evresine hitap eden kitaplarla buluştuğunda keyif alacaktır.
- Çocuk edebiyatı çocuğu okuyan, öğrenen, araştıran ve özgürce düşünen bir bireye yönelmelidir.
- Eserlerde ele alınan konular, çocuğun ilgi duyacağı, anlamlandırabileceği, düşündürücü ve öğretici olmalıdır.
- Eserlerde ele alınan konular, evrensel toplum ve ahlak kurallarına uygun olmalıdır.

- Çocuk edebiyatı, çocuğun sevgi, güven, başarı, aitlik gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir.
- Çocuğun, yaşam ve insan gerçekliğini anlamasına yardımcı olacak kurgular sunulmalıdır.
- Çocuk gelişim evreleri göz önünde tutularak çocuğun farklı yaşamları keşfetmesi sağlanmalıdır. Çocuk böylelikle içinde bulunduğu durumlardan çıkarımlar yapabilir ve bu durumların sadece kendine özgü olmadığını anlar. (Aytekin, 2016, s.69; Demirel, 2010, s.48; Kalemci, 2017, s.19; Karatay, 2007, s.467).

Genel olarak, çocuk edebiyatı çocuğu merkezine alan ve “çocuğa görelik” ilkesi ile hareket eden çok yönlü işlevlere ve özelliklere sahip bir edebiyat türüdür. Çocukların gelişimlerini destekler ve ihtiyaç duydukları birçok değeri çocuklara kazandırır. Çocuk edebiyatının, çevresiyle uyumlu, başarılı, duyarlı, düşünen ve sorgulayan bireylerin topluma kazandırılmasındaki rolü yadsınamaz.

2.3. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

Resimli çocuk kitapları, çocuk edebiyatının bir biçiminden ziyade türüdür. Çocuk edebiyatında masallar, şiirler, bilmece gibi türler olmasına karşın resimli kitaplar bu türlerden çok daha farklıdır. Çünkü resimli kitaplar resim ve metnin uyumu ile çalışmaktadır ve bu yüzden de özeldir (Tunnel ve Jacobs, 2008, s.61). Resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ürünü olarak sayılmasıyla ilgili bazı tartışmalar da yaşanmaktadır. Erken çocukluk dönemi çocuklarına bilgi veren edebi olmayan kitaplar (ABC kitapları, kavram kitapları gibi) bulunmakla beraber resimli çocuk kitaplarının çoğunluğu öykü kitabıdır. Resimli öykü kitapları, çocuğun edebiyatla ilk karşılaştığı kitaplardır. Edebi ilkeler ışığında yazılı bir anlatım yapan bu resimli öykü kitapları çocuk edebiyatı eserleri arasında sayılmaktadır (Alpöge, 2005, s.17).

Dillidüzgün (2013 s.109), resimli çocuk kitaplarını 0-7 yaş çocuklara yönelik, içinde hikâye benzeri anlatılara yer verilen ürünler olarak tanımlamaktadır. İngilizce’de “Picture book”, Almanca’da “Bilderbuch”, Fransızca’da “Album” olarak isimlendirilen bir tür olan resimli kitapları Tuncer (1994, s.202), yedi yaş ve öncesi çocuklara okunan veya

çocukların kendilerine okudukları bir tür olarak tanımlamaktadır. Her türlü resimli kitap bu türün içine dâhil değildir. Resimli kitaplarda hikâyeler çocuğa hem metin hem resim yoluyla anlatılır. Resim ve metin ilişkisi birbirini tamamlar niteliktedir. Bu tür kitaplarda resim olgusu çok güçlüdür ve tek başına kitaptaki hikâyeyi anlatabilir. Watkins (2018, s.3), resimli kitap yazarı olmanın zorluklarından bahsettiği çalışmasında, resimli kitapların sadece edebi anlatım aracı olmadığını aynı zamanda da görsel araçlardan yararlanan karmaşık bir anlatım biçimi olduğunu vurgulayan bir durum çalışması yapmıştır. Resimli çocuk kitaplarında yazı sadece kitabın yarısını oluşturan bir unsurdur.

Bazı resimli çocuk kitapları içeriğini hem yazı hem metin yoluyla anlatırken; bazıları da sadece resim yoluyla da anlatmaktadır. Yazısız resimli kitaplar genellikle daha basit düzeye hitap edecek resimleri içerirken, daha yoğun ve karmaşık resimlerden oluşan kitaplarda olaylar daha incelikle işlenerek ifade edilir. Bazı otoriteler resimlerin edebi nitelik taşıdığını savunurken, diğerleri resimlerin edebi nitelik taşımadığını düşünmektedir (Golden, 1990'dan aktaran Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.41).

Sever (2013a, s.3)'e göre, çocuğun gelişim evlerindeki ihtiyaçlarına uygun, hayal gücünü zenginleştiren, duygu ve düşüncelerine sanatsal anlam katan, görsel ve dilsel olarak nitelikli kitaplar çocuk edebiyatı ürünüdür. Resimli çocuk kitapları "...çocuğu çizginin, rengin ve sözcüklerin anlatım olanaklarıyla buluşturan, onlara yaşamı ve insanı sanatsal kurgular içinde tanıtan araçlardır" (Sever, 2013a, s.3). Resimli çocuk kitapları ayrı bir sanatsal nitelik taşımaktadır. Yazarlar ve çizerler kendilerini ifade etmek için yaratıcılıklarını resimli çocuk kitaplarında ortaya koymaktadır (Tunnel ve Jacops, 2008, s.61). Resimli kitaplardaki resimlerin görsel özellikleri estetik değerleri temsil eder ve çocuğun görsel algısını geliştirirken estetik değerleri kazanmasına ve sanatı takdir etmesine olanak sağlar. Çocukta sanat ve estetik olgusunun oluşmasına ve gelişmesine olanak tanır (Yu, 2012, s.292).

Çocuğun edebiyatla ilk karşılaşması resimli çocuk kitaplarıyla olur, bu yüzden resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı açısından önemli bir yeri vardır. Resimli çocuk kitapları, içeriği resim ağırlıklı ve çocuğa okunan kitaplardır. Erken çocukluk döneminde çocuk önce sadece resimli kitaplarla, sonra resim ağırlıklı resim-metin uyumlu kitaplarla ve son olarak da metin ağırlıklı resim-metin uyumlu kitaplarla buluşur (Şirin, 2007, s.53).

Çocuk edebiyatının en temel işlevi olan çocuğa okuma alışkanlığının kazandırılmasında resimli çocuk kitaplarının rolü çok büyüktür. Resimli çocuk kitapları çocukta kitap sevgisini oluştururken, okumaya karşı istek de uyandırmaktadır. Yılmaz (2008, s. 137), resimli çocuk kitaplarının çocuklarda okuma kültürü oluşmasındaki rolünün büyük olduğuna dikkat çekmekte, çocuğun doğduğu andan itibaren bir kitaplığının olmasına ve bebeklik döneminden itibaren resimli kitaplarla buluşturulması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Resimli çocuk kitapları öğrenme araçları ve zengin bilgi kaynaklarıdır. Çocuklara farklı bir anlatım dili ve görsel deneyim sunarken, onların sanatı, dili ve çevreyi öğrenmelerini sağlarlar.

2.3.1. Resimli Çocuk Kitabı Türleri

Resimli çocuk kitapları, çocuğun algı ve ilgisini göz önünde bulundurmak zorunda olduğundan, çocukların özel koşulları bu kitapların biçim ve içeriğini belirlemektedir (Dilidüzgün, 2013, s.109). Resimli çocuk kitapları, hitap ettiği kitlenin gelişim özelliklerine, kitabın içeriğine ve yapılaş amacına göre gruplandırılmaktadır. Resimli çocuk kitaplarını resimleme özelliklerine göre iki gruba ayırmak mümkündür (Bassa, 2013, s.180-181). Bunlar *öğretici nitelikli* resimli çocuk kitapları ve *yazınsal nitelikli* resimli öykü kitaplarıdır.

1. Öğretici Nitelikli Resimli Çocuk Kitapları:

Metni tümüyle resimlerle anlatan ya da çok az tanımlayıcı metinler bulunan resimli kitaplardır. Bunlar ABC kitapları, kavram kitabı, etkinlik kitabı gibi isimlerle anılır. 0-3 yaş grubuna hitap eden bu kitaplar hayvanları, bitkileri, renkleri ve çeşitli nesneleri tanıtan, üzerinde tanımlayıcı metin olan ya da hiç metin olmayan, genel amacı öğretmek olan kitaplardır (Şahin, 2014, s.1312). Çocukların çevrelerinde gördükleri nesneleri tanıtarak kavramsal gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu tür kitaplar hırpalanmaya karşı dayanıklı olacak malzemelerden yapılırlar.

Son zamanlarda yaygınlaşan, 0-1 yaş çocukların kitapla tanışması için sunulan oyuncak kitaplar da bulunmaktadır. Çocukların kitaba nasıl davranması gerektiğini bilmemesinden

kaynaklı daha dayanıklı olan bu kitapların bez kitap, banyo kitabı gibi değişik biçimleri de mevcuttur. Bu tür kitaplar çocuğa kitabın ne olduğunu öğretmeye çalışırken aynı zamanda da çocuğun görme, duyma, dokunma gibi duyularını da geliştirir (Ural, 2013, ss.36-37). Bu kitaplar sesli, tüylü, butonlu olabilir. Örneğin köpek görseli tüylüdür ve dokunduğunda ses çıkarabilir.

2. Yazınsal Nitelikli Resimli Öykü Kitapları:

Resim ve metnin uyumlu ilerlediği, öykünün sözcüklerle anlatıldığı kitaplardır. Bu tür kitaplar öğretici olmaktan ziyade çocuğu doyuma ulaştıran kitaplardır. Yazınsal nitelikli resimli öykü kitaplarının amacı çocukların duygu ve düşüncelerini dilsel ve görsel olanaklarla geliştirmek ve çocuğa yaşamı ve insanı tanıtmaktır (Sever, 2017, s.30). Bu tür kitaplarda resimler metni destekler niteliktedir. Metin olmadan da sadece resimlere bakarak öyküyü anlamak mümkündür. Resimlerin amacı metni tamamlamak ya da metni açıklamaktır (Bassa, 2013, s.181). Yani, resim, bu tür kitaplarda yardımcı öğedir ve metin içindeki kurguyu genişletme imkânı tanıyarak anlatımı güçlendirir.

2.3.2. Resimli Çocuk Kitaplarının Özellikleri

Erken çocukluk döneminde çocuklar için kitap, onlara keyifli zaman geçirten bir oyuncaktır. Bu döneme hitap eden kitapların önceliği, çocukta kitap ilgisi uyandırmak ve kitabı sevdirmektir. Bir oyuncağın albenisi ne kadar fazlaysa, çocuğun ilgisini o kadar çok çeker. Resimli çocuk kitaplarında da kitabın fiziksel yapısı, resimleri ve içinde anlatılanlar çocuğun ilgisini çekmek ve çocuğu eğlendirebilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Gönen (1994, s.232), “İyi bir çocuk kitabı ‘çocuğun ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan fakat her şeyden önce çocuğun zevkle okuduğu bir eser’ olmalıdır” demektedir. Sunumu ve anlatımı iyi olan bir çocuk kitabı için Seven (2010, s.105) ise, çocuğun bilişsel, dilsel gelişimini geliştirmesinin yanı sıra, çocuğun hayallerini ve davranışlarını da şekillendirdiğini söylemektedir.

Çocukların ilk karşılaştıkları kitaplar resimli çocuk kitapları olduğu için, bu kitapların çocukta uyandıracığı ilk izlenim çok önemlidir. Dolayısıyla, bu kitapların ayrı bir özen

ve inceliklerle hazırlanması gerekmektedir. Çocukta kitap sevgisinin oluşması, büyük ölçüde doğru zamanda doğru kitaplarla buluşmasına bağlıdır. Çocuk kitapları çocuğun gelişim evrelerinde, okuyan, araştıran, sorgulayan, özgürce düşünebilen bir birey olabilmesinde, evrensel kültürel değerleri öğrenmesinde, duygusal ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde ve daha birçok alanda yardımcı olan araçtır. Bu kadar büyük bir rol üstlenen bir aracın oluşturulmasında her aşama titizlikle gerçekleştirilmelidir.

Çocuk kitaplarının taşınması gereken belli başlı özellikler vardır ve bir çocuk kitabı bu açıdan *dış yapı* (biçimsel) ve *içyapı* (içerik) özellikleri ışığında değerlendirilir.

2.3.2.1. Dış Yapı Özellikleri

Erken çocukluk dönemi çocuklarına hazırlanacak olan kitapların bazı özelliklere sahip olması gereklidir. Bu özelliklerden biri olan fiziksel özellikler, kitabın dış yapı özellikleridir (Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı, 2012, s.259). Dış yapı özellikleri “fiziksel özellikler” veya “biçimsel özellikler” şeklinde de adlandırılmaktadır. İyi olan kitapları diğer kitaplardan ayıracak olan fiziksel özelliklerini değerlendirmek için “kitabın boyutu”, “ağırlığı”, “kâğıdın kalitesi”, “sayfa düzeni”, “harfleri” gibi tüm elemanlarının sınanması gereklidir. Bu elemanların her biri çocuğu kitaba çeken ilk unsurlardır.

2.3.2.1.1. Boyut ve Biçim

Her yaş grubu için çeşitli boyutlarda kitap bulmak mümkündür. Kitapların boyutlarının değişik olması çocuklar için çekicidir ve çocuklar genelde farklı boyutlardaki kitapları karıştırmaktan hoşlanırlar. Boyutsal olarak büyük materyallerle uğraşmak çocuklara büyüdüklerini hissettirir. Bu yüzden de genellikle küçük çocuklar büyük boy kitaplara ilgi duymaktadır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.165). Kitapların boyutları; “küçük boy (12-15 cm)”, “orta boy (16-22 cm)” ve “büyük boy (22 cm’den büyük)” ya da “kucak boy (24 cm)” şeklindedir. Küçük boylardaki kitaplar üç yaşındaki bir çocuğun rahatça kavrayabileceği ve çocukta “sahip olma” duygusunu uyandıran kitaplardır. Büyük boy ya

da kucak boy denilen kitaplar ise ebeveynin kucağında oturarak çocuğun kitabı tutmasını ve yetişkinle okumasına olanak sağlamak içindir (Göknil, 1994, s.139; Ural, 2013, s.51).

Kitap boyutları resim ve metnin görünürlüğü için yeterli ölçütlerde olmalıdır. Kitaplar çocuğun rahatça taşıyabileceği, sayfalarını çevirebileceği ve kullanırken zorluk yaşamayacağı boyutlarda olmalıdır. Boyutsal olarak çok küçük ya da çok büyük kitaplar dezavantajlıdır. Bunları yere sabit koymak, sayfalarını çevirmek ya da saklamak oldukça zordur. Büyük boyutlu kitaplar yetişkinler eşliğinde kullanılabilirken, okuma çağına gelen çocuklar için çocukta okuma hevesi uyandıracak, kitaplığında bir düzen oluşturabilecek 16x23 cm boyutlarında kitaplar uygundur (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.165; Sever, 2013b s.57).

Okul öncesi dönemdeki çocuk kitabı tutarken sayfalarını çevirmekte zorlanır. Bunun yerine kitabı bir zemine koyarak sayfalarını çevirir. Dolayısıyla, kitabın sayfaları açıkken düz bir biçimde duruyor olması gereklidir. Yoksa çocuk sayfasını her açtığında geri kapanan bir kitaba bir daha dokunmak istemeyecektir.

Kitapların boyutları gibi başka bazı biçimsel özellikleri de vardır. Çoğunlukla resimli çocuk kitapları dikdörtgen ya da kare gibi biçimlerde olmakla birlikte şekilsel olarak (sekizgen, üçgen vb.) farklı biçimlerde kitaplar da görmek mümkündür. Hatta kedi, köpek, ağaç, çiçek gibi şekillerde oluşturulmuş kitaplar da bulunmaktadır (Ural, 2013, s.51). Daha çok oyuncak kitaplar arasında görülen bu tür kitaplardaki biçimsel değişiklikler çocuğun kitaba olan ilgisini artırmak için kullanılmaktadır. Çünkü çocuklar hep aynı biçimdeki kitaplarla ilgilenmek istemez ve farkı şekillerde hazırlanmış kitaplar onların daha çok ilgisini çekebilmektedir.

2.3.2.1.2. Kâğıt

Çocuğun kitaba sevgi ve saygı duymasını sağlayan en önemli etken kâğıttır. Çünkü kitabın çabuk yıpranması çocuğun bir daha onu tercih etmemesine neden olacaktır. Kalitesinden dolayı çabuk yırtılması, arka sayfadaki yazıların ve resimlerin ön sayfadan görünmesi, mürekkebinin çabuk dağılması, fazla parlak olmasından kaynaklı ışığı

yansıtması gibi olumsuz örnekler, çocukta okuma için engel oluşturur (Yılmaz, 2016, s.71). Dolayısıyla erken çocukluk dönemi için hazırlanan kitaplarda ayrı bir özen gösterilmelidir. Çocuklar kolay yırtılmayan, kirlenmeyen, göz sağlığına uygun kâğıt kalitesine sahip kitaplarla buluşturulmalıdır.

Resimli çocuk kitaplarında hitap ettiği yaş grubuna göre kitabın kâğıt kalitesi ve kalınlığı değişmektedir. Erken çocukluk dönemi çocukları için hazırlanan kitapların kâğıt kalınlıkları sayfaların rahatça çevrilebileceği ve resimlerin arka yüzeyden görünmeyeceği şekilde tasarlanmalıdır. Kâğıt ağırlığı minimum 90 gramaj olmalı ve birinci kalitede kâğıt hamuru kullanılmalıdır (Tür ve Turla, 1999, s.35). Çocuğun gelişim becerilerine paralel olarak kitapların kâğıt kalınlıkları da incelenmektedir. Yani, okuma düzeyine yaklaşan çocuğa hitap eden kitabın kâğıdı da incelenecektir.

2.3.2.1.3. Kapak ve Cilt

Çocuk kitaplarında kapak, kitabı çekici kılan ve çocukta okuma isteği uyandıran en önemli uyarandır. Bu bağlamda kitap kapağı sanatsal bir anlatım ile çocuğun ilgisini kitaba çekebilmelidir (Sever, 1995). Dolayısıyla, görsel açıdan estetik kaygılar taşıyarak oluşturulmuş kitap kapakları çocukla kitap ilişkisinin sürdürülebilir olması sağlar.

Kapak resimleri kitabı temsil etmelidir. Yani, kapaklardaki görsel tasarımların kitabın içeriğini yansıtır nitelikte olması gerekir. Kapak, kitabın içindeki iletiyi çocuğa verebilmelidir. Kapakta yazar, çizer, çeviren adı, yayımcı bilgisi, kitabın hitap ettiği yaş grubu ile ilgili bilgilere yer verilmelidir. Bu bilgiler kapakta bulunmuyorsa mutlaka iç kapakta bulunmalıdır. İç kapakta kitaba ait bütün bilgiler eksiksiz verilmelidir. Basım yılı, basım yeri, kaçınıcı baskı olduğu, yazarı, çizeri, editörü, çeviri ise; çevireni ve kitabın çevirisinin yapıldığı orijinal tam adı mutlaka verilmelidir. Yeterli genişlik olduğu takdirde kitabın sırtına da bilgiler yazılmalıdır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.166). Kaynar Tanır ve Çıldır (2012, s.575)'a göre, kapak üzerindeki yazar adının, yayımcı bilgisinin, logoların ve amblemlerin bütünlüğü bozmayan ve gözü rahatsız etmeyen büyüklükte olmaları gerekmektedir.

Kitap kapakları kalın ve dayanıklı olmalıdır. Kitapların yıpranmalara karşı dayanıklı olabilmesi için dış yüzeyinin lak veya selefona ile kaplanması gereklidir. Kitapların ciltleri yapıştırıcıyla desteklenmiş iplik dikişli ve sayfaları iki yana tam olarak kolayca açılıp kapanabiliyor olmalıdır. Ayrıca ciltleme işlemi gerçekleştirilirken her iki sayfada bütünlük sağlayan resimlerin oluklardan² geçerken tam birleşme sağlanması gereklidir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.166).

2.3.2.1.4. Harfler

Harf büyüklüğü kitabın boyutuna ve hitap ettiği çocukların yaş aralığına göre değişiklik göstermektedir. Yazı tipi ve boyutları kitap içindeki duygu durumlarına vurgu yapmak için değişik formlarda kullanılabilir. Yazı tipi ve büyüklüğünde aranması gereken en önemli ölçüt çocukların el-göz koordinasyonları ve yazıların okunabilirliğidir (Seven, 2010, s.106).

Okul öncesi çocuklar için olan kitaplarda 16-22 punto ideal kabul edilirken, çocuğun yaşı ilerledikçe harfler 12-14 puntoya kadar düşmektedir. Özellikle okumaya yeni başlayan çocukların okumak için ilk yöneldikleri kitapların küçükken onlara okunmasından keyif aldıkları kitaplar olduğu düşünülürse, resimli çocuk kitaplarının yazı boyutları çocukların okuma zorluğu yaşamayacağı şekilde tasarlanmalıdır (Sever, 2013b, s.62).

Harf ve satır araları da sıkışık olmamalıdır. Resimli çocuk kitapların el yazısı ve tırnaklı harflerden (Times New Roman yazı karakterindeki gibi) uzak durulmalıdır. Bunun yerine ileride ders kitaplarında da karşılaşılabilecek türdeki yazı tipleri tercih edilmelidir (Ural, 2013, s.52). Süslü yazı tipleri okumayı zorlaştırdığı için, çocuğun okumaya olan ilgisini azaltabilir.

² Bir kitapta karşılıklı iki sayfanın birleştiği yer (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.166).

2.3.2.1.5. Sayfa Düzeni (Mizanpaj)

Fiziksel özelliklerin önemli elemanlarından biri de sayfa düzenlemesidir. Sayfa düzeninin okuma ve izleme açısından çocuğa rahatlık sağlaması gereklidir. Bu rahatlık için sayfa düzeni estetik denge içinde olmalıdır. Estetik dengeyi sağlayan unsurlar ise; sayfa üstünde bulunan resimlerin, metinlerin, kenar boşluklarının ve diğer öğelerin oransal açıdan uyumlu olmasıdır (Sever, 2013b, s.59). Okul öncesi dönemde çocuklar okuma yazma bilmedikleri için, metin ve ilgili resim aynı sayfada ya da bir sayfa metin bir sayfa resim olacak şekilde tasarlanmalıdır. Yazı ile resmin aynı sayfada olduğu durumlarda yazının resmin içinde kaybolmamasına dikkat edilmedir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.168). Kısaca, yetişkin metni okurken çocuk da resimler vasıtasıyla görsel okuma yapabilmeli ve öyküyü takip edebilmelidir.

Sayfada resim ve metin oranları kitabın hitap ettiği yaş grubuna göre değişiklik göstermektedir. Okuma çağına yaklaştıkça resim-metin oranında eşitliğe doğru gidilir. Şöyle ki, bebeklik döneminde tamamen resimli olan kitaplar, 3-6 yaş arası dönemde sayfanın dörtte üçü resim olacak şekilde düzenlenir. Yedi yaş sonrası okumaya başlayan çocuklar için olan kitaplarda resim ve metin oranları eşittir (Tür ve Turla, 1999, s.39). Resimli çocuk kitaplarında sayfa düzeni oluşturulurken sayfa kenarlarında daha çok boş alan (marj) bırakılmalı ve göz yormayan tasarımlar yapılmalıdır (Sever, 1995).

2.3.2.1.6. Resimler

Kitaplardaki resimlerin çocuklar için ayrı bir önemi vardır. Çocuk kitapta ilk önce resimle ilişki kurar. Yetişkinlerin bile kitaplarda ilk önce resimler ilgisini çeker. Önce resimleri inceler daha sonra yazıları okumaya yönelir. Aslında resimler tüm insanlar için ayrı bir çekici güçtür. Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminde amacına resimlerle ulaşabilmektedir. Kitaplarda anlatılmak istenilen kavramlar ve düşünceler resimlerle aktarılmakta ve çocuğun dünyası resimlerle gelişmektedir (Göknıl, 1994, s.140). Ancak bu kitapların resimleri çocuğun kavrama gücüne ve bulunduğu gelişim evresine uygun olmalıdır.

Kitapların resimler yoluyla çocuğa sunabileceği çok fazla şey vardır. Öncelikle okuma yazma bilmeyen çocuğa zengin içerikli resimlerle dünyayı tanıtır, soyut kavramları somutlaştırarak açıklar (Nodelman, 1981, s.57) ve çocuğun topluma uyumunu görsel uyaranlarla hızlandırır. Resimler, çocuğun hayal gücünü tetikler ve yeni fikirler yaratmasına yardımcı olur. Bunların yanında, çocuğun görsel hafızasını da kuvvetlendirir (Hladikova, 2014, s.20). Kitapların resimler yoluyla çocuğa sunabileceği bir başka unsur ise çocuğun anlama yeteneğini geliştirmesidir. Nicholas'ın yaptığı bir araştırmaya göre, içinde resimleri olan kitapları okuyan çocukların, içinde resimleri olmayan kitapları okuyanlara göre kitabın konusunu daha iyi anladığı ve yeniden hikâye anlatımında yeni kelimeler türettikleri gözlenmiştir. Yani çocuk resimler sayesinde görsel okuma yoluyla okuduğunu daha hızlı kavrayabilmektedir. Ayrıca resimler çocuğun okuma ve kelime hazinesi gelişimi için de büyük destekçilerdir (2007, s.138).

Resimleme, bir kitabın tercih edilmesindeki en önemli faktördür. Yu (2012, s.297)'nin yaptığı araştırmada ebeveynler resimli kitapları tercih ederken en önemli faktörün “resimlerin çekiciliği” olduğunu belirtmiştir. Renklerin canlılığı, çizimlerin estetiği esere olan ilgiyi artırmaktadır. Kitaptaki olayların çocuğa yansıtılması resimlerle sağlandığı için resim ve metin arasındaki ilişki de çok önemlidir. Anlatılan hikâye resimlerle uyumlu olmalıdır (Demirel, 2010, s.68). Erken çocukluk dönemi kitaplarında resimler metin olmadan da hikâyeyi anlatabilecek güçte olmalıdır. Örneğin, kitapta “Patik” adlı köpek yağmurun altında kırmızı bir topla oynuyorsa, resimlemesinde de köpek, kırmızı top ve yağmur öğelerine yer verilmelidir. Böylece çocuk metinde okunanı görsel olarak okuyabilecektir. Tür ve Turla (1999, s.31)'ya göre resimlerde verilen ayrıntıların miktarı da önemlidir. Metinde geçen olayların görsel anlatımı için sade bir resimleme kullanılması çocuğun görsel okuma yapabilmesini kolaylaştıracaktır. Fakat gereksiz ayrıntılara yer verilmesi çocuğun dikkatini dağıtacak ve resim-metin ilişkisi kurmasını zorlaştıracaktır. Norton (aktaran Koçak, 2017, s.26), detaylandırmalar yapılırken resimlerin birbirine bağlı ve devamlılık gösteren bir yapı içinde olmaları gerektiğini söylemektedir. Buna ek olarak resimlerdeki detaylandırmaların kitabın hitap ettiği yaş grubuna göre değişiklik göstermesi beklenmektedir. Örneğin, iki-beş yaş arası çocuklar için oluşturulan resimlerde daha az ayrıntıya yer verilmeliyken, altı-yedi yaş arası çocuklarda az ayrıntının olması çocuğun kitaptan sıkılmasına neden olacaktır.

Resimlerde betimlenen canlılar veya nesneler gerçekteki algılarıyla uyumlu olmalıdır. Çakmak Güleç ve Geçgel (2006, s.172) bu olguyu “değişmeyen ilk biçimi koruma gerekliliği...” olarak tanımlamaktadır. Yani, çizilen canlı köpekse bir başka canlıya benzememelidir. Köpek resmi çocuk tarafından tanınmalıdır.

Sever (2013b, s.60) çocuk kitaplarındaki resimlerin “estetik kaygı” taşıması gerektiğini vurgulamaktadır. Resimlerin, çocuğun estetik beğenisini geliştirecek, sanatı takdir etmesine olanak verecek ve resim yapma isteğini uyandıracak nitelikte olması beklenmektedir. Yılmaz (2016, s.63)’a göre “çocuklar için çizmek sanatçı bir ruha sahip olmak, birtakım estetik kaygılar taşımak aynı zamanda da çocuğu yakından tanımakla mümkün olabilmektedir”.

Kitapların resimlemelerinde “yakından uzağa ilkesi” gözetilmelidir. Çocuğun tanıdığı, bildiği, yaşadığı çevreden tasvire başlayıp (anne, baba, abi; televizyon, masa, telefon; park, okul vb.) uzağa doğru gidilmelidir. Yani, önce bilinenlerden başlayarak resimleme yapılmalı, sonra çocuğa yeni kavramlar kazandıracak ve çocuğun düşünsel becerisine katkı sağlayacak resimlere yer verilmelidir (Yılmaz, 2016, s.65).

Kitaplarda hayvanların resimlenmesinde dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, hayvanların, çocukların psikolojilerini kötü etkiyecek şekilde vahşi ve korkutucu resmedilmemesidir (Yılmaz, 2016, s.67). Aksine, çocuğa doğa ve hayvan sevgisinin kazandırılması gereklidir. Dolayısıyla, çocukların bütün hayatları boyunca hayvana ve doğaya saygılı, duyarlı ve bilinçli bir tutum sergilemesi açısından resimli çocuk kitapları önemli roller üstlenirler. Kitaplarda ürkütücü resmedilmiş hayvanlar çocuğun hayvanlardan korkmasına ve ilerde onlara karşı duyarsız bir birey olmasına neden olacaktır.

Çocukta yaşama dair birçok konuda farkındalık ve duyarlılık sağlamak gereklidir. Farklılıkları yadırgamayan, her türlü tercihe, çeşitliliğe ve yaşam hakkına saygı duyan bireyler yetiştirmek gereklidir. Bu yüzden, engelli, sağlık sorunu olan, ten rengi ya da fiziksel görüntüsü farklı olan karakterler resmedilirken ürkütücü gösterilmemelidir. Şahin (2014, s.1320)’e göre bu tür karakterler ele alınırken çocukta insan ve yaşam gerçekliğine karşı farkındalık oluşturmak amaçlanmalıdır.

Resimlerde çizilen karakterlere toplumsal cinsiyet algısı yüklenmemeli, belirli bir kalıba sokulmamalıdır. Örneğin, oyuncak bebeklerin, pembe rengin, ev temizliğinin ve yemek yapmanın sadece kız çocuklarına özgü olması ya da araba kullanmak, işe gitmek, tamir yapmak gibi kalıpların sadece erkeğe özgü olması gibi birtakım dayatmalar yapılmamalıdır. Çünkü oyunun, rengin, mesleğin, bilginin, becerinin ve zekânın cinsiyeti yoktur.

Çocuk kitaplarında resimlerin niteliğini belirleyen bazı temel elemanlar vardır. Bu elemanlar “çizgi”, “renk”, “biçim”, “doku” ve “kompozisyon”dur (Brown ve Tomlinson, 1999, s.32).

Çizgi: Çizgiler, kitaptaki olaylardaki hareketliliği ifade etmekte ve resim-metin ilişkisinin kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Sanki bir fotoğrafımsı gibi hareketsiz çizilen resimler çocuğun görsel okuma yapmasını olanaklı kılmamaktadır. Aksine resimlemede kullanılan çizgiler ruh durumlarını, hareketleri, hisleri anlamada çocuğa yardımcı olmaktadır (Brown ve Tomlinson, 1999, s.32).

Renk: Koyu, soluk, saydam, mat, parlak gibi çeşitleri olan, kitaplarda geçen olayları, mekânları, hisleri anlatmak için kullanılan bir diğer öğedir (Sever, 2018, s.25). Renklerin resimlerdeki anlatım gücü yüksektir.

Biçim: Biçim, resimde bir objeyi gösteren iki boyutlu formdur. Biçimler basit ya da karmaşık olabilmektedir (Tunnell ve Jacobs, 2008, s.35).

Doku: Doku, dokunsal hislerin (sert, yumuşak, pürüzlü, tüylü gibi) uyarılmasını sağlayan bir öğedir (Tunnell ve Jacobs, 2008, s.35). Çocuğun olayları algılamasına ve hissetmesine yardımcı olur.

Kompozisyon: Resimdeki görsel öğelerin düzenlenmesidir. Kompozisyonda orantı, denge, uyum veya uyumsuzluk görsel etkiyi yaratmaktadır. Bu etki anlatılmak istenileni aşmamalı, aksine metinde anlatılmak istenileni genişletmelidir (Brown ve Tomlinson, 1999, s.34).

Çocuk kitaplarındaki resimlerin üç işlevi vardır. Bu işlevler süsleme, metni açıklama ve metni tamamlamadır.

- **Süsleyici resimler:** Sembolik anlatımlı, çocuğun hayal gücünün ve estetik değerinin gelişmesine yardımcı olan resimlerdir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.179).
- **Metni tamamlayıcı resimler:** Metinle anlatılması zor olan olaylar ya da objeler resimle anlatılmaktadır. Bunlar kelimelerin yerine geçmektedir. Söz dağarcığı kısıtlı olan yaş gruplarına hitap eden kitaplarda bu tür resimlere rastlanmaktadır (Yılmaz, 2016, s.62).
- **Metni açıklayıcı resimler:** Metinde geçenleri çocuğun kavramasına yardımcı olan resimlerdir. Anlatımın somutlaştırılarak, anlatılması zor ve karmaşık olan olayların resim yoluyla kavranmasını sağlar (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.179).

2.3.2.2. İç Yapı (İçerik) Özellikleri

Fiziksel özellikler (dış yapı) çocuğu kitaba çeken ilk unsurlardır. Çocuğun kitapla olan ilişkisini güçlendirecek ve bu ilişkinin devamlılığını sağlayacak olan unsurlar ise kitabın içerik (içyapı) özellikleridir. Sever (2013b, s.63)’e göre, yazarın ve çizerin, sözcüklerin ve resmin anlatım gücünü kullanarak çocuklara aktarmaya çalıştığı duygu ve düşüncüyü kapsayan bütüne *içerik* denir. İçerik “tema”, “konu”, “kahramanlar (karakterler)”, “plan”, “dil ve anlatımdan” oluşur.

2.3.2.2.1. Tema (İzlek)

Tema, yazarın ortaya koyduğu eserinde sürekli olarak üzerinde durduğu düşünce, görüş veya yönelimlerdir (Oğuzkan, 1983’ten aktaran Uludağ, 2010, s.83). Sever (2013b, s.63) temayı, yazarın eserinde işlediği konu ile çocukta uyandırmayı istediği etki olarak tanımlamaktadır. Yani yazar tema ile çocuğa istediği düşünce ve görüşleri

aktarabilmektedir. Bu yüzden çocuğa iletmek istenilen mesaj kapalı ve karmaşık olmamalıdır. Çocukların gelişim çağlarına uygun temalar seçilmeli ve duygusal gereksinimlerini karşılayacak ölçütlerde olmalıdır. Çocukların en çok ihtiyaç duyduğu şey sevgidir. Tema sevgi ile örülmüş, yaşama sevgisi, insan sevgisi, doğa ve hayvan sevgisini ele almalı ve çocuğa duyarlılık aşılmalıdır. Şiddet öğelerini, din, dil, ırk, mezhep ayrımı gibi düşünce ve görüşleri içermemelidir (Sever, 1995; Uludağ, 2010, s.84). Yapıtlarda ideolojik düşünceler olmamalı, çocuğa yönelik olmayan duygular aktarılmamalıdır (Demircan, 2006, s.15).

2.3.2.2.2. Konu

Çocuğun gelişim evreleri ilerledikçe çocuk kitaplarındaki konular da zenginleşir. Çocuk anlama becerisi kazandıkça konularda yalından karmaşığa, somuttan soyuta doğru ilerler (Sever, 2017, s.122). Dolayısıyla, çocuk gelişim evrelerine uygun konu seçimi oldukça önemlidir. Çocuklar günlük yaşamdan bildikleri ve keyif aldıkları şeyleri kitap sayfalarında bulmak ister. Kitaplardaki konular seçilirken çocukların yabancılik çekmeyeceği olaylardan seçilmesi gereklidir (Lukens, 2007, s.99). Çocukların anlama güçlüğü çekmediği, tanıdığı yaşama uygun ve çocukları düşünmeye yönelten konulardaki kitaplar, çocuklara ilgi çekici gelmektedir. Çocuk kitaplarındaki konular yaşanan toplumun kültürel değerlerini yansıtmalı, evrensel ahlaki değerleri çocuğa kazandırmalıdır (Erbay ve Aydoğan, 2006, s.226). Kitaplardaki konular, çağın gerçeklerine uygun olmalı, çocuğun toplumsallaşmasına katkı vererek onun da bu toplumun bir üyesi olduğunu hissettirmelidir. Konular, barış, sevgi, dostluk gibi güzel anlayışların gelişmesine destek olmalıdır (Sever, 2017, s.121). Ayrıca, konu siyasal, dinsel, ırkçı düşüncelerden uzak olmalıdır.

Çocuğun ilgisini canlı tutmak ve kitaptan sıkılmasını engellemek için konuların hızla gelişen unsurlar içermesi önemlidir. Konular çocukların hayal güçlerini destekleyen, eğlendirici ve eğitici nitelikte olmalıdır. Ayrıca konu içinde olayların olumlu sonuçlanması oldukça önemlidir (Gönen ve Aydos, 2016, s.11).

2.3.2.2.3. Kahramanlar (Karakterler)

Çocuk kitaplarındaki kahramanların önemli bir işlevi vardır. Çocuklar eserlerdeki kahramanlara özenir ve taklit ederler. Kahramanların davranışlarından, tutumlarından, fiziksel ve ruhsal özelliklerinden etkilenirler. Çocuk kahramana inanır ve güvenir. Özdeşim kurduğu kahramanı bir “arkadaş” olarak gören çocuk, kahraman aracılığıyla birçok olaya şahitlik edecek ve karşılaşabileceği problemlerde nasıl davranması gerektiğine ilişkin bilgiler öğrenecektir (Sever, 2013b, s.64; Yılmaz, 2016, s.85). Bu nedenle çocuğun olumlu anlamda örnek alacağı kahramanlar çocuğun birçok alanda gelişimine yardımcı olacaktır.

Kahramanların çocuk yaşamının gerçekliğinden uzak olmaması gereklidir. Yani, her şeyi bilen, hiç hata yapmayan, hep örnek davranışlar gösteren kahramanlar çocuk gerçekliğine aykırı olduğu için çocuk o kahramanla özdeşleşemeyecektir. Bunun yerine iyiyle kötü, doğruyla yanlış, güzelle çirkin arasında gezinen ve çelişkiler yaşayan kahramanlar olmalıdır (Karataş, 2011, s.66). Kahramanlar başarıya ulaşırken bunu hak etmeli ve bu durum çocuğa açık şekilde gösterilmelidir (Sever, 2013b, s.64). Çünkü çocuk da hayatında çelişkiler yaşayacak, hatalar yapacak ve kendi kişiliğini bulacaktır.

Resimli çocuk kitaplarında karakter sayısının fazla olması çocukta kafa karışıklığına ve olayları anlamada zorlanmasına neden olabilmektedir (Gönen ve diğerleri, 2016, s.725). Birkaç kahramanın olduğu kitaplarda gerçekleşen olaylar çocuk tarafından daha iyi anlaşılabilir.

Yetişkinler insan dışı varlıklara insani özellikleri atfetmekte zorlanabilirken çocuklar hayvanların ya da objelerin insani davranışlar göstermesini garip karşılamazlar (Lukens, 2007, s.49). Dolayısıyla kahramanlar, çocuğun sevdiği oyuncaklardan, hayvanlardan ya da çevresinde gördüğü sevimli objelerden olabilmektedir. Çocuklar bildikleri canlıları ve nesneleri kitapta görmekten keyif alırlar (Zivtci, 2006, s.245).

2.3.2.2.4. Dil ve Anlatım

Resimli çocuk kitapları çocuklara sesli okunan kitaplardır. Çakmak Güleç ve Geçgel (2006, s.185), resimli kitapların az metin içermesine rağmen kelimelerin öneminin büyük olduğunu vurgulamakta ve bu kitapların anlatımının kulağa hoş gelmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Kitapların lezzetli bir anlatımının olması yazarın bu konudaki ustalığına bağlıdır.

Yazarın anlatım biçimi çocuğun bilişsel gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Yazar günlük yaşamda çocuğun aşına olduğu bir anlatım biçimiyle çocuğa seslenmelidir (Karatay, 2011, s.109). Süslü, dolambaçlı, abartılı ve uzun anlatımlardan kaçınılmalı, bunun yerine çocuğun rahatça anlayabileceği sade, akıcı ve anlaşılır anlatım biçimi tercih edilmelidir.

Çocukların kelime hazneleri dikkate alınmalıdır. Çocuğun bilmediği kelimeleri çok fazla kullanmaktan kaçınılmalı ama aynı zamanda da belirli oranda yer verilmelidir. Eserde çok fazla bilinmeyen kelime kullanımı çocuğu kitaptan ve dilden uzaklaştıracaktır. Mecazların, benzetmelerin olduğu anlatımlardan kaçınılmalıdır. Kitap içinde bilinmeyen kelimeleri, çocuğun metin içinden çıkarım yapabileceği şekilde kullanmak, çocuğun kavrama ve ilişki kurma becerisine destek olmaktadır (Aytekin, 2016, s.53-54). Erken çocukluk dönemi çocuğu soyut kavramları anlamakta henüz yetersizdir. Bu nedenle anlatımda soyut sözcüklerin yerine somut sözcükler tercih edilmelidir.

Çocukların gelişim evreleri göz önünde tutularak cümle yapıları oluşturulmalıdır. Okul öncesi dönem için beş veya altı kelimeden oluşan tek özne ve yükleme olan, kısa, öz ve devrik olmayan cümleler tercih edilmelidir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006, s.185). Dil bilgisi kurallarına uygun, anlatım bozukluğu olmayan, yazım ve noktalama işareti kurallarına uygun olmalıdır. Argo söylemlere kitaplarda kesinlikle yer verilmemelidir. Yabancı kelimeler ancak Türkçe karşılığının olmadığı durumlarda kullanılmalıdır (Koçak, 2017, s.33).

2.3.2.2.5. Plan

Plan; konunun, kahramanların ve temanın uyum içinde esere yerleştirilmesidir. Çocuk kitaplarında plan tutarlı olmalıdır. Tema ve konu arasında uyum olmalıdır. Kitaptaki olaylar çocuğun heyecanını ve ilgisini canlı tutacak şekilde bir sıra izlemelidir (Seven, 2010, s.108). Kitapta olaylar tutarlı bir sıralama ile yerleştirilmelidir. Kurgulanan olaylar kısa, açık ve anlaşılır bir biçimde ilerlemeli, gereksiz ayrıntılar olmamalıdır (Demircan, 2006, s.15).

Dış yapı ve içyapı ölçütleri bütün çocuk kitapları için kullanılmakla beraber kitabın türüne göre değerlendirme ölçütleri değişebilmektedir. Kitaplar hem basılı hem de elektronik olarak yayınlanabilmektedir. Dijital şekilde erişimin sağlanabildiği elektronik kitaplarda (e-kitaplar) kendi içinde farklı değerlendirme ölçütlerine (görüntü kalitesi, yazılım türü vb.) sahiptir. Bu çalışmada sadece basılı kitaplar ele alındığı için elektronik kitaplarla ilgili değerlendirme ölçütlerine değinilmemiştir.

2.4. ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ VE DERME GELİŞTİRME

Bu bölümde, çocuk kütüphanelerinin tanımı, amaçları, yapısal unsurları, hizmetleri ve derme geliştirme politikaları üzerinde durulacaktır. Ayrıca Türkiye'deki çocuk kütüphaneleri ile Eskişehir İl Halk Kütüphanesi hakkında kısa bilgi verilecektir.

2.4.1. Çocuk Kütüphaneleri: Tanımı, Amaçları, Önemi ve İşlevleri

Çocuk kütüphanesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM)'nin yayımladığı *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (2012, Madde 4)'ne göre “İl veya ilçe halk kütüphanesine bağlı olarak on dört yaşına kadar olan çocuklara ayrı bir binada hizmet veren kütüphaneyi” ifade etmektedir.

Yürürlükten kaldırılan bir önceki *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (1982)'nde “çocuk kütüphaneleri” tanımı “çocuk bölümü” tanımıyla ortak anılmış ve daha kapsamlı bir tanım yapılmıştır:

“16 yaşına kadar olan çocukların fikir ve ruh gelişimini sağlamak, kendi işlekleri ile bilgilerini geliştirmek, onları içinde bulundukları milli varlığa türlü yönlerden daha yararlı bir hale getirmek amacıyla halk kütüphanelerinde çocuk bölümleri kurulur. Gerekli hallerde, halk kütüphanesine bağlı olarak ayrı binalarda çocuk kütüphanesi açılır. Tek salondan ibaret olan halk kütüphanelerinde çocuk kitapları için bir köşe ayrılır” (Madde 9).

IFLA/UNESCO (The International Federation of Library Associations and Institution / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) (2004, s.58), *Halk Kütüphaneleri Hizmeti Gelişim İlkeleri*’nde çocuklara sunulan hizmetleri “halk kütüphaneleri, çok çeşitli materyaller ve etkinlikler ile çocuklara, okumanın zevkini ve bilgiyi ve hayal gücü ürünlerini keşfetmenin heyecanını yaşamaları için fırsat sağlarlar”. “Halk kütüphaneleri, okumayı öğrenme sürecini desteklemede ve çocuklar için kitapların ve diğer materyalin kullanımını artırmada özel bir sorumluluğa sahiptirler” şeklinde açıklamıştır.

IFLA 0-18 Yaş Grubundaki Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi (IFLA, 2018, s.4), çocuk kütüphanelerini “ırk, din, cinsiyet, kültürel geçmiş, sosyo-ekonomik durum, zihinsel ya da fiziksel becerileri ne olursa olsun” bebeklik, çocukluk ve genç yetişkinlik dönemlerindeki çocukları içeren, ‘herkes için hizmet’ ilkesiyle hareket eden kurumlar olarak ifade etmektedir.

Çocuk kütüphaneleri, halk kütüphanelerinin bir parçası olan ve halk kütüphanelerinin içinde bir bölüm olarak ya da ayrı bir binada hizmet vermek üzere açılan kütüphanelerdir. Hizmet ettiği amaçlar doğrultusunda çok özel olan bu kütüphaneler, çocukların bilişsel, sosyal, duygusal, dilsel ve kişilik gelişimlerini destekler ve kitap ve okuma sevgisi kazanmalarında büyük roller üstlenir. Çocuk kütüphaneleri, çocukların gelişimlerini destekler, okuma ve kütüphane kültürü kazanmalarına katkıda bulunur ve topluma uyma becerilerini arttırır (IFLA, 2018, s.6; Yılmaz, 2019, s.11). “Nitelikli bir çocuk kütüphanesi, çocukları yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri ile donatarak, onların topluma katılımlarını ve katkıda bulunmalarını sağlar” (IFLA, 2011, s.546).

Çocuk kütüphaneleri ve halk kütüphanelerinin çocuk bölümleri, her kesiminden çocuğun kitaplarla özgürce buluşma fırsatını yakaladığı ortamlardır. Halk ve çocuk kütüphanelerinin oluşumundaki temel unsur herkesçe ulaşılabilir olmaktır. Grup, ırk,

köken, yaş, cinsiyet, din, ekonomik statü gibi ötekileştirmeler yapmadan herkese hitap eden kütüphanelerdir. Bütün çocukların ücretsiz hizmet alabildiği bu kütüphaneler, barındırdıkları kaynaklarla ve kitap okuma, yaratıcı drama gibi etkinliklerle (Karagözoğlu Aslıyüksek, 2018, s.387) çocuklara kitap ve okuma sevgisi kazandırırken aynı zamanda çocukların gelişim süreçlerini destekleyen zengin ortamlardır.

Kısaca, çocuk kütüphaneleri, bebeklik, okul öncesi dönem çocukları, okul dönemi çocukları, genç yetişkinlik dönemi çocukları, özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar, ebeveynler, çocuklardan sorumlu kişiler gibi çocuk ve çocuklukla ilgili her türlü ilişkili bireylere hitap eden bir kurumdur. Çocuk kütüphaneleri, hitap ettiği yaş gruplarının gelişim evrelerini dikkate alır, dilsel ve bilişsel becerilerini göz önünde bulundurarak hizmet eder ve onları yaşam boyu öğrenme anlayışıyla destekler.

Çocuk kütüphaneleri çocukların küçük yaşlarda kitaplarla buluştuğu çocuk-kitap ilişkisinde önemli role sahip olan ortamlardır. Her kesimden çocuğun zengin ve nitelikli kaynaklarla buluşabilmesi, çeşitli etkinliklerden yararlanabilmesi için çok küçük yaşlardan itibaren kütüphanelerle tanıştırılmalı ve kütüphane alışkanlığı kazandırılmalıdır. Erken çocukluk döneminde kütüphaneye düzenli olarak giden çocuklar zamanla kütüphanenin hizmet amacını kavrar ve ömür boyu kütüphane kullanıcısı olabilirler (Xu, Wang, Sturm ve Wu, 2018, s.436).

Kaynakları ve etkinlikleriyle “bütün çocuklar için” olan çocuk kütüphaneleri, çocuklar ve ebeveynlerinin birlikte kendilerini rahat hissettikleri, çeşitli kaynaklarla ve etkinliklerle hoş vakit geçirme fırsatı bulabildikleri ortamlardır. Çocukların farklı deneyimler kazanabileceği, sosyalleşebileceği ve eğlenceli zaman geçireceği bu ortamlar çocuk ve kitap arasındaki ilişkiyi de güçlendirecektir (IFLA, 2007, s.4). Çocukların kitapla arasındaki ilişkinin güçlenmesi daha sonra okuma becerisi ve alışkanlığı kazanmasında çok önemli bir adımdır.

Çocuk kütüphanelerinin temel amacı; hiçbir ayırım gözetmeksizin her yaş grubundan çocukların gereksinim duydukları eğitim, bilgi ve gelişim ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına zengin ve nitelikli kaynaklar ve hizmetler sunmaktır (IFLA, 2018, s.5). *IFLA Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeleri*’ne göre çocuk kütüphanesinin amaçları;

- “Her çocuğun hakkı olan; bilgi, işlevsel, görsel, dijital ve medya okuryazarlığı, kültürel gelişim, okuma gelişimi, yaşam boyu öğrenme, boş zamanlar için yaratıcı programlara erişimi kolaylaştırmak;
- Çocukların açık erişimli tüm kaynaklara ve ortamlara erişimini sağlamak;
- Çocuklar, ebeveynler ve bakıcılar için çeşitli etkinlikler sunmak;
- Ailelerin toplum içine girişini kolaylaştırmak;
- Çocukları güçlendirmek ve çocukların özgürlüğünü ve güvenliğini savunmak;
- Çocukları kendine güvenen ve yeterli bireyler olmaya teşvik etmek;
- Barışçıl bir dünya için çabalamak”tır (2011, s.548).

IFLA 0-18 Yaş Grubundaki Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi’nde ise çocuk kütüphanelerinin hedefleri daha kapsamlı ele alınmış ve şöyle sıralanmıştır;

- “Her çocuğun boş zamanlarında bilgi edinme, okuryazarlık, kültürel gelişim, yaşam boyu öğrenme ve yaratıcı programlar yapma hakkını kolaylaştırmak;
- Çocukların çok geniş bir yelpazeyi kapsayan uygun kaynaklara ve medyaya erişmelerini sağlamak;
- Çocukların dijital medya bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak;
- Okuma ve okuryazarlığa yönelik kültürel ve eğlenceli programlar sağlamak;
- Çocuklar, ebeveynler ve bakıcılar için çeşitli etkinlikler sağlamak;
- Çocukların önündeki engelleri aşmalarını, özgürlüklerini ve güvenliklerini savunmak;
- Çocukları kendine güvenen ve yetkin bireyler ve vatandaşlar olmaya teşvik etmek;
- Ekonomik olarak baskın grubun gerisinde olanlar da dâhil olmak üzere toplumdaki tüm çocuklara ve ailelerine programlar ve hizmetler sunarak toplumsal birlikteliğe katkı sağlamak” (2018, s.5).

IFLA'nın sıraladığı amaçlar doğrultusunda çocuk kütüphaneleri, çocuklara okuryazarlık becerileri kazandırır, bilgiyi keşfetmenin hazzını yaşatır, topluma ayak uydurabilmesine, sosyalleşmesine, güven duygusunu geliştirmesine yardımcı olur.

Çocuk kütüphaneleri çocuğun gelişimi için gerek duyduğu bazı ihtiyaçların sağlanmasında destek olmaktadır. Bu açıdan Yılmaz (2019, s.11) çocuk kütüphanesinin beş temel işlevine dikkat çekmektedir. Bu işlevler şunlardır;

1. “Çocukta olumlu kişilik oluşturma ve geliştirmeye katkı sağlamak;
2. Onların konuşma ve dil becerilerini geliştirmelerini desteklemek;
3. Çocuklara bilgiye erişim becerisi kazandırmak, basılı ve elektronik kaynakları en iyi biçimde kullanabilmelerini öğretmek;
4. Okumanın zevk ve gücünü keşfetmelerine olanak sağlamak;
5. Onların şu anda ve gelecek yıllarda iyi birer kütüphane kullanıcısı olmalarını sağlamak”.

Yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda çocuk kütüphaneleri çocuğa okuma sevgisi ve kütüphane kültürü kazandırmanın yanı sıra, çocuğun gelişimsel evrelerinin de desteklenmesinde azımsanmayacak rol üstlenmektedir. Çocuk kütüphaneleri sadece çocuklara değil aynı zamanda yetişkinlere de hizmet sunan bir kurumdur. Çocuk kütüphanesi, ekonomik olarak olanağı olsun ya da olmasın, dini, dili, cinsiyeti, etnik kökeni ne olursa olsun toplumun her kesiminden insanların çocuklarıyla nitelikli zaman geçirerek çocuk-ebeveyn ilişkisinin güçlenmesine ve içinde barındırdığı zengin kaynaklardan yararlanarak hem çocuğun hem de yetişkinin yeni şeyler öğrenmesine olanak sağlayan çok özel bir kurumdur. Her çocuğun evinde büyük kitaplıklar olmayabilir. Kütüphaneler bu eksikliği tamamlamakta ve çocuk-kitap ilişkisinin kurulmasında yardımcı güçtür. Ayrıca yüzlerce, binlerce kitabın bulunduğu bir ortam çocuğun beğenilerinin, tercihlerinin, zevklerinin de keşfedilmesine yardımcı olacaktır.

2.4.2. Çocuk Kütüphanelerinin Yapısal Unsurları

Kütüphaneleri oluşturan yapısal unsurlar her kütüphane için aynı olmakla birlikte, kütüphanenin hizmet amacına bağlı olarak içerikleri farklılıklar gösterebilmektedir. Kütüphaneler beş unsurdan oluşur. Bunlar; bina, bütçe, personel, kullanıcı ve dermedir.

2.4.2.1. Bina (Mekân)

Kütüphanenin hizmet sunabilmesi ve diğer dört kütüphane unsurunun işlevsellik kazanabilmesi için mekâna (binaya) ihtiyaç vardır. Kütüphaneler yerleşim merkezlerine yakın, herkesçe ulaşılabilir yerlere inşa edilmelidir. Binalar engelli bireyler, çocuklar, yaşlılar gibi toplumun her bir bireyine hizmet edebilecek şekilde esnek ve konforlu tasarlanmalıdır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012; IFLA, 2004, s.37).

Çocuk kütüphaneleri kendi içinde hizmet verdiği kullanıcı grubunun ihtiyaçlarına göre mekânsal olarak şekillenmektedir. *IFLA 0-18 Yaş Grubundaki Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi* (IFLA, 2018, s.17)'ne göre, halk kütüphanelerinin içinde bulunan çocuk bölümleri çocuklara uygun şekilde tasarlanmalıdır ve bu bölümlerin diğer hizmet veren bölümlerden ayrı ve tanınabilir nitelikte olması gereklidir. Cevher (2015, s.25), çocukların kütüphanelere kendi istekleriyle geldiklerini ve bu yüzden kütüphanelerin çocukları cezbedecek mekânlar olarak tasarlanması gerektiğini söylemektedir. Çünkü mekân ilk izlenim, çocuğu etkileyecek ilk unsurdur. Dolayısıyla çocuğun beğenisine hitap eden, fiziksel olanaklarına uygun kütüphane binaları (mekânları) çocuğun keyifli zaman geçirdiği ve gitmeyi isteyeceği mekânlar haline gelecektir.

IFLA 0-18 Yaş Grubundaki Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi (IFLA, 2018, s.17) çocuk kütüphaneleri tasarlanırken dikkate alınması gerekenleri şu şekilde sıralamıştır;

- “Merkezi konum, mümkünse zemin katta,
- Kullanıcıların yaş aralıklarına uygun tasarım,

- Özel ihtiyaçları olanlar da dâhil olmak üzere tüm kütüphane kullanıcıları için uygun tasarım,
- Kitap, gazete ve dergi dermesi, basılı olmayan kaynaklar ve depolama, okuma alanları, iş bilgisayar istasyonları, sergi alanlarına yeterli oranda yer veren alanlar ve kütüphane personeli için çalışma alanları,
- Çeşitli aktiviteler düzenlenmesine izin verme esnekliği. Alan, dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için müzik, oyun, hikâye zamanı, bağımsız öğrenme ve iş istasyonları dâhil olmak üzere çok çeşitli etkinlikler için kullanılabilir ve yeniden düzenlenebilir.
- Uygun tabela ve yol bulma araçları,
- Emzirme ve bebek bezi değiştirme dâhil çocuk bakımı için yer,
- Aile dostu ve her cinsiyetler için tuvalet,
- Yaş aralığına bağlı olarak gürültü etmenleri,
- Doğal ve/veya yapay uygun ve yeterli ışık,
- Yıl boyunca iyi çalışma koşulları sağlamak için uygun oda sıcaklığı (örneğin, klima, ısıtma)
- Alan ve mobilyalar, çocuk güvenliği yönetmeliklerine uygun olmalıdır”.

Kütüphane binalarını tasarlayan mimarların, kullanıcıların ihtiyaçlarını anlamaları ve ona göre hareket etmeleri gerekmektedir. Kütüphane amacına uygun, kolay erişilebilir, misafirperver ve hoş vakit geçirilecek bir yer olmalıdır. Çocukların hayal güçlerini geliştiren ve onlara kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayacak geniş ve eğlenceli alanlar inşa edilmelidir (Cranfield, Bon ve Latimer, 2011, s.143).

Kütüphanelerde zamanla personel, derme, kullanıcı gibi faktörlerde artışın olabileceği öngörülmesi ve ileriye dönük tasarımlar yapılmalıdır. Ayrıca geleceğe yatırım olarak sürdürülebilir, çevreci ve akıllı yapılar inşa edilmelidir (Yılmaz, 2019, s.21). Kütüphaneler teknolojiyi ve yaratıcı yenilikleri bünyesinde harmanlamalıdır. Geleneksel tasarımların dışını çıkılmalı, modern ve çocukların daha çok zaman geçirmekten keyif alacağı mekânlar tasarlanmalıdır.

2.4.2.2. Bütçe

Kütüphanelerde hizmetin verilebilmesinin kaynağı bütçeye bağlıdır. Dermesini geliştirebilmesi, nitelikli hizmetler sunabilmesi, etkinlikler düzenleyebilmesi, personel maaşlarının ve bina giderlerinin ödenebilmesi için kütüphanenin kendine ait bir bütçesinin olması gereklidir (Yılmaz, 2019, s. 52). Kütüphanenin ne kadar süre açık kaldığı ne tür hizmetler verdiği, kaç kullanıcıya hizmet ettiği, personelin masrafları, kütüphanenin günlük/aylık/yıllık bakımları gibi unsurlar düşünülerek bütçe ayarlamaları yapılmalıdır (IFLA, 2018, s.11).

Ayrıca kütüphanelerin, rekabet içinde oldukları ve kendilerini geri plana atan unsurlarla (internet, kitapçılar vb.) rekabet edebilmeleri için nitelikli kaynaklar barındırmak ve ses getiren etkili etkinlikler düzenlemek gibi ihtiyaçları vardır (Sullivan, 2005, s.179). Dolayısıyla, “yeterli finansman, çocuk kütüphanesinin başarısı için çok önemlidir ve yalnızca bir kütüphane kurulduğunda değil, sürekli ve düzenli bir şekilde sürdürülmesi gerekir” (IFLA, 2018, s.10).

Türkiye’de halk kütüphanelerinin bütçeleri Kültür ve Turizm Bakanlığı KYGM tarafından hazırlanıp kütüphanelere gönderilmektedir. Halk kütüphaneleri kendi bütçelerine ek olarak bağışlar, mali destekler, sponsorluklar gibi araçlarla fon sağlayabilmektedirler. Halk kütüphaneleri sahip oldukları bütçeden çocuk kütüphanesi/bölümü için yararlı olacak harcamalar yapabilmelidirler (Cevher, 2015, s.26).

2.4.2.3. Personel

Çocuk kütüphanelerinin en önemli unsurlarından birisi personeldir. Karar verici bir unsur olarak diğer unsurları da etkiler. Dolayısıyla ayrı bir sorumluluğa sahiptir. Çocukların kütüphane sevgisi kazanmalarında, kütüphaneye istekle ve heyecanla gitmek istemelerinde en önemli etkenlerden biri personeldir.

Kütüphanecinin görevi, çocuk ve yetişkin kütüphane kullanıcılarının bilgiye erişimini ve kütüphanenin sunduğu hizmetlerden yararlanmalarını sağlamaktır. Çocuk kütüphanelerinde görevli personelin, kütüphanecilik (bilgi ve belge yönetimi) eğitimi almış ve çocuk kütüphaneciliği konusunda uzmanlaşmış olması beklenmektedir (Yılmaz, 2019, s.48). Ayrıca çocuk gelişimi üzerine eğitimler almış ve bu konuda yetkin olması tercih edilebilir.

Çocuk kütüphanelerinin hitap ettiği yaş grubu yapısal olarak heyecanlı, meraklı, hareketli, kırılgan ve hayal gücü çok gelişmiş bireylerdir. Bu bireylere hizmet verebilmek ayrı bir sorumluluk ve beceri istemektedir. Kütüphaneciler çocukların heveslerini ve ilgilerini kırmadan, çocuğu tanıyarak, bilerek hareket etmelidir. Bütün çocukları eşit görmeli ve onlara bir birey olarak saygı duymalıdır (Connor, 1990, s.1). Çocukların kütüphane kültürü, kitap sevgisi kazanmalarını sağlamak, okumaya ve araştırmaya teşvik etmek gibi büyük işlere imza atmak kütüphanecilerin elindedir.

Çocuk kütüphanecileri geniş bir yaş grubu ile çalıştığı için bu grubun gelişimsel özelliklerini iyi bilmelidir. Çocukların bilişsel, ruhsal ve dilsel ihtiyaçlarını yaş evrelerine göre bilmeli ve çocukların gelişimlerini destekleyen programlar hazırlamalıdır. Özellikle okul öncesi dönem çocukları için dil ve bilişsel becerilerini geliştirmeye yönelik, okuma çağındaki çocuklar için okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik programlar hazırlanmalıdır. Aynı zamanda sadece çocuklara değil onların ailelerine de çocuk gelişimi açısından yol gösterici nitelikte atölye çalışmaları yapma sorumluluğunu da kütüphaneciler üstlenirler (Cerny, Markey ve Williams, 2006, s.3-4).

IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler Bölümü (IFLA Children and Young Adults Section) (IFLA, 2018, s.6)'ne göre yetkin bir çocuk kütüphanecisinin şu özelliklerde olması beklenir;

- “İletişim, dil ve okuryazarlık dâhil olmak üzere çocuk gelişimi ve psikolojisi teorilerini ve bunların kütüphane hizmetlerine etkilerini anlar.
- Yerel toplumdaki tüm çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarını belirlemek için geliştirilen teknikleri kullanır.

- Yerel toplumdaki tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli eğlenceli ve ilgi çekici programlar ve etkinlikler tasarlar, etkili bir şekilde sunar ve değerlendirir.
- Mevcut çocuk kültürünün bilgi ve yönetimini gösterir: Edebiyat, oyunlar, müzik ve filmler, çocukların dijital içerik ve medya kullanımı ve geniş kapsamlı ve çocuk dermesine uygun çeşitli katkıları olan diğer materyaller.
- Gelişen teknoloji, dijital dünya ve sosyal medyadaki eğilimler ile bunların çocuk kütüphanesi hizmetlerine etkilerinden haberdardır.
- Kütüphane kaynaklarına, programlarına ve etkinliklerine katılımın kolay olmasını sağlamak için çocuklar ve aileleri için sıcak ve destekleyici bir ortam sağlar.
- Toplumsal katılımın ve ortaklıkların geliştirilmesini kolaylaştırır.
- Toplum içinde çocuklara ve ailelerine hizmet eden diğer kuruluşlarla ortak hedeflere ulaşmak için iletişim kurar ve iş birliği yapar.
- Çocuklar ve aileleri ile etkili iletişim kurar.
- Çocuk kütüphanesi hizmeti için amaçlar belirler, planlar ve öncelikleri ortaya koyar.
- Çocuk kütüphanesinin amaç ve önceliklerini yerine getirmek için meslektaşlarıyla yaratıcı ve etkili bir şekilde çalışır.
- Hizmet hedeflerine ulaşmaya yardımcı olmak için çocuk kütüphanesinde bulunan bütçe kaynaklarını planlar, yönetir, kontrol eder ve değerlendirir.
- Kendi kendini değerlendirir, mesleki gelişim fırsatlarını sürekli olarak üstlenir”.

Yukarıda anlatılanlar doğrultusunda kısaca çocuk kütüphanecisi;

- Kütüphanecilik alanında eğitim almış olmalıdır.
- Çocuk gelişimini ve çocuğun bilişsel, ruhsal ve dilsel ihtiyaçlarını çok iyi bilmelidir.
- Çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğini bilmelidir.
- Yüksek enerjili, duyarlı ve özverili olmalıdır.

- Çocuğun heyecanını kırmadan ona nasıl yardımcı olacağını bilmelidir.
- Çocuklar için kütüphaneyi cezbedici kılacak adımlar atabilmelidir.
- Yenilikçi ve yaratıcı olmalıdır.
- Çocuklarla ilgili çağın gerekliliklerini sürekli takip etmeli ve kendini geliştirmelidir.
- Sadece çocuğa değil aynı zamanda çocukların ebeveynlerine de nasıl yaklaşması gerektiğini bilmelidir.

2.4.2.4. Kullanıcı

Çocuk kütüphanelerinin kullanıcı temelinde her ne kadar çocuk var gibi görünse de bu kütüphaneler ana merkezinde çocuk bulunan toplumun her bir bireyine hizmet vermektedir. Bunlar anne, baba, dede, nine, bakıcı ya da çocuklar konusunda araştırma yapmak isteyen gruplar olabilir (Larson, 2015, s.13).

IFLA Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler (IFLA, 2011, s.547)'e göre çocuk kütüphanesinin hizmet ettiği kullanıcı grupları şöyledir;

- “Bebekler ve küçük çocuklar,
- Okul öncesi çocuklar,
- 13 yaşına kadar olan okul çocukları,
- Özel gereksinimi olan gruplar,
- Ebeveynler ve diğer aile üyeleri,
- Bakıcılar,
- Çocuklar, kitap ve medya alanlarında çalışan diğer yetişkinler”.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989)'ye göre “0-18 yaş arasındaki bireyler” çocuktur. Türkiye’de yayınlanan *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*’nde çocuk için önce 0-16 yaş aralığı belirlenmiş, fakat daha sonra yayınlanan yönetmelikte 0-14 yaş

aralığı tanımları yapılmıştır (Halk Kütüphaneleri..., 1982; Halk ve Çocuk Kütüphaneleri..., 2012). Yılmaz (2019, s.42), yaş aralıkları ile ilgili farklı yaklaşımların olduğunu, genellikle 0-3, 4-6, 7-12 ve 13-17 yaş aralıklarının kabul gördüğünü belirtmektedir.

Çocuk kütüphanesinin kullanıcı gruplarını altı başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; bebekler ve okul öncesi çocuklar, okul çağındaki çocuklar, genç yetişkinler, engelli çocuklar, azınlık grupları ve yetişkinlerdir.

Bebekler ve Okul Öncesi Çocuklar: Bu çalışmanın da ana unsuru olan kullanıcı grubudur. Bebekler yaklaşık olarak bir buçuk yaşına kadar bilişsel yapılarını oluşturmakta ve ses, renk ve dokunma gibi uyaranlara tepki verebilmektedir. Çocuk kütüphanecileri bebeklerin bu gelişimsel evrelerinde yardımcı olacak ve çevrelerini öğrenmelerine olanak sağlayacak dermeler ve etkinlikler geliştirmektedirler. Dayanıklı resimli kitaplara, müzikli uygulamalara ve oyuncaklara gereksinim duyarlar (Sullivan, 2005, s.22). Bu dönem kısa sesli okumaların yapılmaya başlandığı dönemdir. Kucaktaki bebekler için okuma etkinlikleri düzenlenmektedir (Cerny, Markey ve Williams, 2006, s.6). Üç ila beş yaş arasındaki okul öncesi çocuklar dil becerileri kazanmakta ve kelime haznelerini geliştirmektedirler. Okula gitmeye hazırlanan bu dönem çocuğu daha uzun hikâyeleri dinleyebilmektedir. Dilsel ve kavramsal gelişimlerini destekleyen dermeye ve etkinliklere ihtiyaç duyarlar (Sullivan, 2005, s.23). Bu hizmetler evrensel olmamakla beraber çocuk kütüphanesinin bütçesine ve bulunduğu ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterebilmektedir.

Okul Çağındaki Çocuklar: Bu yaş grubundaki çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirdiği için kütüphane etkinliklerinden pek yararlanamazlar. Bu yüzden çocuk kütüphanesinin bu yaş grubunun kütüphane etkinliklerinden yararlanabileceği zaman dilimlerini hesaba katarak etkinlikler düzenlemesi gereklidir. Bu yaş grubu kütüphaneyi eğlenceli zaman geçirdiği ve ödevlerini yapabildiği mekânlar olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla kütüphanelerin okullarla iş birliği yaparak çocukların eğitim hayatlarına destek olacak dermeler geliştirmeleri ve programlar yapmaları gerekmektedir (Yılmaz, 2019, s.43).

Genç Yetişkinler: Bu grup 12 ile 18 yaş arası kullanıcıları kapsamaktadır. Artık soyut kavramları anlayabilecek bilişsel gelişimi sağlamış olan bu grup düşünce, eylem ve inançta bağımsızlığın arttığı bir zaman dilimindedir. Fiziksel ve ruhsal olarak birtakım değişikliklerin yaşandığı bu zor dönemin geçirilmesinde çocuklara yardımcı olacak materyaller sağlanabilir (Sullivan, 2005, s.23). Bilim kurgu, fantastik edebiyat türleri gibi popüler kitaplar ve müzik materyalleri, dijital oyunlar ilgilerini çekmektedir.

Engelli Çocuklar: Engelli çocuklar kendilerine özel kütüphane hizmeti sunulmadığı takdirde kütüphanelerden kısıtlı ölçüde yararlanabilmektedirler. Kütüphane binalarının tasarlanmasında, dermenin oluşturulmasında ve verilen hizmetlerin çeşitliliğinde engelli çocuklar dikkate alınmalıdır. Bu gruptaki çocuklar bireysel olarak kütüphaneye gelemeyebilir. Onlara okullar veya hastaneler vasıtasıyla ulaşmak mümkün olabilmektedir. Bunun dışında bazı engelli çocuklar ise evden dışarı çıkamaz durumda olabilmektedir (Cevher, 2015, s.31). Bu grubun kitapla olan ilişkisi engel durumuna göre değişiklik göstermektedir. Engelli çocukların kütüphanelerden yararlanmalarını sağlayacak özel dermeler ve hizmetler geliştirilmelidir. Bu konuda çocuk kütüphanelerine ayrı bir sorumluluk düşmektedir.

Azınlık Gruplar: Bulundukları toplumdaki çoğunluktan farklı bir dile ve kültüre sahip olan bireylerdir. Çocuk kütüphaneleri bulundukları toplumdaki azınlıkları tanımalı ve bu grubun dillerinde ve kültürlerinde yazılmış kaynakları dermesine dâhil etmelidir ve azınlıkların toplumla bütünleşmesine yardımcı olacak etkinlikler düzenlemelidir (Yılmaz, 2019, s.44).

Yetişkinler: Çocuk kütüphanelerinin hizmet ettiği ebeveynler, bakıcılar, öğretmenler, çocuk bölümlerinde okuyan öğrenciler, çocuk üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar gibi bireyler yetişkin kullanıcılardır. Çocuk kütüphaneleri yetişkin kullanıcılara da hizmet verdiğini bilerek kaynaklarını ve etkinliklerini düzenlemelidir (Yılmaz, 2019, s.44).

2.4.2.5. Derme

Kütüphane hizmetinin dayandığı kaynak dermedir. Yani, kütüphanenin hizmet verdiği bilgi kaynaklarının bütününe derme denir. Her bir kütüphane hizmet ettiği kullanıcı grubuna göre dermesini oluşturur. Çocuk kütüphanesi ana merkezinde çocuk bulunan ve bunun yanında da bulunduğu toplumun, bölgenin, kültürün insanların ihtiyaçlarına göre dermesini oluşturan kütüphanedir.

Çocuk kütüphaneleri geniş bir yaş grubuna hizmet etmektedir. Her bir çocuğun ihtiyacına yanıt verecek nitelikte ve çeşitlilikte kaynağı değişik formatlarda barındırmalıdır. Çağın gerekliliğine ayak uydurarak, teknolojik gelişmelerden yararlanıp her türlü formatta materyale ev sahipliği yapmalıdır. Hem basılı hem de çevrimiçi dermeye sahip çocuk kütüphanesi her türlü fikir, düşünce ve değeri yansıtmalıdır. Hizmet ettiği topluma kütüphane kaynaklarının seçiminde de yer verilmelidir. Dermesiyle çekici, güncel ve iyi şekilde düzenlenmiş olmalıdır (IFLA, 2018, s.13). Her çocuğun eşit şekilde hizmet alabildiği çocuk kütüphanelerinin sorumluluğu, çocuklara kaliteli, zengin, çocuğa göre, estetik kaygısı barındıran, sanat ve edebiyat değeri taşıyan hem çocuğun hem de yetişkinlerin keyifle kullanabileceği kaynaklar sunmaktır (Yılmaz, 2019, s.35).

Çocuklar sürekli bir gelişim içindedirler. İki yaşındaki bir çocukla dört yaşındaki bir çocuğun gereksinim duyduğu ve ilgilendiği kaynaklar birbirinden farklıdır. Sullivan (2005, s.35), bu yüzden çocuklar için derme oluşturmanın uzmanlık ve zaman isteyen bir işlem olduğuna dikkat çekmektedir. Çocuklar için oluşturulan derme yetişkin dermesinden oldukça farklıdır ve daha parçalıdır. Bunlar çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk dergileri gibi geleneksel basılı materyallerin yanı sıra, sesli kitaplar, oyunlar, oyuncaklar, dijital ürünler (bilgisayar oyunları, sanal gerçeklik uygulamaları) gibi daha farklı materyaller barındırır. Bu materyaller çağın gereklilikleri ile değişiklik göstermekle birlikte IFLA (2018)'nın bir çocuk kütüphanesi dermesinde olmasını beklediği materyal formatları şu şekildedir;

- “Fiziksel formatlarda (basılı ve elektronik) kitap, sesli kitap, çizgi roman, dergi, CD, DVD, video oyunu ve görme engelliler için Braille materyalleri

- Dijital formatlarda çevrimiçi müzik kayıtları, filmler, e-kitaplar, eğitsel ve eğlence yazılımı, yerel ve küresel eğitim kaynaklarının veri tabanları” (s.14).

IFLA Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler (2011)’e göre derme oluşturulurken dikkat edilmesi gereken ölçütler ise şu şekilde sıralanmıştır;

- “Yüksek nitelik,
- Yaşa uygunluk,
- Güncel ve doğru bilgi,
- Çeşitli değerleri ve görüşleri yansıtan,
- Yerel topluluk kültürünü yansıtan,
- Küresel topluma girişi sağlayan yayınlar ve hizmetler” (s.549).

Çocuk kütüphanelerinde derme oluşturulurken seçim ölçütlerinin belirlenmesi gereklidir. Özellikle çocuk kütüphanesi dermesinde büyük yere sahip olan, bebekler, okul öncesi ve okuma çağındaki çocukların gelişimini destekleyen, kitap ve okuma sevgisinin oluşmasını sağlayan resimli kitaplar özel öneme sahiptirler. Kitaplar çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında bir seçim ölçütüne tabi olmalıdırlar. Bunun için alanında uzman kişiler tarafından çocukların gelişim ihtiyaçlarına göre çeşitli materyallerin seçiminde kullanılacak olan seçim ölçütleri belirlenmelidir. Dolayısıyla çocuk kütüphaneleri için bir seçim politikası geliştirilmeli ve sürekli güncellenmelidir. Polat (2018, s.445), bir kütüphanenin niteliğinin dermesi ile ölçüldüğünü vurgulamakta ve kütüphanenin derme yönetiminde kısıtlı olanaklarla gerekli dermenin oluşturulması arasında dengeyi sağlanmanın önemine dikkat çekmektedir. Derme oluşturulurken seçim ölçütleri ışığında, hizmet verilen topluluğun ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikteki kaynaklar seçilmelidir.

Kısaca çocuk kütüphaneleri nitelikli ve çocuğa uygun kaynaklar barındırmalıdır. Çocuk kütüphanelerinde nitelikli kitaplar bulundukça, çocuklara kitaplar daha çekici gelecektir. Çocuklar daha sık kütüphanelere gidecek ve okuma kültürlerini geliştireceklerdir.

2.4.3. Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri

Çocuk kütüphaneleri toplumun en değerli parçası olan çocuklara kütüphaneyi, kitabı, okumayı, araştırmayı, bilimi, bilgiyi ve daha nice olguyu sevdirmek, çocuğun bilişsel, ruhsal ve dilsel ihtiyaçlarını desteklemek ve kütüphanenin ömürlük üyeleri olmalarını sağlamak amacıyla hizmetler vermektedir.

Çağın gerekliliklerine ayak uydurmaya çalışan çocuk kütüphaneleri sürekli değişen ve gelişen hizmetler sunmakla beraber en temel kütüphane hizmeti çocukların okuma ihtiyacını karşılamaktır. Çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılayacak kitapların seçimi ve çocuklara ve yetişkinlere bu konuda önerilerde bulunmak, yaz tatillerinde çocukları okumaya teşvik etmek için programlar hazırlamak, erken çocukluk dönemi çocukları için hikâye okuma saatleri düzenlemek kütüphane hizmetleri arasındadır (Walter, 2000, s.18). Çocuk kütüphaneleri, çocuklara ve çocuklardan sorumlu kişilere (ebeveynler, bakıcılar, anneanne, dede vb.) kütüphane kullanımı ve kaynaklardan nasıl yararlanacaklarını öğretmelidir. Ayrıca çocukların bilişsel, ruhsal ve dilsel gelişim süreçlerini desteklemek adına çocuk kitaplarının kullanımı konusunda önemli bir sorumluluğu vardır (IFLA/UNESCO, 2004, s.58). Her türden beceriye sahip çocuklar için kaynak sağlamalı ve etkinlikler düzenlemelidir.

IFLA, çocuk kütüphanelerinin düzenlemesi gereken etkinlik ve programları şu şekilde sıralamıştır (2018, s.16);

- “Bilgi okuryazarlığı ve aile okuryazarlığı faaliyetleri,
- Okumayı teşvik ve okuyucu gelişimi,
- Ödünç verme hizmetleri,
- Okuma kulüpleri,
- Kültürel programlar,
- Ödev kulüpleri,
- Yazar ziyaretleri ve hikâye anlatımı etkinlikleri,
- Bebek ve yürümeye başlayan çocuk Rhyme Time (Kafiyeli Şiir Zamanı),

- El sanatları etkinlikleri,
- Kodlama kulüpleri ve etkinlikleri,
- Makerspace etkinlikleri,
- Yaratıcı oyun,
- Müzik ve drama etkinlikleri”.

Cerny, Markey ve Williams (2006, s.50)’a göre çocuk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler özgün ve yaratıcı programlar yapmalıdır. Ayrıca yapılan programların iyi planlanması, prova edilmesi ve eğitsel açıdan uygun olması gereklidir. Çocuk kütüphaneleri eğlence ve bilginin harmanlandığı mekânlar haline gelmektedir. Çocuklar etkinliklerle eğlenirken aynı zamanda da ödünç aldıkları kitaplar hakkında düşüncelerini kütüphane web sayfalarında, sosyal ağlarında ya da bloğunda paylaşabilmektedir (Cevher, 2015, s.36). Çocukların kütüphanede daha etkin roller oynayabilmesi adına çeşitli mobil uygulamalar, dijital oyunlar geliştirilmektedir. En çok kitap okuma yarışmaları, fotoğraf sergileri gibi eğlenceli etkinlikleri de içinde barındırmaktadır. Yılmaz (2008, s.712), ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocuklarını kreş ve etüt merkezleri gibi yerlere göndermekte zorlandıklarına dikkat çekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, çocuk kütüphaneleri, yoksul ailelerin çocuklarının nitelikli kitaplarla ve etkinliklerle buluşabilmesi adına büyük önem arz etmektedir.

Kütüphanelerde hizmetler teknik, kullanıcı ve yönetim hizmetleri biçiminde üçe ayrılmaktadır (Yılmaz, 2019, s.57). Çocuk kütüphaneleri özelinde bu hizmetlerin yerine getirilmesinde küçük farklılıklar olabilir.

Teknik hizmetler: Kütüphaneye uygun otomasyon sisteminin seçimi, alımı ve sürdürülmesi, derme için materyal seçimi, materyalin sağlanması ve demirbaş işlenmesi, materyalleri kataloglama ve sınıflama, materyallerin etiketlerinin basımı ve rafa çıkarılması, rutin sayım, ayıklama ve düşüm işlemlerinden oluşmaktadır. Teknik hizmetler tamamen mesleki bilgi gerektiren işlemlerdir ve kütüphanecilik alanında eğitim almış kişilerin yönetmesi gereken bir süreçtir.

Kullanıcı hizmetleri: Kullanıcılar için verilen hizmetlerin tümüdür. Kütüphaneler hitap ettiği kullanıcı grubunun ihtiyaçlarına göre hizmet politikalarını belirler. Çocuk kütüphanesi kullanıcı hizmetleri, ödünç alma ve danışma hizmeti, engelli hizmetleri, çocuklar, ebeveynler ve diğer yetişkinler için hizmetler, internet hizmetleri, sosyal ve kültürel etkinlikler, halkla ilişkiler ve tanıtım, kütüphaneye bağış, yaz programları, gezici kütüphane hizmetleri, okuma etkinlikleri gibi hizmetlerdir (Yılmaz, 2019, s.65).

Yönetim Hizmetleri: Kütüphanelerdeki tüm hizmetlerin nitelikli bir şekilde yerine getirilebilmesi için alanında uzman kişilerin sorumluluklarını bilerek yönetim hizmetlerini yerine getirmesi gereklidir. Yılmaz (2019, s.80) çocuk kütüphanelerinde yönetimi, “kütüphanenin insan, diğer kaynaklar ve zamanı etkili ve verimli biçimde kullanarak, belirlenen amaçları başarma süreci” olarak tanımlamaktadır. Yönetim hizmetleri; kütüphane politikası geliştirmek, personel yönetimi, idari ve mali yönetim, kütüphane hizmetlerinin tümünün geliştirilmesi ve yönetimi, kütüphanenin tanıtımı ve pazarlanması gibi unsurları içerir.

2.4.4. Türkiye’de Çocuk Kütüphaneleri

Türkiye’de ilk çocuk kütüphanesi 1925 yılında Türk Ocakları tarafından Akhisar’da kurulmuştur (Keseroğlu 1989’dan aktaran Cevher, 2015, s.71). Kayıtlarda yer alan diğer bir çocuk kütüphanesi de 1937 yılında İstanbul’da Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kurulan kütüphanedir. Millî Eğitim Bakanlığı çocuk kütüphanelerinin kurulması ve geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapmış ve 23 Nisan 1955’te Ankara Bahçelievler’de Türkiye’nin en büyük çocuk kütüphanesi açılmıştır (Demircan, 2006a, s.179).

1950’li yıllardan sonra çocukların eğitimleri ve bu eğitimlerde kütüphanenin işlevi ve önemi daha çok anlaşılmaya başlanmış ve daha sonraki yıllarda artmaya devam etmiştir. 1952 yılında ABD’li Lawrence S. Thompson, Türkiye’ye gelerek halk, çocuk ve okul kütüphanelerini ele aldığı bir rapor sunmuştur. Raporunda halk, çocuk ve okul kütüphanelerinin geliştirilmesi adına gerekli desteğin sağlanması gerektiğinin üzerini çizerek birtakım önerilerde bulunmuştur (Oğuz, 2010, ss.134-135). Bu rapora dayanarak ilgili ilk mevzuat olan “Çocuk Kütüphaneleri Hakkında Yönetmelik”, 1952 yılında

çıkıştır. Bu yönetmelikte, kütüphanenin ödünç verme sistemi, teknik hizmetleri ve dermenin sınıflanmasında kullanılacak olan Dewey Onlu Sınıflama Sistemi gibi ayrıntılara yer verilmiştir. Çocuk kütüphanelerinin okullarda açılmasının uygunluğu, kütüphanenin başına öğretmen kütüphaneci atanması ve okulların eğitim gördüğü günlere göre hizmet vereceği günlerin belirlenmesi gibi konulara değinilmiştir. Ayrıca kütüphanenin okula başlamamış çocuklara da hizmet vereceği belirtilmektedir (Çocuk Kütüphaneleri..., 1952, ss.201-207). Yönetmeliğe dayanarak, bu dönemde çocuk kütüphanelerinin okulun bir parçası olan ve çocukların okul yaşamına destek veren kurumlar olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Kütüphanecilik adına eğitimler önce kurslarla verilmiş daha sonra üniversiteler ve yüksekokullarda eğitim olanakları sağlanmıştır. 1952 yılında Kütüphaneler Genel Müdürlüğü “Çocuk Kütüphaneciliği” kursunu düzenlemiştir. Daha sonraki yıllarda *Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği* üzerinde değişiklikler yapılmış ve son olarak halk ve çocuk kütüphanelerini bir arada toplayan “*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*” 2012 yılında yayımlanmıştır (Cevher, 2015, s.71-72). Türkiye’de çocuk kütüphanelerinin görev, sorumluluk ve kütüphane hizmetleri *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (2012) ’ne göre düzenlenmektedir.

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı çocuk kütüphaneleri, ya halk kütüphanesi binalarının içinde bir bölüm olarak, ya da bağımsız bir binada hizmet vermektedir. Bağımsız diye adlandırılan farklı bir binada bulunan çocuk kütüphanelerinin sayısı oldukça azdır. Türkiye’deki tüm il ve ilçe halk kütüphanelerinde çocuk bölümleri bulunmaktadır (KYGM, 2020). Tablo 2’de yer alan verilere göre 2019 yılında Türkiye’de halk ve çocuk kütüphanesi sayısı 1182’dir. Bu kütüphanelerin sadece 60 tanesi bağımsız çocuk kütüphanesidir. Tüm halk ve çocuk kütüphanelerindeki çocuk kitapları sayısı 4.726.766’dır. Veriler her yıl artış göstermekle beraber 2019 yılı ödünç verilen materyal sayısı 6.911.409, çocuk üye sayısı ise 1.324.052’dir.

Tablo 2. Türkiye Çocuk Kütüphaneleri Verileri (2015-2019) ³

<i>Yıl</i>	<i>Çocuk kütüphaneleri</i>	<i>Toplam kütüphane</i>	<i>Çocuk kitapları sayısı</i>	<i>Okul öncesi kitap sayısı</i>	<i>Personel sayısı⁴</i>	<i>Ödünç verilen materyal sayısı</i>	<i>Üye sayısı</i>
2015	50	1130	2.549.066	24.075	3.741	4.707.174	601.455
2016	50	1137	3.013.057	28.873	3.639	5.099.087	725.657
2017	51	1146	3.597.523	37.480	3.797	5.740.065	921.046
2018	55	1162	4.167.935	42.155	4.098	6.287.009	1.087.690
2019	60	1182	4.726.776	46.933	4.073	6.911.409	1.324.052

Son beş yıllık halk ve çocuk kütüphaneleri sayısına bakıldığında, geçmiş yıllara göre artış olduğu görülmektedir. Bununla paralel olarak kitap sayısı, personel sayısı, kullanıcı sayısı gibi kütüphane unsurları da artmıştır. Okul öncesi kitap sayısının çocuk dermesindeki oranının az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun, kütüphanecilerle yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde, okul öncesi çocuk kitaplarının kataloglanması esnasında bazı bilgilerin eksik girilmesi ve geçmiş yıllarda kataloglama sistemlerinde okul öncesi kitaplar için ayrı bir seçim alanının bulunmaması gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca okul öncesi çocuk kitapları “ilk okuma kitapları” olarak nitelendirilmekte ve dolayısıyla da “yetişkin çocuk bölümü kitapları” olarak ayrılmaktadır.

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, son zamanlarda halk kütüphaneleri binalarının yeniden yapılandırılması uygulamasına geçmiştir ve bunun için gerekli adımları mimarlar, mühendisler ve kütüphanelerle iş birliği yaparak atmaktadır. Kütüphanelerin sorunları yerinden incelenip raporlaştırılmakta ve özel projelerle binalar tasarlanmaktadır (Cevher, 2015, s.73). Yani, yeni kütüphane binaları sıradan binalara benzememektedir. Özel, modern ve hizmete uygun tasarımlar gerçekleştirilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın dışında yerel yönetimlerin çatısı altında kurulmuş çocuk kütüphaneleri de bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin Türkiye genelindeki tam sayısı bilinmemektedir (Akkaya ve Odabaş, 2019, s.95). Söz konusu kütüphanelerin görev,

³ Veriler, Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan 27.05.2020 tarihli CİMER “Bilgi Edinme” başvurusu sonucunda elde edilmiştir.

⁴ Personel sayısı tüm halk ve çocuk kütüphanelerinde çalışan sayısıdır.

sorumluluk ve kütüphane hizmetleri, *Belediye Kanunu* ve *Büyükşehir Belediye Kanunu* ile düzenlenmektedir (Akkaya ve Odabaş, 2019, s.111). Ayrıca birçok özel kurumun kendi bünyesinde oluşturduğu çocuk kütüphaneleri de bulunmaktadır.

2.4.5. Türkiye’de Çocuk Kütüphanelerinde Derme Geliştirme

Kütüphaneler hizmet ettiği grubun kendini geliştirebilmesi için gerekli materyalleri sağlamak durumundadır. “...sözlü kültürden yazılı kültüre geçme sürecini sağlıklı biçimde tamamlayamayan ve görsel kültürle karşı karşıya kalan Türkiye ve benzeri ülkelerde kütüphane dermelerindeki kitap sayıları toplumun dönüştürülmesinde büyük işlev görmektedir” (Yılmaz, 2011, s.43).

Türkiye’de *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (2012, Madde 20)’ne göre, halk kütüphanesi dermesi, kütüphanenin hizmet verdiği bölgenin nüfusu temel alınarak belirlenmektedir. “Ayrıca kütüphanede en az 10 süreli yayın ve en az 2 gazete bulundurulur. Derme toplam kitap sayısı, nüfusu 10.000’e kadar olan yerlerde 10.000; nüfusu 10.000 ile 50.000 arasında olan yerlerde 35.000; nüfusu 50.000 ile 250.000 arasında olan yerlerde 125.000; nüfusu 250.000 ile 500.000 arasında olan yerlerde 150.000; nüfusu 500.000’den fazla olan yerlerde 300.000 kitaptan oluşur”. Yanı sıra, kütüphane dermesi minimum 5.000 olmalı ve dermenin en az üçte biri çocuk kitaplarından oluşmalıdır (Halk Kütüphaneleri...2012, Madde 20). Halk ve çocuk kütüphanelerinin ihtiyaç duyduğu bilgi kaynakları hizmet verilen kullanıcıların istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda kütüphaneye çok büyük oranda KYGM tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca KYGM tarafından kütüphanelere belirli bir bütçe sağlanabilmekte ve kütüphaneler kendi alımlarını da yapabilmektedir. Bağış yoluyla ve farklı kurumlardan değişim yoluyla “Yayın İnceleme Komisyonu” tarafından uygun görülen bilgi kaynakları da kütüphane dermesine dâhil edilebilmektedir (Halk Kütüphaneleri...2012, Madde 31-32).

Halk ve çocuk kütüphanelerinin yayın seçme süreçleri *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliği* (2005)’ne göre gerçekleşmektedir. Yönetmelikte bilgi kaynaklarının kimler tarafından seçileceği ve hangi işlemlerden geçeceği ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Yönetmeliğe göre halk kütüphanelerine satın alınacak yayınları “Yayın

Seçme Kurulu” ve “Yayın İnceleme Komisyonu” belirlemektedir. “Kültür ve Turizm Bakanlığı Bakan Yardımcısı, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürü, ilgili Genel Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı ve Şube Müdürü, yayımlardan sorumlu Daire Başkanı ile Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Müdürü Kurulun daimî üyeleridir.” (Madde 5). “Her ilde valinin onayı ile kurulacak olan ‘Yayın İnceleme Komisyonu’ il halk kütüphanesi müdürü başkanlığında, müdür yardımcısı ve bir kütüphaneciden oluşur. Müdür yardımcısı bulunmayan illerde komisyona bir kütüphaneci veya şef katılır. İstanbul’da Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü de komisyon üyesidir” (Madde 7). Yönetmeliğe göre, Yayın Seçme Kurulu’na önerilmek üzere “Yayın İnceleme Komisyonu” kütüphane için gerekli yayınların seçimini yapar. Yönetmelikte böyle bir komisyondan söz edilse de uygulamada bu komisyonları işlevsizdir (Köprülü, 2006, s.85). Kütüphaneler için yayın seçim işlemleri, kullanıcıların isteklerini ve gereksinimlerini daha iyi bilen kütüphane personelinin ziyade daha çok merkeziyetçi bir yapı temel alınarak (Cengiz, 2017, s.47) “Yayın Seçme Kurulu” tarafından yapılmaktadır.

Yayın Seçme Yönetmeliği (2005, Madde10)’ne göre “Yayın Seçme Kurulu ve Yayın İnceleme Komisyonları tarafından Bakanlıkça veya kütüphanelerce satın alınacak, bağışlanacak ve değişimi yapılacak yayınlar ile abone olunacak süreli yayınların” seçim ölçütleri şu şekilde sıralanmıştır;

- “Ulusal, evrensel kültür ve sanat eserlerinin bugünkü kuşaklara tanıtılmasını sağlayan,
- Kişilerin pratik bilgi ve becerilerini geliştiren, zamanlarını değerlendirmelerine yönelik gereksinimlerini karşılayan,
- Toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasına yardımcı olan, ortak duygu ve hassasiyetlerini tahrip etmeyen, bireylerin ve toplumun bir kesimini rencide etmeyen ve gruplar arasında düşmanca duygular oluşturmeyen,
- Çağdaş uygarlığın yapıcı ve bilimsel birikimini yansıtan, Atatürk ilkeleri ile demokrasi, laiklik, insan hakları, düşünce özgürlüğü gibi ulusal ve evrensel değerlere aykırı olmayan,

- Kültürel ve sanatsal değerlerimizi, geleneklerimizi yansıtan,
- İçerik yönünden reklam ve ticari amacı ön planda tutmayan,
- Siyasi amaçlı ve propagandaya yönelik olmayan,
- Kolay anlaşılır ve konuşulan dillerde yazılmış olan,
- Yazım, dizgi ve baskı hataları bulunmayan, bağış yayınlarda fiziksel olarak yıpranmamış ve güncel olan,
- Danışma kaynakları ve araştırmaya dayalı yayınlarda en yeni basım tarihine sahip olan,
- Kullanıcılar tarafından aranan ve hizmet verilecek yörenin gereksinmelerini ve kültürel birikimlerini (tarım, hayvancılık, balıkçılık, el sanatları gibi) karşılayabilecek nitelikte olan,
- Süreli yayınlarda belirtilen zamanda ve düzenli çıkan,
- ISSN ve ISBN numaralarını almış olan”.

Yayın Seçme Yönetmeliği (2005)’nde çocuk kitapları için özel bir seçim kriteri belirlenmemiştir. Yönetmelikte seçim kriterleri kütüphane dermesinin bütün materyallerini kapsayan, genel ve yüzeysel ölçütler olarak sıralanmıştır.

KYGM tarafından 2017’de “Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de ilk kez gerçekleşen bu çalıştayda çocuk kütüphanelerinde “bilgi teknolojilerinin kullanımı”, “mekânsal tasarımlar”, “nitelikli hizmet”, “nitelikli derme oluşturma”, “yaşamboyu öğrenme” ana konu başlıkları üzerinde durulmuş ve varılan bilgiler ışığında bir rapor yayınlanmıştır. *Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı Sonuç Raporu* (KYGM, 2017)’nda kütüphane dermesi oluşturulurken çocuk kitapları seçiminde bazı ölçütler sıralanmıştır. Bunlar:

İçerik (içyapı) açısından kitabın taşıması gerekenler;

- “İşlenen konu çocuğun sevgi ihtiyacını yanıtlıyor mu?
- Teması çocuğa göre mi?

- Plan ve kurgusu çocuğun yaşına ve anlam evrenine uygun mu?
- İletisi/ iletileri çocuğa göre mi?
- Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun yaşına uygun olarak sezdiriliyor mu?”

Biçim (dışyapı) açısından kitabın taşınması gerekenler;

- “Boyutu çocuğa uygun mu?
- Kâğıdı nitelikli mi?
- Kapak ve cildi dayanıklı mı?
- Sayfa düzeni, estetik duyarlılık oluşturacak özellikler taşıyor mu?
- Harf ve punto, yaş düzeyine uygun mu?
- Resimler, renk ve çizginin anlatım gücüyle metne görsel bir anlam katıyor mu?”

Kitabın değeri açısından taşınması gerekenler;

- “Kitap, çocuğun gelişimine (dil gelişimi, zihinsel gelişim, toplumsal gelişim, kişilik gelişimi...) katkı sağlayacak özellikler taşıyor mu?
- Çocuk gerçekliğine uygun mu?
- Çocuğa göre mi?
- Edebiyat ve sanat değeri taşıyor mu?”

Çocuk açısından kitabın taşınması gerekenler;

- “Yaş düzeyine uygun mu?
- Okuma kültürünün gelişmesine katkı sağlıyor mu?
- Okuma isteği uyandırabilecek nitelikte mi?” (s.16).

Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı’nda nitelikli derme oluşturma adına belirlenen çocuk kitapları seçim kriterleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleri ışığında içyapı ve dış yapı

ölçütleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Türkiye’de halk ve çocuk kütüphaneleri için ayrıntılı bir derme seçim politikası bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür çalıştaylar ilgili kurumların ve kişilerin faydalanması adına gerçekleşmektedir.

IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler Bölümü (IFLA Children and Young Adults Section)’nın 2011 yılında başlattığı *The World Through Picture Books* (Resimli Kitaplar Dünyası) adlı projesine dâhil olan 37 ülke arasında Türkiye de bulunmaktadır. Bu projede her ülkenin kütüphanecileri elektronik ortamda oylama yöntemiyle kendi ülkelerine ait en iyi on resimli çocuk kitabını seçmektedir. Amaç, kütüphanecilerin seçimiyle oluşturulan resimli çocuk kitapları listesinin çocuk kütüphanelerine derme geliştirme konusunda yardımcı olmasını sağlamaktır (IFLA, 2015, s.5). Türkiye’den de listeye on resimli çocuk kitabı girmiştir. Seçilen kitaplar için IFLA bir ölçüt belirlemiştir. Öncelikli olarak kitap ülkesini iyi temsil edebilmeli, kaliteli basım standartlarında olmalı, resim ve metin uyumu olmalı, kitap olumlu bir mesaj verebilmeli, çocuklara göre olmalı ve yüksek sesle okunabilmeli (IFLA, 2015, s.7) gibi bir takım resimli çocuk kitabı kriterleri belirlenmiş, seçilmiş, oylanmış ve kamuya sunulmuştur.

Bu bölümde, araştırma kapsamında literatür incelenmiştir. Çocuk, çocuk edebiyatı, resimli çocuk kitapları, resimli çocuk kitaplarının taşıması gereken dış yapı ve içyapı ölçütleri, çocuk kütüphaneleri gibi kavramlar açıklanmış ve kavramsal çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Sonraki bölümde, kitaplara uygulanan değerlendirme formu sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın kavramsal çerçevesi kapsamında yorumlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bilgilerin ayrıntılarına geçilmeden önce, çalışmanın örneklemini oluşturan kurum hakkında verilecek genel bilginin, çalışmanın bütünlüğü açısından anlamlı olacağı değerlendirilmiştir.

2.4.6. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi

Eskişehir’de ilk kütüphane 1874 yılında Kurşunlu Camii bünyesinde kurulmuştur. İstiklal Savaşı’nda yıkılan kütüphane binası, 01.06.1926 tarihinde “Memleket Kütüphanesi” adıyla Muhasebe-i Hususiye’ye ait binada tekrar hizmete açılmıştır. 1950’den 1968 yılına kadar Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlanan kütüphane yeni hizmet binasına alınmıştır. 05.07.1968 tarihinde, 2 katlı 861 m² kullanım alanına sahip hizmet binasına taşınmıştır

(Eskişehir İl Halk Kütüphanesi, 2014). Bu binanın kapasitesi de zamanla yetersiz kalmıştır. 2016 yılında eski binanın yerine yeniden bina yapımı için projelendirmeler başlamıştır ve yeni binanın yapımı hala devam etmektedir. 2016 yılından itibaren Eskişehir İl Halk Kütüphanesi yeni binasının yapım aşaması bitene kadar geçici olarak Hacı Süleyman Çakır Kız Anadolu Lisesi giriş katında hizmet vermektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olan Eskişehir İl Halk Kütüphanesi 8'i kütüphaneci olmak üzere toplamda 21 personel ile hizmet vermektedir. Kütüphane danışma, ödünç verme, çocuklara yönelik hizmetler, gezici kütüphane, konuşan kitaplık, internet hizmeti, eğitici kültürel etkinlikler ve geçici koleksiyon hizmetlerini yürütmektedir.

Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'nin dermesinde 121.744⁵ kitap vardır. Bu kitapların 19.045'i çocuklar, 402'si okul öncesi, 1.630'u gençler, 39.817'si yetişkinler ve 60.850'si genel kullanıcılar içindir. Kütüphanede 2020 yılı içerisinde 6.851 yeni kitap kaydı yapılmıştır. Bu kitapların %72'si (4.981) KYGM tarafından, %9'u (569) ise kütüphane tarafından satın alma yoluyla alınmıştır. Geri kalan kitaplar (%19) ise bağış yoluyla kütüphane dermesine dâhil edilmiştir.

2020 yılı içerisinde kütüphanenin ödünç verdiği toplam kitap sayısı 78.492'dir. Bu kitapların 1.351'i okul öncesi çocuk kitapları, 18.172'si ise çocuk kitaplarıdır. Yıl içerisinde ödünç verilen kitapların %25'ini okul öncesi ve çocuk kitapları oluşturmaktadır. Kütüphanenin toplam üye sayısı ise 68.745'dir. Bu üyelerin 113'ü okul öncesi, 13.333'ü çocuk, 37.765'i yetişkin, 16.947'si genç ve 587'i 65 yaş üstü gruplarındadır.

⁵ 01.01.2021 tarihinde Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'nden alınmış verilerdir.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'nin resimli çocuk kitaplarının genel bilgilerine ait bulgular ile dış ve içyapı özelliklerini belirlemek amacıyla uygulanan “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” verileri değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'nden 130 adet resimli çocuk kitabı “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.1. ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ'NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ GENEL ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada 2015-2019 yılları arası yayınlanmış ve örneklem alınmış kitaplar incelenmiştir. Kitapların yıllara göre dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Kitapların Yayın Yıllarına Göre Dağılımı

<i>Yayın yılı</i>	Sayı	%
2015	25	19,2
2016	30	23,1
2017	36	27,7
2018	26	20,0
2019	13	10,0
Toplam	130	100

Eskişehir İl Halk Kütüphanesi (Eskişehir İHK) dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının %27,7'si (36) 2017, %23,1'i (30) 2016 yıllarına aittir. 2019 yılı kitapları %10 temsil oranı ile (13) örneklemdeki azınlığı oluşturmaktadır. 2019 yılına ait kitapların az olmasının nedeni; kütüphanenin yıllık satın alma ve sağlama işlemlerinin uzun

sürmesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada, kitaplar 2020 Eylül ayında incelenmiştir. 2019 yılı basımı kitaplar bu süreçten sonra da dermeye dâhil edilmeye devam etmektedir.

Basım bilgisi kitabın geçmişi ve popülerliği hakkında bilgi vermektedir. Basım bilgisine ilişkin veriler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Kitapların Basım Bilgilerine İlişkin Bulgular

<i>Basım bilgisi</i>	Sayı	%
Basım bilgisi yok	48	36,9
1	49	37,7
2+	33	25,4
Toplam	130	100

Tablo 4’teki verilere göre Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının %63,1’inde (82) basım bilgisi bulunurken, %36,9’unda (48) bu bilgeye yer verilmemiştir. Kütüphanedeki kitapların çoğunda basım bilgisinin bulunması olumlu olarak yorumlanabilir; fakat genel olarak bakıldığında kitapların üçte birinden fazlasında (%36,9) basım bilgisinin olmaması dikkat çekicidir. Bu durum, kütüphane kullanıcılarına kitap seçiminde yararlı olabilecek bir bilginin eksikliği biçiminde yorumlanabilir.

Çocukların ilgi süreleri göz önüne alındığında, resimli çocuk kitaplarında sayfa sayısı önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocukların ilgileri uzun süreli olmadığından, kitapları sıkılmadan okuyabilmeleri için sayfa sayıları az olmalıdır. Resimli çocuk kitaplarında 32 sayfa ve altı ideal sayılmakta, bu sayfalar 16 veya 24 olabilmektedir (Göknil, 1994, s.139). Sayfa sayılarına ilişkin veriler Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Kitapların Sayfa Sayıları

<i>Sayfa sayısı</i>	Sayı	%
<= 16	32	24,6
17-24	44	33,8
25-32	45	34,6
33+	9	6,9
Toplam	130	100

Sayfa sayısı verilerine göre Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının %24,6'sı (32) 16 sayfa ve altındaki, %33,8'i (44) 17-24 sayfa aralığındaki, %34,6'sı (45) ise 25-32 sayfa aralığındaki kitaplardan oluşmaktadır. Resimli çocuk kitaplarında sayfa sayıları ile hitap ettikleri yaş grupları arasında bir ilişki vardır. İncelenen kitapların çok az bir bölümü (%6,9) 32 sayfanın üzerindedir. Buna göre, Eskişehir İHK'deki resimli kitapların büyük çoğunluğunun (%93,1) sayfa sayısı uygun görülmektedir.

Kütüphanelerde farklı dillerden Türkçeye çevrilmiş kitapların bulunması çocuklara farklı toplumları, kültürleri ve değerleri tanımaları ve evrensel edebiyat ürünlerine erişebilmeleri açısından fırsat yaratmaktadır. Bu bağlamda incelenen kitapların çeviri ve özgün olma durumlarına ait veriler Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Kitapların Çeviri ve Özgün Olma Durumu

<i>Çeviri/Özgün olma durumu</i>	Sayı	%
Özgün	72	55,4
Çeviri	58	44,6
Toplam	130	100

Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının %55,4'ü (72) özgün, %44,6'sı (58) çeviridir. Hem çeviri hem de özgün kitapların dağılımının neredeyse yarı yarıya yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, kitapların içeriğiyle, yapısıyla ve anlatımıyla çeşitlilik

gösterdiği hem Türkçe hem de farklı dillerden edebiyat eserlerinin kütüphanede çocuklarla buluşturulduğu söylenebilir.

Araştırmada kitaplardaki çeviren ve resimleyen bilgisinin verilir verilmediğine de bakılmıştır. Çeviren bilgisinin bulunmadığı kitap oranı %5,2'dir (3). Kitabın çevirisiyle ilgili geri dönüşlerin verilebilmesi adına ve çevirmenin çevirdiği diğer kitapların takibi açısından çeviri bilgisinin kitaplarda verilmesi beklenmektedir. Çocuklar kitapta öncelikle ve çoğunlukla resimlerle ilişki kurmaktadır. Kitapta anlatılmak istenenler resim yoluyla çocuğa aktarılmaktadır. Kitabı kimin resimlediği önemlidir ve bütün resimli çocuk kitaplarında resimleyen bilgisi bulunmalıdır. Buna karşın incelenen kitapların %12,3'ünde (16) resimleyen bilgisi yer almamaktadır.

Kitaplardaki yazar ve resimleyene ait tanıtım sayfaları da önemlidir. Çocukların yazar ve resimleyenleri tanımasını sağlamaktadır. Ayrıca bu tanıtım sayfalarında yazarın ve resimleyeninin kitaplarının listeleri de bulunabilmektedir. Bu sayede, eğer çocuk, yazarı veya resimleyeni beğendiyse onun diğer kitaplarının da bilgisine ulaşmış olacaktır. Buna yönelik elde ettiğimiz veriler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Kitapların Yazar ve Resimleyen Tanıtım Sayfası

<i>Yazar/resimleyen tanıtım sayfası</i>	<i>Yazar</i>		<i>Resimleyen</i>	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	26	20,0	20	15,4
Yok	104	80,0	110	84,6
Toplam	130	100	130	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi, Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunda (%80) yazar tanıtım sayfası bulunmamaktadır. Benzer biçimde ve yakın oranda (%84,6) kitabın resimleyen tanıtım sayfası da yoktur. Bu durum, yayınevlerinin tanıtım sayfalarına yeterince duyarlılık göstermediği biçiminde yorumlanabilir.

Kitaplarda yaş grubu bilgisinin bulunması, çocuklar, ebeveynler, öğretmenler, kütüphaneciler ve diğer kullanıcılar açısından kitap seçimini kolaylaştıran bir unsurdur.

Araştırma kapsamında incelenen kitapların sadece %11,6'sında (15) bir yaş grubu bilgisinin bulunduğu, çoğunluğunda ise (%78,5) böyle bir bilginin yer almadığı anlaşılmıştır. Kitapların %10'unda (13) ise “Bu kitabı çocuğunuza 7 yaşına kadar siz okuyabilirsiniz. Çocuğunuz okumayı öğrendikten sonra kendisi okuyabilir” şeklinde ifadelerin kullanıldığı saptanmıştır. Bununla birlikte düşünüldüğünde, bir yaş grubu bilgisinin bulunmadığı kitap oranı %88,4'e (115) yükselmektedir. Kitaplarda bu konuda bilgi verilmemesi, yukarıda sayılan kütüphane kullanıcı gruplarının kitap seçimini zorlaştıracaktır. Ancak kitaplarda yaş bilgisi verilmesine “sınırlayıcı” olacağı gerekçesiyle karşı olan yazar ve yayıncılar da bulunmaktadır.

Kitapların farklı boyutlarda ve biçimlerde (kare, dikdörtgen vb.) olması çocuklar için çekicidir. Konuya ilişkin bulgular aşağıda (Tablo 8) verilmiştir.

Tablo 8. Kitapların Boyutları ve Biçimleri

<i>Boyut</i>	<i>Biçim</i>					
	Dikdörtgen		Kare		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Büyük (22 cm+)	55	65,5	29	34,5	84	64,6
Orta (16-22 cm)	19	43,2	25	56,8	44	33,8
Küçük (12-15 cm)	2	100	-	-	2	1,5
Toplam	76	58,5	54	41,5	130	100

Tablo 8'de görüldüğü üzere, incelenen resimli kitapların üçte ikisine yakın bölümü (%64,6), büyük boyutlu kitap sınıfına girmektedir. Bu tür kitaplar okul öncesi dönem çocuklarının daha çok ilgisini çeken ve “kucak boy” olarak da nitelendirilen kitaplardır. İncelenen kitapların çok az bir bölümünün (%1,5) küçük boyutlu olduğu dikkat çekmektedir. Kitapların yarıdan fazlasının (%58,5) geleneksel diyebileceğimiz dikdörtgen biçiminde olduğu görülmektedir. Kare biçimindeki kitapların oranı %41,5'dir (54). Bunun dışında farklı biçimlerde (ördek, kedi, araba vb.) kitapların bulunmaması eksiklik olarak yorumlanmıştır.

Resimli çocuk kitaplarının yıpranmalara karşı dayanıklı olabilmesi için sağlam kapak ve cilt yapısına sahip olması gerekmektedir. Kapak türü ve ciltleme özellikleri ile ilgili veriler Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9. Kitapların Cilt ve Kapak Türü

<i>Kapak türü</i>	<i>Cilt türü</i>					
	İplik		Tel		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İnce karton (kâğıt) kapak	17	14,9	97	85,1	114	87,7
Kalın karton kapak	16	100	-	-	16	12,3
Toplam	33	25,4	97	74,6	130	100

Tablo 9’deki verilere göre, Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının büyük bir bölümü (%87,7) ince karton kapaklıdır. İnce karton kapaklı kitaplar kalın karton kapaklılara göre daha ucuzdur. Dolayısıyla kütüphaneye daha çok ince karton kapaklı kitapların satın alınmasının nedeninin maliyetten kaynaklı bir durum olduğu düşünülmektedir. Ciltlemede tel zımbadan daha dayanıklı olan iplik ciltlemenin kitapların sadece %25,4’ünde (33) olması düşük bir orandır. Bu oranın, yayınevlerinin maliyet açısından daha ucuz olan tel zımbayı tercih etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kütüphanedeki kitapları çok fazla çocuğun kullandığı düşünüldüğünde ciltlemenin daha dayanıklı olan yapıştırıcıyla sağlamlaştırılmış iplik ciltleme olması beklenmektedir.

İncelenen kitapların fiziksel durumları da incelenmiş ve elde edilen veriler aşağıda (Tablo 10) verilmiştir.

Tablo 10. Kitapların Fiziksel Durumu

<i>Durum</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Yeni	113	86,9
Yıpranmış	16	12,3
Kullanılamayacak durumda	1	0,8
Toplam	130	100

Tablo 10’da görüldüğü üzere Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunun (%86,9) fiziksel durumu yeni olarak nitelendirilebilir. Buna karşın, kitapların %12,3’ü (16) yıpranmış, %0,8’i (1) ise kullanılamayacak duruma gelmiştir. Bu durum, yıpranan kitapların diğer kitaplara göre daha çok kullanıldığını göstermektedir. Dermedeki yıpranmış kitapların yenilenmesinin kitaplara olan ilgiyi arttıracakı düşünülmektedir.

3.2. ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, Eskişehir İHK’ndeki resimli çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri olan boyut, kâğıt, kapak ve cilt, harfler, sayfa düzeni ve resimlere ilişkin veriler değerlendirilmektedir.

Çocuklar bebeklik ve sonrası ilk dönemlerinde kitapları oyuncak gibi görürler. Bu nedenle kitaplar çocukların rahatlıkla yanında taşıyabileceği ve sayfalarını kolayca çevirebileceği yapıda olmalıdır. Kitabın boyutsal özellikleri çocuğun kitabı sahiplenebilmesi için önemlidir. Konuya ilişkin veriler Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Kitapların Boyut Özellikleri

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
<i>Boyutsal özellikler</i>						
Boyutu, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur.	130	100	-	-	130	100
Kitap her iki yana kolayca açılabilmekte ve açık kalabilmektedir.	112	86,2	18	13,8	130	100

Tablo 11'deki verilere göre incelenen kitapların hepsinin boyutları, hacimleri ve ağırlıkları çocuklar için uygun bulunmuştur. Kitapların büyük bir bölümünün (%86,2) ise sayfaları her iki yana açılabilmekte, düz durabilmekte ve geri kapanmamaktadır. Verilere bakıldığında, kitapların boyutsal özelliklerinin çocuklar için uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların kolay yırtılmayan, kirlenmeyen, göz sağlığına uygun kâğıt kalitesine sahip kitaplarla buluşması çocuğun kitaba sevgi ve saygı duymasında önemli etkindir. Araştırmada Eskişehir (İHK)'deki resimli kitapların kâğıt özellikleri de incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında resimli kitapların büyük çoğunluğu (%91,5) kaliteli kâğıda basılmıştır ve çocuğun göz sağlığı açısından uygundur.

Çocuk kitaplarında kapak, kitabı çekici kılan ve çocukta okuma isteği uyandıran en önemli uyarandır. Dolayısıyla, kitap kapaklarının sağlam yapıda ve çocukta merak uyandıracak şekilde olması beklenmektedir. Konuya ilişkin veriler aşağıda (Tablo 12) verilmiştir.

Tablo 12. Kitapların Kapak ve Cilt Özellikleri

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
<i>Kapak ve cilt özellikleri</i>						
Kapağın görsel etkisi ilgi çekicidir.	59	45,4	71	54,6	130	100
Kapak resmi kitabın içeriğini yansıtmaktadır.	93	71,5	37	28,5	130	100
Kitabın cilt yapısı sağlamdır.	128	98,5	2	1,5	130	100

Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının cilt yapısına (kullanılabilir ve sayfaların dağılıp dağılmama durumuna) bakıldığında, kitapların tamamına yakın bir bölümünün (%98,5) bu açıdan sağlam olduğu söylenebilir. Buna karşın kitap kapakları görsel etki açısından değerlendirildiğinde, yarıdan fazlasının (%54,6) çekici olmadığı anlaşılmaktadır. Kapak görsel etkisi çekici olmayanlar çocukta kitaba karşı herhangi bir istek uyandırmayacaktır. Bu açıdan incelenen kitapların yarıdan fazlası uygun değildir. Ayrıca, kapak resimlerinin %28'5'i (37) kitabın içeriğini temsil edebilecek nitelikte

değildir. Kitapların kapak resimlerinin hem çekici hem de içeriği yansıtacak nitelikte olması gerekmektedir. Bu açıdan incelenen kitapların uygun olmadığı görülmektedir.

Çalışmada Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının yazı puntolarının çocuklara uygunluğu, renkleri, biçimleri gibi harf özellikleri incelenmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Kitapların Harf Özellikleri

<i>Yazı özellikleri</i>	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yazıların puntosu yaş düzeyine uygundur.	125	96,2	5	3,8	130	100
Yazı renkleri, biçimleri ve satır aralıkları izleme ve okuma rahatlığı sağlamaktadır.	105	80,8	25	19,2	130	100

Tablo 13'teki verilere göre, Eskişehir İHK'deki resimli kitapların tamamına yakını (%96,2) uygun yazı puntosuna sahiptir. Kitapların yazı renkleri, biçimleri ve satır aralıklarına çocuklarda okuma ve izleme rahatlığı açısından bakıldığında çoğunun (%80,8) bu özelliği sağladığı görülmektedir. İncelenen kitapların harf özelliklerinin de uygun olduğu söylenebilir.

Çocuklarda okuma ve izleme rahatlığı sağlayan bir diğer unsur ise sayfa düzenidir. Sayfa düzeni özelliklerine ilişkin veriler aşağıda (Tablo 14) verilmiştir.

Tablo 14. Kitapların Sayfa Düzeni Özellikleri

<i>Sayfa düzeni</i>	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sayfa düzenindeki resim-metin oranı uygundur.	85	65,4	45	34,6	130	100
Sayfa kenarlarındaki boşluklar, izleme-okuma rahatlığı sağlamaktadır.	113	86,9	17	13,1	130	100

Çocuklarda okuma ve izleme rahatlığı sağlaması açısından sayfa kenarlarındaki boşluklar incelendiğinde Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının çoğunun (%86,9) bu özelliği sağladığı görülmektedir. Buna karşın, kitapların %65,4'ünde (85) resim ve metin

oranı uygundur. Resim ve metin oranı yaş gruplarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Sayfa düzeninde bu oranın uygun şekilde olmaması, çocukta okuma ve izleme rahatlığını bozacaktır.

Resimli çocuk kitaplarında çocukla iletişim resim yoluyla gerçekleşir. Kitabın tercih edilmesindeki en önemli unsurlardan birisi o kitabın resim özellikleridir. Resimleme özelliklerine ilişkin veriler Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. Kitapların Resim Özellikleri

<i>Resim özellikleri</i>	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Resimler ilgili metinle aynı sayfadadır.	112	86,2	18	13,8	130	100
Resimler renklidir.	128	98,5	2	1,5	130	100
Resimler, çocuğun öykü oluşturabileceği niteliktedir.	73	56,2	57	43,8	130	100
Resimler hikâyeyi desteklemektedir.	108	83,1	22	16,9	130	100
Resimler metni doğru yansıtmaktadır.	100	76,9	30	23,1	130	100
Resimler gerçekçidir.	129	99,2	1	0,8	130	100
Resimlerde korkutucu unsurlar bulunmamaktadır.	130	100	-	-	130	100

İncelenen kitapların hiçbirinde resimler açısından korkutucu unsur bulunmamaktadır. Ayrıca, kitapların tamamına yakınının resimleri gerçekçi (%99,2) ve renklidir (%98,5). İlgili metinle aynı sayfada olan resimlerin oranı %86,2, (112) resimlerin hikâyeyi destekleme oranı da %83,1'dir (108). Genel olarak kitapların resimleme özellikleri uygun gibi görülse de resimlerin yarıya yakını (%43,8), çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikten yoksundur. Metinde birçok olay anlatılırken resimde aynı metnin belirli bir ya da birkaç olayına vurgu yapılabilir. Dolayısıyla, çocuğun resimlerden öykü oluşturabilmesi sadece resimlerin hikâyeyi desteklemesiyle ya da resimlerin metni doğru yansımasıyla ilişkili olmayabilir. Kitap, metni olmadan da hikâyeyi resimler aracılığıyla anlatabilmelidir. Resimlerin öykü oluşturacak nitelikte olması çocuğun kitabı sevmesi, kitapla bağ kurabilmesi açısından önemlidir. İncelenen kitapların resimleme unsuru açısından genel olarak olumlu özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

3.3. ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ'NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ İÇYAPI ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, Eskişehir İHK resimli çocuk kitaplarının içyapı özellikleri olan dil ve anlatım, tema, konu, kahraman ve plana ilişkin veriler değerlendirilecektir.

Araştırmada incelenen kitapların dil ve anlatım özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Buna yönelik elde ettiğimiz veriler Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16. Kitapların Dil ve Anlatım Özellikleri

<i>Dil ve anlatım özellikleri</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dil sade ve akıcıdır.	82	63,1	46	35,4	2	1,5	130	100
Kitapta eski ve yöresel dil kullanımı yoğun değildir.	109	83,8	20	15,4	1	0,8	130	100
Cümle yapıları kurallıdır.	118	90,8	12	9,2	-	-	130	100
Yazım hataları yoktur.	116	89,2	14	10,8	-	-	130	100
Cümlelerde argo sözcükler bulunmamaktadır.	127	97,7	-	-	3	2,3	130	100

Tablo 16'ya göre, Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının tamamına yakınında (%97,7) argo sözcük bulunmamaktadır. Kitapların %90,8'inde (118) cümle yapıları kurallıyken, %89,2'sinde (116) yazım hatası yoktur. Buna karşın, kitapların %63,1'inin (82) dili sade ve akıcıyken, %35,4'nün (46) dili kısmen sade ve akıcıdır. İncelenen kitapların çok küçük bir kısmında (%10,8) yazım hataları vardır. Dolayısıyla kitaplar bu yönden olumlu bir görünüme sahiptir. İncelenen kitaplar dil ve anlatım yönünden genel olarak uygun gibi görünse de kitaplarda kullanılan dilin sade ve akıcı olması diğer dil ve anlatım özelliklerine göre düşük kalmaktadır.

Kitaplar tema özellikleri açısından incelenmiş ve bu konuya ilişkin veriler aşağıda (Tablo 17) sunulmuştur.

Tablo 17. Kitapların Tema Özellikleri

<i>Tema özellikleri</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tema, çocuğun yaş grubuna uygundur.	91	70,0	35	26,9	4	3,1	130	100
Evrensel etik değerlere yer verilmiştir.	48	36,9	48	36,9	34	26,2	130	100

Tablo 17’deki verilere göre Eskişehir İHK’deki resimli kitapların %70’inin (91) teması çocuğun yaş grubuna tamamen uygundur. Kitapların %36,9’unda (48) evrensel etik değerlere yer verilirken, %36,9’unda (48) bu değerlere kısmen yer verildiği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, incelenen kitapların eşitlik, insana saygı, doğaya ve canlılara saygı gibi birçok duyarlılığı aşlamak konusunda yetersiz kaldığı şeklinde bir çıkarım yapılabilir.

Kitapların konusal özellikleri, çocuğun kitaptan keyif alabilmesi, eğlenmesi, heyecan duyabilmesi, merak edebilmesi, hayal dünyasını geliştirebilmesi gibi birçok yönden önemlidir. Buna yönelik veriler Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18. Kitapların Konusal Özellikleri

<i>Konusal özellikler</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Didaktik değildir, düşündürücüdür.	70	53,8	43	33,1	17	13,1	130	100
Çocuğun günlük yaşamını ve deneyimlerini kapsar.	66	50,8	51	39,2	13	10,0	130	100
Olay örgüsü merak uyandırıcıdır.	56	43,1	45	34,6	29	22,3	130	100
Umut ve iyimserlik duygusu verecek biçimde sonuçlanmaktadır.	81	62,3	38	29,2	11	8,5	130	100
Çocuğun kavram dünyasına uygun yaşam durumları içermektedir.	98	75,4	29	22,3	3	2,3	130	100
Çocuğu toplumsal yaşamdan ve gerçeklerden uzaklaştırmamaktadır.	114	87,7	16	12,3	-	-	130	100
Şiddet, ayrımcılık, ötekileştirme unsurları içermemektedir.	123	94,6	6	4,6	1	0,8	130	100
Çocuğa doğru ve yanlışlar konusunda seçenekler sunmaktadır.	62	47,7	42	32,3	26	20,0	130	100
Çocuğa soru sordurmaktadır.	77	59,2	41	31,5	12	9,2	130	100

Tablo 18'e bakıldığında, Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının tamamına yakınında (%94,6) şiddet, ayrımcılık ve ötekileştirme gibi olumsuz unsurların yer almadığı görülmektedir. Kitapların %87,7'sinde (114) çocuğu toplumsal yaşamdan ve gerçeklerden uzaklaştırmayacak türde konulara yer verilmektedir. Bu oranlar uygun gibi görünse de kitapların %22,3'ünde (29) olay örgüsü çocukta heyecan ve merak duygusu uyandırmamakta, kitapların %34,6'sında (45) ise bu durum kısmen gerçekleşmekte veya uygun görülmemektedir. Ayrıca, kitapların sadece %53,8'i (70) olayları çocuğa dikte etmeden, çocuğa çıkarım yaptırarak anlatmaya çalışmakta, %33,1'inde (43) ise bu durum kısmen gerçekleşmektedir. Çocuğa doğru ve yanlışlar konusunda seçenekler sunan kitapların oranı %47,7 (62), çocuğa soru sorduran kitapların oranı ise %59,2 (77) gibi düşük bir orandır. İncelenen kitaplar bazı ölçütleri sağlasa da genel olarak bakıldığında konusal özellikler bakımından yüksek uygunluk oranlarına ulaşamamaktadır. Ancak burada "kısmen" seçeneği olumlu anlamda yorumlanabilir. Bu durumda konusal özellikler açısından Eskişehir İHK dermesindeki resimli çocuk kitaplarının olumlu olma olasılıkları yüksektir. Kitapların, düşündürücü olması, öyküsünün merak uyandırması ve çocuğun günlük yaşamını ve deneyimlerini kapsamı beklenmektedir.

Kitaplar kahraman özellikleri açısından da incelenmiş ve konuya ilişkin veriler Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Kitapların Kahraman Özellikleri

<i>Kahraman özelliği</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocukların özdeşim kurabileceği özelliklere sahiptir.	87	66,9	39	30,0	4	3,1	130	100
Çocuklar için olumsuz model oluşturmamaktadır.	110	84,6	18	13,8	2	1,5	130	100

İncelenen çoğu kitapta (%84,6) kahramanlar çocuklar için olumsuz model oluşturmamaktadır. Kahramanları çocuk yaşamının gerçeğinden uzak olmayan, çocukların özdeşim kurabileceği özelliklere sahip olan kitapların oranı %66,9 (87), bu özelliği kısmen sağlayan kitapların oranı ise %30'dur (39). Çocuklar kahramanlara özenirler ve onları taklit ederler. Bu açıdan incelenen kitaplarda kahramanlar olumsuz örnek oluşturmamaktadır ve "kısmen" seçeneği ile birlikte düşünülürse çocukların

yeterince özdeşim kurabileceği niteliklere de sahip görünmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde incelenen kitapların kahramanın özellikleri yönünden uygun olduğu söylenebilir.

Kitapların tema ile konu arasındaki uyumu sağlayan plan özellikleri incelenmiştir. Bununla ilgili veriler aşağıda (Tablo 20) verilmiştir.

Tablo 20. Kitapların Plan Özellikleri

<i>Kitapların plan özellikleri</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Olaylar tutarlı bir şekilde ilerlemektedir.	104	80,0	23	17,7	3	2,3	130	100
Olaylar açık ve anlaşılır bir biçimde ilerlemektedir.	77	59,2	47	36,2	6	4,6	130	100

Tablo 20’de görüldüğü üzere Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının çoğunda (%80) olaylar tutarlı bir şekilde ilerlemektedir. Buna karşın, olayların açık ve anlaşılır bir biçimde ilerlediği anlaşılan kitapların oranı %59,2 (77) iken, bu özelliğin kısmen sağlanması ise %36,2’dir (47). Kitaptaki olayların gereksiz ayrıntılardan arındırılmış olması ve çocuğun ilgisini canlı tutacak şekilde ilerlemesi beklenir. Bu açıdan bakıldığında incelenen kitapların plan özellikleri belirli ölçüde uygundur.

Buraya kadar kitapların dış ve içyapı özellikleri incelenmiştir. İncelenen kitaplara ilişkin olarak bu özelliklerin tümünü içeren genel uygunluk (çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimine uygun ve onlarda okuma isteği uyandırabilecek nitelikte olması) durumuna bakmak araştırmamızın önemli bir noktasını oluşturmaktadır. Kitapların çocuklar için genel uygunluk durumu ile ilgili elde ettiğimiz veriler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. Kitapların Çocuklar için Genel Uygunluk Durumu

<i>Kitapların genel niteliği</i>	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygundur.	74	56,9	53	40,8	3	2,3	130	100
Çocukta okuma isteği uyandıracak niteliktedir.	56	43,1	38	29,2	36	27,7	130	100

Tablo 21’de yer alan verilere göre, “kısmen” seçeneği ile birlikte düşünüldüğünde Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının %97,7’si (127) çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunken, sadece %2,3’ü (3) uygun değildir. Öte yandan, kitapların %27,7’sinin (36) çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olmadığı saptanmıştır. Resimli çocuk kitaplarının en önemli fonksiyonu çocuğa kitap ve okuma sevgisi kazandırmaktır. Kitabın çocukta okuma isteği uyandırabilecek nitelikte olması ve okuma kültürüne katkı sağlaması beklenmektedir. İncelenen kitapların üçte birine yakın bir bölümü çocukta okuma isteğini uyandırabilecek nitelikleri sağlamaması dikkate alınması gereken bir noktadır. Ancak üçte ikiyi aşan olumluluk oranı da gözden kaçırılmamalıdır.

3.4. ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ’NDEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÖDÜNC ALINMA SIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, resimli çocuk kitaplarının çeşitli özellikler açısından yıllık ödünç alınma sıklıklarına ilişkin veriler değerlendirilmektedir. Eskişehir İHK dermesinde bulunan ve araştırma kapsamına alınan kitapların dış yapı, içyapı ve genel özelliklerinin ödünç alma durumları üzerinde etkileri olup olmadığına bakılmıştır. Ödünç alma durumlarına ilişkin bulgular, bu araştırmanın ortaya koymaya çalıştığı sonuçlar açısından büyük önem taşımaktadır.

Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının yıllık ödünç alınma sıklıkları ile ilgili veriler Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. Kitapların Yıllık Ödünç Alınma Sıklıkları

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Hiç alınmamış	15	11,5
1-3	79	60,8
4-6	21	16,2
7+	15	11,5
Toplam	130	100

İncelenen kitapların ödünç alınma ortalaması 2,9'dur. Buna göre tablodaki ödünç alınma sıklıkları üçer aralıklarla oluşturulmuştur⁶. Görüldüğü üzere 1-3 aralığında yığılma (%60,8) söz konusudur. Kitapların %28,2'si (36) ise ortalamanın üstünde ödünç alınmıştır. Halk kütüphanesinde bir kitap yıl için en fazla 24 kez ödünç alınabilmektedir.⁷ Dermede bulunan ve örnekleme giren resimli çocuk kitaplarının sadece %11,5'inin hiç ödünç alınmamış; %90'a yakın bölümünün ise ödünç alınmış olması olumlu bir durum olarak yorumlanmıştır.

Kitaplarda basım bilgisinin bulunması (daha çok okunduğu ve talep olduğu için yeni basımları yapılmıştır anlamında yorumlanmıştır) ile yıllık ödünç alınma sıklığı arasındaki ilişki incelenmiş ve konuya ilişkin verilere aşağıda (Tablo 23) yer verilmiştir.

⁶ Yıllık ödünç alınma sıklığının aritmetik ortalaması 2,84, ortancası 2, standart sapması 2,73.

⁷ Halk kütüphanesi ödünç alma kurallarına göre bir kitap 15 günlük süreyle ödünç alınabilmektedir.
<http://eskisehir.kutuphane.gov.tr/TR-104653/odunc-verme-servisi.html>

Tablo 23. Kitabın Basım Bilgisi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

Yıllık ödünç alınma sıklığı	Basım bilgisi									
	Basım bilgisi yok				1		2+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	9	18,8	3	6,1	3	9,1	15	11,5		
1-3	32	66,7	27	55,1	20	60,6	79	60,8		
4-6	6	12,5	10	20,4	5	15,2	21	16,2		
7+	1	2,1	9	18,4	5	15,2	15	11,5		
Toplam	48	100	49	100	33	100	130	100		

* $\chi^2_{(6)} = 11,153$, $p = ,084$

Tablo 23'te yer alan verilere göre, Eskişehir İHK'deki resimli kitapların basım bilgileri ile yıllık ödünç alınma sıklıkları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($\chi^2_{(6)} = 11,153$, $p = 0,084$). Basım bilgisi bulunmayan kitapların %18,8 (9)'i hiç ödünç alınmazken, bu kitapların yarıdan fazlası (%66) yıgılmanın olduğu 1-3 aralığındadır. Genel olarak dağılımlara bakıldığında basım bilgisi bulunmayan kitap sayısı örneklemin üçte birinden fazladır (%36,9 (48)). Basım bilgisi bulunan kitaplarda ise dağılımlar daha çok yıgılmanın olduğu 1-3 aralığında toplanmıştır. Dolayısıyla basım bilgisinin var olması ya da olmaması ödünç alma durumunu etkileyen bir unsur değildir. Bu kitapların ödünç alınmasının ya da alınmamasının sadece basım bilgisinden kaynaklanmadığı düşünölmektedir. Basım bilgisi ödünç almayı etkilemese de kütüphanecilik mesleğinde kütüphane işlemleri ve hizmetleri açısından kitapların niteliğini belirleyen bir unsurdur ve kütüphanelerde kitap seçiminde teknik bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle önemli bir unsurdur.

Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının ödünç alınma sıkları ile kapak türleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve konuya ilişkin veriler aşağıda (Tablo 24) verilmiştir.

Tablo 24. Kitabın Kapak Türü ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	İnce karton		Kalın karton		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	14	12,3	1	6,3	15	11,5
1-3	79	69,3	-	-	79	60,8
4-6	15	13,2	6	37,5	21	16,2
7+	6	5,3	9	56,3	15	11,5
Toplam	114	100	16	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 48,288$, $p = ,000$

Ödünç alınma sıklığı 1-3 olan kitapların hepsi ince karton kapaklıdır. İnce karton kapaklı kitapların %12,3'ü (14) hiç ödünç alınmamıştır. Bu oran kalın karton kapaklı kitaplarda %6,3'dür (1). Kalın karton kapaklı kitapların %93,7'si (15) ortalamanın (4 ve üzeri) üzerinde ödünç alınmıştır. İnce karton kapaklı kitapların sadece %5,3'ü (6) yıllık 7 ve üzeri alınırken kalın karton kapaklı kitapların %56,3'ü (9) bu sıklıkta alınmaktadır. Kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile kapak türleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki söz konusudur ($\chi^2_{(3)} = 48,288$, $p = 0,000$). Bu durum, karton kapağın, kitapların ödünç alınma sıklıkları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu noktada kapak türü ile ödünç alınma sıklıkları arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Bunun nedeninin, kalın karton kapaklı kitapların daha sağlam ve çekici görünmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca, Eskişehir İHK'de resimli çocuk kitapları kitap stantlarında, sadece en öndeki kitabın ön kapağı görünecek şekilde, her sırada birden fazla kitapla birlikte sergilenmektedir. İnce ve kalın karton kapaklı kitapların stantları ayrıdır. İnce karton kapaklı kitap standında kitaplar ince olduğu için kitap sayısı fazladır ve oldukça kalabalık görünmektedir. Bu durum kalın karton kapaklı stantta geçerli değildir. Dolayısıyla kalın karton kapaklı kitaplar ince karton kapaklılardan belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır ve daha çok göze çarpmaktadır.

Çalışmada kitabın özgün veya çeviri olma durumunun ödünç alınma sıklığı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Kitabın Özgün ve Çeviri Olma Durumu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	Özgün		Çeviri		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	13	18,1	2	3,4	15	11,5
1-3	46	63,9	33	56,9	79	60,8
4-6	9	12,5	12	20,7	21	16,2
7+	4	5,6	11	19,0	15	11,5
Toplam	72	100	58	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 12,539$, $p = ,006$

Eskişehir İHK'deki resimli kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile özgün ve çeviri olma durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2_{(3)} = 12,539$, $p = 0,006$). Özgün kitapların %18,1'i (13) hiç ödünç alınmamışken, çeviri kitapların ise sadece %3,4'ü (2) tercih edilmemiştir. Özgün kitapların %5,6'sı (4) yıllık ortalama 7 ve üzeri ödünç alınırken çeviri kitapların %19'u (11) 7 ve üzeri ödünç alınmıştır. Genel olarak ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınan kitaplara bakıldığında, özgün kitapların %18,1'i (13), çeviri kitapların ise %39,7'si (23) ortalamanın üzerinde ödünç alınmıştır. Dolayısıyla çeviri kitapların özgünlere oranla daha çok ödünç alındığı söylenebilir. Bu durumun nedenlerini anlamak için çeviri ve özgün kitapların verileri bazı kitap ölçütlerine göre bu konuyla ilişkili olarak analiz edilmiştir. Buna göre, çeviri kitapların yarıdan fazlasının (%63,8) kapak görsel etkisi ilgi çekiciyken özgünlerde bu oran daha düşüktür (%30,6). Resim ve metin oranı bakımından çeviri kitapların %82,8'i (48), özgünlerin de %51,4'ü (37) uygundur. Çevirilerin %81'inde (47) kapak resimleri konuyu yansıtırken özgünlerin %63,9'unda (46) bu durum söz konusudur. Çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olma durumuna bakıldığında çeviri kitapların %62,1'i (36), özgünlerin ise %27,8'i (20) bu özelliği sağlamaktadır. Dolayısıyla çocuk kitabı ölçütleri açısından çeviri kitaplar özgün kitaplara oranla daha uygun ve nitelikli görünmektedir. Bu iki grup kitabın ödünç alınma sıklıkları arasındaki farklılığın bundan kaynaklandığı söylenebilir.

Eskişehir İHK'deki resimli kitapların yıllık ödünç alınma sıklığı ile boyutu arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Buna ilişkin veriler aşağıda (Tablo 26) yer almaktadır.

Tablo 26. Kitabın Boyutu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Kitabın boyutu</i>							
	Büyük		Orta		Küçük		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	8	9,5	7	15,9	-	-	15	11,5
1-3	47	56,0	30	68,2	2	100	79	60,8
4-6	15	17,9	6	13,6	-	-	21	16,2
7+	14	16,7	1	2,3	-	-	15	11,5
Toplam	84	100	44	100	2	100	130	100

* $\chi^2_{(6)} = 8,546$, $p = ,201$

Tablo 26'ya göre büyük boyutlu kitapların %34,6'sı (29) ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmaktadır. Bu oran orta boyutlu kitaplarda %15,9'dur (7). Tablodaki dağılıma bakıldığında yoğunluğun büyük ve orta boyutlu kitaplarda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni büyük ve orta boyutlu kitapların örneklemin çoğunluğunu oluşturmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu kitaplar daha çok ödünç alınmaktadır. Kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2_{(6)} = 8,546$, $p = 0,201$). Yani, kitap boyutlarının ödünç alma sıklıkları üzerinde etkili olduğu söylenemez.

Çalışmada, kitap biçimleri ile ödünç alma sıklığı arasındaki ilişki de incelenmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Kitabın Biçimi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Biçim</i>					
	Dikdörtgen		Kare		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	10	13,2	5	9,3	15	11,5
1-3	49	64,5	30	55,6	79	60,8
4-6	11	14,5	10	18,5	21	16,2
7+	6	7,9	9	16,7	15	11,5
Toplam	76	100	54	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 3,254$, $p = ,354$

Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının yıllık ödünç alınma sıklıkları ile biçimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($\chi^2_{(3)} = 3,254$, $p = 0,354$). Yığılmanın fazla olduğu yıllık 1-3 ödünç alınma aralığına bakıldığında, dikdörtgen kitapların %64,5'inin (49), kare kitapların ise yarıdan fazlasının (%55,6) bu sıklıkta ödünç alındığı söylenebilir. Dikdörtgen kitapların %22,4'ü (17), kare kitapların da %35,2'si (19) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmaktadır. Diğer aralık değerlerine bakıldığında da dağılımların benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Kitapların biçimsel özellikleri ödünç alınma durumları üzerinde etkili değildir. Bu durum örneklemdeki kitapların az sayıda biçimsel özellik (dikdörtgen ve kare) taşımasından kaynaklanmış olabilir. Biçimsel açıdan çeşitli kitapların olması (ördek, araba, üçgen vb. biçimlerde) ödünç alınma durumlarını etkileyebilir.

Kitaplarda yaş grubu bilgisinin bulunmasının ödünç alma sıklığına etkisi incelenmiştir. Buna göre elde edilen veriler aşağıda (Tablo 28) sunulmuştur.

Tablo 28. Kitabın Yaş Grubu Bilgisi ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Yaş grubu</i>							
	Belirtilmiş		Belirtilmemiş		Diğer ⁸		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	1	6,7	14	13,7	-	-	15	100
1-3	9	60,0	61	59,8	9	69,3	79	100
4-6	3	20,0	15	14,7	3	23,0	21	100
7+	2	13,3	12	11,8	1	7,7	15	100
Toplam	15	100	102	100	13	100	130	100

* $\chi^2_{(6)} = 3,270$, $p = ,774$

Tablo 28'deki verilere göre, yaş grubu bilgisi bulunan kitapların %33,3'ü (5) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmıştır. Bu oran yaş grubu bilgisi olan kitaplarda %26,5 (27), diğer seçeneğinde ise %30'dur (4). Genel olarak bakıldığında incelenen kitapların çoğunda (115) herhangi bir yaş grubu bilgisi bulunmamaktadır. Yaş grubu bilgisi bulunan kitaplar ise örneklemin sadece %11,5'ini (15) oluşturmaktadır.

⁸ Net bir yaş grubu bilgisi olmayan kitaplardır. Bu kitapların üzerinde "7 yaşına kadar çocuğa ebeveyn okuyabilir, 7 yaşından sonra çocuk kendi okuyabilir" şeklinde ifadeler bulunmaktadır.

Kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile yaş grubu bilgisi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki söz konusu değildir ($\chi^2_{(6)} = 3,270$, $p = 0,774$). Bu durumun örneklemdaki kitapların çoğunun yaş grubu bilgisi bulunmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, yaş grubu bilgisinin ödünç alınma sıklıkları üzerinde bir etkisi olduğu söylenemez.

İncelenen kitapların ödünç alınma sıklıkları ile kapağın görsel etkisinin ilgi çekici olması arasında ne gibi bir ilişki olduğu incelenmiş ve konuya ilişkin veriler Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29. Kitabın Kapak Görsel Etkisinin İlgi Çekici Olması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Kapağın görsel etkisinin ilgi çekici olması</i>					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	2	3,4	13	18,3	15	11,5
1-3	29	49,2	50	70,4	79	60,8
4-6	13	22,0	8	11,3	21	16,2
7+	15	25,4	-	-	15	11,5
Toplam	59	100	71	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 28,979$, $p = ,000$

Tablo 29'da yer alan verilere göre, Eskişehir İHK'deki resimli kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile kapak görsellerinin ilgi çekici olması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2_{(3)} = 28,979$, $p = 0,000$). Kapak görsel etkisi ilgi çekici olmayan kitapların %18,3'ü (13) hiç ödünç alınmamıştır. Bu oran kapak görsel etkisi ilgi çekici olan kitaplarda %3,4'tür (2). Ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınma sıklıklarına bakıldığında; kapak görsel etkisi ilgi çekici olan kitapların yarıya yakın bir bölümü (%47,4) bu sıklıklarda ödünç alınırken, kapak resmi çekici olmayan kitapların %11,3'ü (8) ortalamanın üzerinde ödünç alınmıştır. Yıllık 7 ve üzeri ödünç alınan kitaplara bakıldığında hepsinin kapak görsel etkisinin ilgi çekici olduğu görülmektedir. Yani, kapağın görsel etkisinin çekici olması kullanıcının kitabı ödünç almasında ayırt edici bir özelliktir. Kapak, kitabın vitrinidir ve kitabı raftan almaya yönlendiren en önemli unsurdur. Kapak resmi çekici olan kitap kullanıcıda merak duygusunu uyandırmakta ve

doğrudan kullanıcıyı ödünç almaya teşvik etmektedir. Buradaki veriler aynı zamanda çalışma hipotezini kanıtlamaktadır.

Kapak resminin kitabın içeriğini (konuyu) yansıtması ile ödünç alınma sıkları arasında ilişki olup olmadığı da incelenmiştir. Bu durum araştırmanın hipotezini desteklemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Buna göre elde edilen veriler aşağıda (Tablo 30) sunulmuştur.

Tablo 30. Kitabın Kapak Resimlerinin Konuyu Yansıtması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Kapak resimlerinin konuyu yansıtması</i>					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	9	9,7	6	16,2	15	11,5
1-3	51	54,8	28	75,7	79	60,8
4-6	18	19,4	3	8,1	21	16,2
7+	15	16,1	-	-	15	11,5
Toplam	93	100	37	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 10,912$, $p = ,012$

Tablo 30’da görüldüğü gibi, Eskişehir İHK’deki resimli kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile kapak resimlerinin içeriği (konuyu) yansıtması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(3)} = 10,912$, $p = 0,012$). Kapak resimleri konuyu (içeriği) yansıtmayan kitapların %16,2’si (6) hiç ödünç alınmamıştır. Bu kitapların sadece %8,1’i (3) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmıştır. Kapak resmi konuyu (içeriği) yansıtan kitapların üçte biri (%35,5) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmıştır. Yıllık ortalama 7 ve üzeri ödünç alınanların tamamı kapak resmi konuyu (içeriği) yansıtan kitaplardan oluşmaktadır. Bununla birlikte düşünüldüğün kapak resimlerinin konuyu (içeriği) yansıtmasının kitabın ödünç alınması üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Buradaki veriler aynı zamanda çalışma hipotezini kanıtlamaktadır.

Çalışmada, resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olmasının kitabın yıllık ödünç alınma sıklığı üzerinde nasıl bir etkisi olduğu sorulmuş ve bu konuda araştırmanın hipotezi açısından önemli veriler sunan rakamlar, Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Kitap Resimlerinin Çocuğun Öykü Oluşturabileceği Nitelikte Olması ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması</i>					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	4	5,5	11	19,3	15	11,5
1-3	40	54,8	39	68,4	79	60,8
4-6	14	19,2	7	12,3	21	16,2
7+	15	20,5	-	-	15	11,5
Toplam	73	100	57	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 18,930$, $p = ,000$

Eskişehir İHK'deki resimli çocuk kitaplarının yıllık ödünç alınma sıklıkları ile resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(3)} = 18,930$, $p = 0,000$). Yıllık ortalama 7 ve üzeri ödünç alınan kitapların hepsinin resimleri çocuğun öykü oluşturabileceği niteliktedir. Resimleri çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikten yoksun olan kitapların %12,3'ü (7) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmıştır. Bu oran resimleri çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olan kitaplarda ise %39,7'dir (29). Ayrıca çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikten yoksun kitapların yaklaşık beşte biri (%19,3) hiç ödünç alınmamıştır. Görüldüğü gibi, daha sık ödünç alınan kitaplar çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte resimlere sahiptir. Dolayısıyla, her iki durum arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Kitabın resim ve metin oranının uygunluğu ile ödünç alınma sıklığı arasında ilişki olup olmadığı incelenmiş ve konuya ilişkin veriler aşağıda (Tablo 32) yer almaktadır.

Tablo 32. Kitabın Resim ve Metin Oranının Uygunluğu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Resim ve metin oranı uygunluğu</i>					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	4	4,7	11	24,4	15	11,5
1-3	49	57,6	30	66,7	79	60,8
4-6	18	21,2	3	6,7	21	16,2
7+	14	16,5	1	2,2	15	11,5
Toplam	85	100	45	100	130	100

* $\chi^2_{(3)} = 19,341$, $p = ,000$

Tablo 32'deki verilere göre, Eskişehir İHK'deki resimli kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile resim ve metin oranının uygunluğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2_{(3)} = 19,341$, $p = 0,000$). Resim ve metin oranı uygun olan kitapların %37,7'si (32) yıllık ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) alınmıştır. Bu oran uygun olmayan kitaplarda ise %8,9'dur (4). Resim-metin oranı uygun olmayanların dörtte biri (%24,4) hiç ödünç alınmamıştır. Uygun olanların ise %4,7'si (4) hiç ödünç alınmamıştır. Görüldüğü üzere, resim ve metin oranındaki uygunluk ödünç alınma sıklıkları ile doğru orantılıdır. Dolayısıyla, resim ve metin oranı uygun olan kitapların daha çok ödünç alındığı çıkarımı yapılabilir.

Çalışmada, kitabın temasının çocuğun yaş grubuna uygun olması ile ödünç alma sıklığı arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Konuya ilişkin verilere Tablo 33'te yer verilmiştir.

Tablo 33. Kitap Temasının Çocuğun Yaş Grubuna Uygunluğu ile Yıllık Ödünç Alınma Sıklığı Arasındaki İlişki

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Temanın çocuğun yaş grubuna uygunluğu</i>							
	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	7	7,7	7	20,0	1	25,0	15	11,5
1-3	56	61,5	21	60,0	2	50,0	79	60,8
4-6	15	16,5	5	14,3	1	25,0	21	16,2
7+	13	14,3	2	5,7	-	-	15	11,5
Toplam	91	100	35	100	4	100	130	100

* $\chi^2_{(6)} = 6,416$, $p = ,378$

Tablo 33'te yer alan verilere göre, teması çocuğun yaş grubuna uygun olan kitapların yarıdan fazlası (%61,5) yıllık ortalama 1-3 aralığında ödünç alınmaktadır. Bu kitapların %30,8'i (28) ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmaktadır. 7 ve üzeri ödünç alınanlara bakıldığında bu kitapların tamamının teması çocuğun yaş grubuna uygun ya da kısmen uygundur. Kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları ile temanın çocuğun yaş grubuna uygunluğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2_{(6)} = 6,416$, $p = 0,378$). Örneklemdeki kitapların %96,9'unun (126) teması çocuğun yaş grubuna uygun veya kısmen uygun bulunmuştur. Dolayısıyla, temanın yaş grubuna uygun olmasının ödünç alma durumuna doğrudan etki ettiği söylenemez.

Kitabın çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimine uygunluğu ile ödünç alınma sıklığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişki araştırmanın hipotezini desteklemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Elde edilen veriler Tablo 34'de sunulmuştur.

Tablo 34. Kitabın Çocukların Gelişim Düzeyine, İlgi ve Gereksinimlerine Uygunluğunun Yıllık Ödünç Alınma Durumuna Etkisi

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Çocukların gelişim düzeyine uygunluğu</i>							
	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç alınmamış	4	5,4	10	18,9	1	33,3	15	11,5
1-3	44	59,5	33	62,3	2	66,7	79	60,8
4-6	11	14,9	10	18,9	-	-	21	16,2
7+	15	20,3	-	-	-	-	15	11,5
Toplam	74	100	53	100	3	100	130	100

* $\chi^2_{(6)} = 18,326$, $p = ,005$

Tablo 34’de görüldüğü üzere, Eskişehir İHK’deki resimli çocuk kitaplarının yıllık ödünç alınma sıklıkları ile çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2_{(6)} = 18,326$, $p = 0,005$). Çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olan kitapların %5,4’ü (4), kısmen uygun olanların %18,9’u (10), uygun olmayanların ise %33,3’ü (1) hiç ödünç alınmamıştır. Çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olan kitapların %35,2’si (26) ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınırken kısmen uygun olanların ise %18,9’u (10) ortalamanın üzerinde ödünç alınmıştır. Yıllık ödünç alınma sıklığı 7 ve üzeri ödünç alınan bütün kitapların ise çocukların gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir. Buna göre, çocuğa uygunluk ile ödünç alınma sıklıkları arasında doğru orantılı bir ilişki vardır ve çocuğa uygun olan kitaplar daha çok ödünç alınmaktadır.

Eskişehir İHK’deki resimli kitapların ödünç alınma sıklığı ile çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna yönelik verilere Tablo 35’te yer verilmiştir.

Tablo 35. Kitabın Çocukta Okuma İsteği Uyandıracak Nitelikte Olmasının Yıllık Ödünç Alınma Durumuna Etkisi

<i>Yıllık ödünç alınma sıklığı</i>	<i>Çocukta okuma isteği uyandırması</i>							
	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0	1	1,8	4	10,5	10	27,8	15	11,5
1-3	27	48,2	28	73,7	24	66,7	79	60,8
4-6	13	23,2	6	15,8	2	5,6	21	16,2
7+	15	26,8	-	-	-	-	15	11,5
Toplam	56	100	38	100	36	100	130	100

* $\chi^2_{(6)} = 39,635$, $p = ,000$

Tablo 35'te yer alan verilere göre, kitabın yıllık ödünç alınma sıklığı ile çocukta okuma isteği uyandırması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2_{(6)} = 39,635$, $p = 0,000$). Çocukta okuma isteği uyandırmayan kitapların %5,7'si (2) yıllık ortalama 4-6 ödünç alınırken 7 ve üzeri hiç ödünç alınmamıştır. Bu kitapların %27,8'i (10) ise hiç ödünç alınmamıştır. Çocukta okuma isteği uyandıran kitapların yarısı (%50) ortalamanın üzerinde (4 ve üzeri) ödünç alınmaktadır. 7 ve üzeri ödünç alınan kitapların hepsinin ise çocukta okuma isteği uyandıran kitaplar olduğu dikkat çekicidir. Çocukta okuma isteği uyandıran kitapların daha çok ödünç alındığı söylenebilir. Buradaki veriler çalışma hipotezini kanıtlamaktadır.

Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının ödünç alınması üzerinde istatistiksel olarak etkili olduğu ve olmadığı belirlenen kitapların dış ve içyapı özellikleriyle, çocuğa görelilik (uygunluk) unsurlarını bir arada gösteren Tablo 36 aşağıdadır.

Tablo 36. Kitapların Dış-İç Yapı Özellikleri ve Çocuğa Görelik Unsurlarının Ödünç Alınma ile İlişkisi

<i>Kitapların dış-ıçyapı özellikleri ve çocuğa görelik unsurları</i>	<i>Ödünç alınma ile anlamlı ilişkisi</i>	
	<i>Var</i>	<i>Yok</i>
Kitabın basım bilgisi		√
Kitabın kapak türü	√	
Kitabın özgün ve çeviri olma durumu	√	
Kitabın boyutu		√
Kitabın biçimi		√
Kitabın yaş grubu bilgisinin olması		√
Kitabın kapak görsel etkisinin ilgi çekici olması	√	
Kitabın kapak resimlerinin konuyu yansıtmaması	√	
Kitap resimlerinin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması	√	
Kitabın resim ve metin oranının uygunluğu	√	
Kitap temasının çocuğun yaş grubuna uygunluğu		√
Kitabın çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu	√	
Kitabın çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması	√	

Tablolarda da incelendiği gibi, kitapların ödünç alınmasını etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Bir kitabın ödünç alınmasını doğrudan etkileyeceği düşünülen, kapak görsel etkisinin ilgi çekici, kapak resminin konuyu yansıtır nitelikte, resim ve metin oranının uygun, resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte, çocuğun yaş grubuna ve gereksinimlerine uygun, çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması gibi önemli ölçütler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu sonuçlar hipotezimizin desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında, kitabın bazı genel özelliklerinin ödünç alınma durumlarına etki edip etmediği de incelenmiştir. Kitabın kapak türünün ve özgün veya çeviri olma durumunun ödünç alınma üzerinde etkili olduğu

görülmüştür. Özellikle çeviri kitapların özgün kitaplara oranla daha çok ödünç alınması dikkat çekici bulunmuştur. Bu durumu etkileyen faktörün ne olduğunu bulmak için, çeviri ve özgün kitaplar dış ve içyapı özellikleri açısından çapraz tablolar yardımıyla incelenmiş ve bu ölçütlerle doğrudan ilişkili sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çeviri kitaplar, Tablo 36’da sözü edilen, bir kitabın doğrudan ödünç alınmasını etkileyen unsurlara sahiptir. Dolayısıyla, çeviri kitaplar dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurlarını taşımaktadır ve bu durum özgün kitaplardan daha çok ödünç alınmasını açıklamaktadır.

Genel olarak araştırma sonucunda elde edilen verilere bakıldığında, çocuk kitabı ölçütleri olan dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurlarının kitapların ödünç alınmasında etkili olduğu görülmektedir.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarını dış ve içyapı özellikleriyle çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları açısından incelemek ve bu özelliklerin ödünç alınma üzerindeki etkilerini belirlemek için “Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Hazırlanan bu form ile 130 adet resimli çocuk kitabı incelenmiştir.

“Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitapları dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları açısından ne durumdadır ve bu özellikler kitapların ödünç alınmalarını nasıl etkilemektedir?” sorusundan hareketle oluşturulan *hipotez*; “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları onların ödünç alınma durumlarını etkilemektedir” şeklinde oluşturulmuştur.

Eskişehir İl Halk Kütüphanesi (Eskişehir İHK) dermesinden tesadüfi örnekleme seçilerek çalışma kapsamına alınan ve bir önceki bölümde bulguları sunulan resimli çocuk kitaplarının dış ve iç yapı özellikleri ve ödünç alınma durumları ile ilgili olarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının çoğunda basım bilgisi yer almaktadır. Basım bilgisinin bulunmadığı kitap sayısı örneklemin üçte birini oluşturmaktadır.
2. Kitap sayfa sayıları bakımından incelenen kitapların tamamına yakını, 32 sayfanın altında ve bu açıdan hedef kitleye uygundur. Sayfa sayısı aralıklarına bakıldığında, 16 sayfa ve altı, 17-24 ve 25-32 sayfalarda dağılım birbirine yakındır. Genel olarak 32 sayfanın altındaki kitapların basımına daha çok yer verildiği görülmektedir. Çolaklar (2019)’ın kütüphane dermesini incelediği çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanmış ve dermenin büyük çoğunluğu 30 sayfanın altında bulunmuştur.

3. Araştırmaya dâhil edilen kitapların yarıya yakını çeviri, yarıdan biraz fazlası ise özgündür. Özgün ve çeviri kitapların dağılımı kütüphane dermesinin çeşitliliği açısından uygundur.
4. Çeviri kitapların tamamına yakınında çevirene ait bilgiye yer verilmiştir. Ayrıca incelenen kitapların çoğunda, kimin resimlediğine dair bilgi de bulunmaktadır. Bu açıdan incelenen kitaplar olumludur. Koçak (2017)'in çalışmasında da kitapların çoğunda resimleyen bilgisine rastlanırken Gönen ve diğerleri (2014)'nin yaptığı çalışmada kitapların sadece yarıdan fazlasında bu bilginin verildiği açıklamasına yer verilmiştir.
5. Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının çoğunda yazar ve resimleyene ait tanıtım sayfalarına rastlanmamıştır. Bu bağlamda incelenen kitaplar eksiktir. Koçak (2017)'in yaptığı çalışmada da kitaplarda yazar ve resimleyene ait tanıtım sayfalarının olma durumu bu araştırmayla benzer orandadır.
6. İncelenen kitapların çoğunda yaş grubu bilgisi bulunmamaktadır. Çolaklar (2019)'ın yaptığı araştırmada, kütüphanedeki resimli çocuk kitaplarının yarısında yaş grubu bilgisine yer verildiği belirtilmiştir. Gönen ve Aydos (2016) ise çalışma kapsamına aldıkları kitapların üçte birinde yaş grubu bilgisine rastlamıştır. Bu açıdan çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir.
7. Eskişehir İHK dermesindeki resimli kitapların üçte ikisine yakın bölümü büyük boyutlu kitap sınıfına girmektedir. Kitapların çok az bir bölümü küçük boyutludur. Biçimsel olarak kitaplar dikdörtgen ve kare şeklinde yarı yarıya yakın bir dağılım göstermektedir. Bu iki geleneksel biçimin (kare ve dikdörtgen) dışında kitabın olmaması, dermedeki çeşitlilik açısından olumsuzdur.
8. İncelenen kitapların tamamına yakını tel zımba ile ciltlenmiştir. Çok az bir bölümünde iplik kullanılmıştır. Kitapların çoğu ince karton (kâğıt) kapak, azınlığı ise kalın karton kapaklıdır.

9. Araştırma kapsamına alınan kitapların büyük çoğunluğunun fiziksel durumu yenidir. Kitapların az bir bölümü yıpranmış veya kullanılamayacak duruma gelmiştir. Bu sonuç, Eskişehir İHK dermesinin düzenli şekilde kitapları yenilediği anlamına gelir.
10. İncelenen resimli çocuk kitapları boyut özellikleri açısından çocuklara uygundur. Bu açıdan kitapların boyut, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur. Kitaplar büyük oranla her iki yana kolayca açılabilmekte ve açık şekilde kalabilmektedir.
11. Eskişehir İHK resimli çocuk kitapları, kâğıt özellikleri açısından uygun bulunmuştur. Çoğu kitap kolay yırtılmayan, kirlenmeyen ve çocuğun göz sağlığına uygun kâğıt kalitesine sahiptir. Erkmen (2017)'in çalışmasında da benzer oranda sonuçlar elde edilmiş ve kitaplar kâğıt özellikleri açısından nitelikli bulunmuştur.
12. Çalışma kapsamındaki kitapların cilt özellikleri uygun fakat kapak özellikleri uygun değildir. Bu kitapların cilt yapıları sağlamdır. Üçte ikisinin kapak resimleri kitabın içeriğini yansıtmaktadır. Kapağın görsel etkisinin ilgi çekici olması bağlamında incelenen kitapların yarıdan fazlası ilgi çekici değildir.
13. Eskişehir İHK resimli çocuk kitapları harf özellikleri bakımından çocuklara uygundur. Bu bağlamda, yazıların puntosu yaş düzeyine hitap etmesi gerektiği gibidir. Yazı renkleri, biçimleri ve satır aralıkları izleme ve okuma rahatlığı sağlamaktadır. Çolaklar (2019)'ın yaptığı çalışmanın sonuçları da harf özellikleri bakımından çalışmamızla örtüşmektedir.
14. Çocuklarda okuma ve izleme rahatlığı sağlaması açısından incelenen kitapların sayfa düzeni özellikleri uygundur. Sayfa düzenindeki resim ve metin oranı çoğu kitapta uygun bulunmuştur. Sayfa kenarlarındaki boşluklar, izleme ve okuma rahatlığı sağlamaktadır.
15. İncelenen resimli çocuk kitapları, olması gereken resim özelliklerinin çoğunu sağlamaktadır. Bu bağlamda, incelenen kitapların hiçbirinde korkutucu unsur

bulunmamaktadır. Kitapların resimleri gerçekçi ve renklidir. Resimler ilgili metinle aynı sayfada bulunmaktadır. Bu açıdan literatürde benzer çalışmalar bulunmaktadır. Gönen ve Aydos (2016) ve Dönmezler (2019)'in çalışmalarında da resimle metin ilişkisi benzer oranlarda sonuç vermiştir. Resimler çoğu kitapta hikâyeyi desteklemekte ve metni doğru yansıtmaktadır. Kitapların yarısından biraz fazlasında resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması düşük bir orandır.

16. Eskişehir İHK resimli çocuk kitapları dil ve anlatım özellikleri açısından çocuklara uygundur. Bu bağlamda incelenen kitapların dilleri sade ve akıcıdır. Kitaplarda eski ve yöresel dil kullanımı yoğun değildir. Kitapların cümle yapıları büyük oranda kurallıdır ve yazım hataları yoktur. Kitapların tamamına yakınında argo sözcükler bulunmamaktadır. Ayrıca literatürde konuyu bu açıdan ele alan çalışmaların sonuçlarının da bu çalışmayla örtüştüğü görülmektedir. Örneğin, Erkmen (2017), Gönen ve Aydos (2016), Gönen ve diğerleri (2012) ve Kocabaş (1999)'in çalışmalarında da dilin sade ve akıcı olma durumu çalışmamızla aynı orandadır.

17. Araştırma kapsamına alınan kitapların tema özellikleri çocuğa uygundur. Kitapların çoğunda tema çocuğun yaş düzeyine uygundur. Kitapların üçte ikisinde evrensel etik değerlere yer verilmiştir. Gönen ve Aydos (2016)'un çalışmasında da evrensel etik değerlerle ilgili benzer sonuçlar elde edilmiştir.

18. Eskişehir İHK resimli çocuk kitapları konusal özelliklerin çoğunu sağlamaktadır. Bu bağlamda, kitapların çoğu didaktik değil düşündürücüdür. Kitaplar büyük oranda çocuğun günlük yaşamını ve deneyimlerini kapsamaktadır. Kitapların üçte ikisinden fazlası çocuğa doğru ve yanlışlar konusunda seçenekler sunmaktadır. Çoğu kitap umut ve iyimserlik duygusu verecek biçimde sonuçlanmakta ve çocuğa soru sordurmaktadır ve çocuğun kavram dünyasına uygun yaşam durumları içerir. Kitaplar çocuğu toplumsal yaşamdan ve gerçeklerden uzaklaştırmamaktadır. Tamamına yakını şiddet, ayrımcılık ve ötekileştirme unsurları içermemektedir. Kitapların üçte ikisinden fazlasında olay örgüleri merak uyandıracak niteliktedir. Dönmezler (2019)'in çalışmasında da incelenen

kitapların çoğunda olay örgüsü merak uyandırmaktadır. Bu bakımdan çalışmamızda benzer sonuçlar elde edilmiştir.

19. Çalışma kapsamındaki kitapların kahraman özellikleri çocuğa uygundur. Kahramanlar çocuğun özdeşim kurabileceği özelliklere sahiptir ve çocuklar için olumsuz model oluşturmamaktadır.
20. İncelenen kitapların plan özellikleri altında incelenen unsurları olumludur. Kitapların çoğunda olaylar açık ve anlaşılır bir biçimde sunulmuştur. Olaylar tutarlı bir biçimde ilerlemektedir.
21. Dış yapı ve içyapı özelliklerinin tümünü içeren genel uygunluk durumu bakımından Eskişehir İHK resimli çocuk kitaplarının çoğu çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygundur. Bu kitapların üçte ikisine yakın bir bölümü, çocukta okuma isteğini uyandırabilecek nitelikleri sağlamaktadır.
22. Araştırma kapsamına alınan kitapların kapak türleri ile yıllık ödünç alınma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kalın karton kapaklı kitaplar ince karton kapaklı kitaplara göre daha çok tercih edilmektedir. Bu sonuç, kalın karton kapaklı kitapların daha çekici görüldüğünü göstermektedir. Ayrıca Eskişehir İHK’de kalın karton kapaklı kitapların bulunduğu stant ince karton kapaklı kitapların bulunduğu standa göre daha ferah bir düzendedir. Bu durum kullanıcının kalın kartonlu kitapları daha rahat görmesine ve incelemesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla kalın karton kapaklı kitaplar hem görünüş olarak hem de bulundukları stant olarak daha çok göze çarpmaktadır.
23. Kitapların özgün veya çeviri olması ödünç alınma sıklıkları üzerinde etkilidir. Çeviri kitaplar özgün kitaplara göre daha çok tercih edilmektedir. Bu durumun nedenini anlamak için çeviri ve özgün kitapların verileri bazı kitap ölçütlerine göre analiz edilmiştir. Bunun sonucunda, çocuk kitabı ölçütlerine göre çeviri kitaplar özgün kitaplardan daha uygun bulunmuştur. Bu açıdan bakıldığında Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli kitapların ödünç alınma düzeylerini

özgün ya da çeviri olma özellikleri değil, çocuk kitabı ölçütlerine uygun olup olmadıkları belirlemektedir.

24. İncelenen resimli çocuk kitaplarının boyutları ve biçimleri ile yıllık ödünç alınma sıklıkları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç, kitap boyutlarının veya biçimlerinin ödünç alınmaya herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir.
25. Eskişehir İHK resimli çocuk kitaplarında yaş grubu bilgisinin bulunması yıllık ödünç alınma sıklıkları üzerinde etkili değildir. Çocuklarda gelişim özellikleri farklılık gösterebileceği için kullanıcılar yaş grubu bilgisinden daha çok kitapları inceleyerek kendilerine ya da çocuklarına uygun olup olmadığına karar verebilmektedir.
26. Araştırma kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarının kapak görsel etkilerinin çekici olması ile yıllık ödünç alınma sıklığı arasında bir ilişki bulunmuştur. Kapak resmi çekici olan kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları yüksektir. Dolayısıyla kapak görsellerinin ilgi çekici olması o kitabın ödünç alınmasında etkili bir unsurdur. Svab ve Zumer (2015)'in yaptığı çalışmada, ebeveynler kitap seçim kriterlerinde kapak resminin önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın sonuçları ile bu çalışma birbirini desteklemektedir.
27. İncelenen resimli çocuk kitaplarının kapak resimlerinin konuyu yansıtması ile kitabın yıllık ödünç alınması arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Ödünç alınma sıklığı fazla olan kitapların kapak resimleri çoğunlukla konuyu yansıtmaktadır. Bu sonuç, kapak resminin kitabın konusunu yansıtması o kitabın daha fazla ödünç alınmasında etkili bir unsur olduğunu göstermektedir.
28. Eskişehir İHK dermesinde bulunan resimli kitapların resimlerinin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması kitabın yıllık ödünç alınması üzerinde etkilidir. Daha sık ödünç alınan kitaplar çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte resimler içermektedir.

29. Eskişehir İHK’de resim ve metin oranının uygun olduğu resimli çocuk kitaplarının ödünç alınma sıklıklarının arttığı ve aralarında doğru orantılı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla resim ve metin oranı uygun olan kitaplar daha çok ödünç alınmaktadır. Çalışmanın bu ve bir önceki resimlerle ilgili sonuçları da dâhil edilerek değerlendirildiğinde, Svab ve Zumer (2015)’in yaptığı çalışmada ifade edildiği gibi, kullanıcıların kitap seçim kriterlerinin ilk sırasında resimlerin yer alması, çalışmanın verileri ile örtüşmektedir.
30. Kitap temasının çocuğun yaş grubuna uygun olup olmamasının yıllık ödünç alınma sıklıklarına bir etkisi görülmemiştir. Eskişehir İHK’deki resimli kitapların büyük çoğunluğunun teması çocuğun yaş grubuna uygun bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında temanın yaş grubuna uygun olmasının ödünç alma durumuna doğrudan bir etkisi olduğu söylenemez.
31. İncelenen resimli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu ile kitapların yıllık ödünç alınma sıklıkları arasında bir ilişki bulunmuştur. Çocuğa uygun olan kitaplar daha çok ödünç alınmaktadır.
32. Kitabın çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olmasının ödünç alınma durumu üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Çocukta okuma isteği uyandıran kitaplar daha çok ödünç alınmaktadır. Literatürde konuyu bu açıdan ele alan araştırmalar kitabın kapak resminin çekici olması ile çocukta okuma isteği uyandırmasının birbiriyle doğru orantılı şekilde ilerlediğini göstermektedir. Örneğin, Wei ve Ma (2020, s.305), yaptıkları çalışmada, çocukların ilk bakışta kitapların kapak tasarımlarına odaklandıklarını ve eğer ilgi çekiciyse içeriğine göz attıklarını söylemektedir. Araştırmacılar, çekici olan kitapların çocukları okumaya teşvik ettiği sonucuna varmıştır. Svab ve Zumer (2015) da çalışmalarında, kullanıcıların kitap seçerken öncelikle resimlerine bakarak seçim yaptıklarını vurgulamışlardır. Literatürdeki çalışmalarla benzer bir sonuca varılmış ve bu çalışmada da kitabın kapak resminin çekici olması ile çocukta okuma isteği uyandırması arasında bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2_{(2)} = 49,837$, $p = 0,000$). Dolayısıyla, kapak tasarımı çekici olan kitapların çocukta kitabı incelemeye ve okumaya karşı istek uyandırdığı söylenebilir.

Araştırmada kapağın görsel etkisinin ilgi çekici olması, kapak resimlerinin konuyu yansıtmaması, resimlerin çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte olması, resim ve metin oranının uygunluğu, kitabın çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu, kitabın çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması ve bunların ödünç alma durumunu olumlu yönde etkilemesi şeklindeki sonuçlar hipotezimize kanıt oluşturmaktadır. Bu durum çocuk kitabı ölçütlerine uygun olan kitapların kullanıcılar tarafından daha çok tercih edildiğini göstermektedir. Bu ölçütler kullanıcının kitabı eline alıp inceleyebildiği süre zarfında ilk göze çarpacak olan ve kitabın seçimini etkileyecek olan dış ve içyapı ölçütleridir. Kütüphane dermesindeki resimli çocuk kitaplarının çoğunluğunun çocuk kitabı ölçütlerine uygun olduğu görülmektedir. Bu uygunluğun bütün çocuk kitabı ölçütleri açısından dermedeki tüm resimli çocuk kitaplarında olması beklenmektedir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda “Eskişehir İl Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan resimli çocuk kitaplarının dış ve içyapı özellikleri ile çocuğa görelilik (uygunluk) unsurları onların ödünç alınma durumlarını etkilemektedir” şeklinde belirlenen araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere dayanarak Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitapları dermesine ilişkin şu önerilerde bulunmak mümkündür:

1. Dermeye seçilecek kitaplar çocuk edebiyatının temel ilkelerine dayanarak dikkatle ve duyarlılıkla seçilmeli ve çocuğa uygunluk konusunda titizlik gösterilmelidir. Bu konuda gerekli uzman görüşleri alınmalı çocuk edebiyatı ve çocuk yayıncılığı adına her türlü platform yakından takip edilmelidir.
2. Kütüphaneciler çocuk edebiyatının temel ilkelerini bilmeli ve bu konuda bilimsel toplantılara, etkinliklere katılmalıdır. Kütüphanede çalışan diğer personele de çocuk edebiyatı konusunda hizmet içi eğitimler verilmelidir.
3. Resimli çocuk kitaplarının seçimi konusunda meslektaşlarla iş birliği yapılmalı, onların deneyim ve görüşlerine de başvurulmalıdır.

4. Çocuk kitabı açısından dermedeki çeşitliliği ve zenginliği artırmak gereklidir. Bunun için elektronik çocuk kitapları ve sesli çocuk kitapları da dermeye dâhil edilmeli ve kullanıcılara bu çocuk kitaplarının da tanıtımları yapılmalıdır.
5. Kütüphane çocuk kitapları dermesi belirli aralıklarla gözden geçirilmeli, çocuğa görelilik (uygunluk) açısından uygun olmayan kitaplar ayıklanmalıdır.
6. Kütüphane dermesine giren çocuk kitapları hakkında kütüphaneciler Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM)'ne olumlu ya da olumsuz geri bildirimlerde bulunmalıdır.
7. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliği (2005)'ne göre halk kütüphanelerine satın alınacak yayınları “Yayın Seçme Kurulu” belirlemektedir. Çocuk kitaplarının seçimi için oluşturulan kurula çocuk gelişimi uzmanları da dahil edilmelidir.
8. Halk kütüphanesi bulunduğu bölgenin insanlarını tanıyan ve onların ihtiyaçlarına göre dermesini oluşturan kütüphanedir. Daha çok KYGM tarafından yapılan çocuk kitaplarının seçimi ve sağlanması işleminin kütüphanelerin sorumluluğuna bırakılması yerinde olacaktır. Ayrıca her kütüphanede çocuk kitaplarının seçimi için çocuk gelişim uzmanları da yer almalıdır.
9. KYGM çocuk edebiyatı temel ilkelerine dayanan çocuk kitabı seçim ölçütlerini belirleyen ayrı bir yönetmelik çıkarmalı ve bu doğrultuda kütüphaneleri destekleyici bir rol üstlenmelidir.
10. Kütüphane tarafından, çocuk kitaplarının kullanıcıları olan çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere belirli aralıklarla anket uygulanmalı ve çocuk dermesi ile ilgili önerileri alınmalıdır. Derme düzenlenirken bu veriler göz önünde bulundurulmalıdır.
11. Çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik nitelikli çocuk kitabı seçimi konusunda toplantılar yapılmalı ve bu konuyla ilgili kılavuzlar hazırlanmalıdır.

12. Kütüphaneye yeni gelen çocuk kitapları çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere hem geleneksel biçimde hem de sosyal medya araçları ile tanıtılmalıdır. Ayrıca bu kitapların daha çok kullanıcıyla buluşabilmesi adına okullarla işbirliği yapılmalıdır.
13. Dermedeki çocuk kitaplarının biçimsel özellikler (boyut, şekil, tür vb.) açısından çeşitliliği arttırılmalıdır. Kitaplardaki biçimsel değişiklikler çocukların kitaba olan ilgisini artırmak için kullanılabilir.
14. Nitelikli çocuk kitapları daha çok ödünç alınmaktadır ve dolayısıyla kullanıcının kütüphaneyi kullanma alışkanlığını da doğrudan etkilemektedir. Raflar arasında sıkışıp kalan nitelikli çocuk kitapları kütüphaneciler tarafından daha çok ön plana çıkarılarak kullanıcının dikkatini çekecek şekilde sergilenmelidir. Kütüphaneye yeni gelen ya da zaman zaman belli konularda öne çıkan çocuk kitapları etkili, işlevsel, canlı ve ilgi çekici tasarımlarla sergilenmelidir.

Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'nin resimli çocuk kitaplarını değerlendirdiğimiz bu çalışma örneklemini başka kütüphanelerle genişletilerek ya da sadece dijital kaynakları içerecek şekilde farklı kütüphaneler için uygulanabilir. Türkiye'deki farklı il halk ve çocuk kütüphaneleri arasında karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir. Aynı zamanda dünyadaki kütüphaneler ile ülkemizdeki kütüphanelerin resimli kitap dermeleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma şeklinde de gerçekleştirilebilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak özgün ve çeviri kitapların dış ve içyapı özelliklerini ele alan karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu, E. (2011). Sosyal gelişim. Y. Fazlıoğlu (Ed.). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi* içinde (ss. 39-62). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Akkaya, M.A. ve Odabaş, H. (2019). Kütüphane deneyiminin beşiği olarak çocuk kütüphaneleri. M.A. Akkaya ve H. Odabaş (Yay. Haz.). *Bilgi merkezleri: kütüphaneler–arşivler–müzeler* içinde (ss.82-125). İstanbul: Hiperyayın.
- Alpöge, G. (2005). Okulöncesi kitapları ve çocuk edebiyatı. Y. Çotuksöken ve N. Neydim (Yay. Haz.). *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı, 11-12 Kasım 2005, İstanbul, Bildiriler içinde* (ss. 17-20). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve ergende ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bassa, Z. (2013). Çocuk kitaplarında resimleme. M. Gönen (Ed.). *Çocuk edebiyatı içinde* (ss. 179-221). Ankara: Eğiten Kitap.
- Bayram, Z.T. (2009). *Resimli çocuk kitaplarının okuma alışkanlığı üzerindeki etkisi*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye ilişkin Genel Yorumları, 2001 – 2006. (2006). Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/ÇHDS%20ve%20İhtiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kuralları%20ile%20Çocuk%20Hakları%20Komitesi%20Genel%20Yorumları.pdf>

- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (1989). Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- Brown, C.L. ve Tomlinson, C.M. (1999). *Essential of children's literature (3rd ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bukatko, D. ve Daehler, M.W. (2004). *Child development: a thematic approach*. Boston: Houghton Mifflin.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2012). Çocuk edebiyatı ve kültür eğitimi ilişkisi. S. Sever (Yay. Haz.). 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 05-07 Ekim 2011, Ankara, Bildiriler içinde* (ss.191-196). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Can, G. (2011). Gelişimin doğası E. Ceyhan (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (Ünite 1) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Cerny, R., Markey, P. ve Williams, A. (2006). *Outstanding Library Service to Children: Putting the Core Competencies to Work*. Chicago: American Library Association. Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>
- Cevher, N. (2015). *Ankara'daki halk kütüphanesi çocuk bölümlerinin çocukların okuma alışkanlığındaki rolü*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Charlesworth, R. (2011). *Understanding child development*. Belmont: Wadsworth.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2010). *Çocuk gelişimi ve ruh sağlığı*. (2. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Connor, J.G. (1990). *Children's Library Services Handbook*. Arizona: Oryx Press.
- Cranfield, A., Bon, I., ve Latimer, K. (Ed.). (2011). *Designing library space for children*. Germany: De Gruyter Saur. Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>

Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. (2. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakmak Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. (2. bs.). Ankara: Kök Yayıncılık.

Çakmak, H. (1994). *1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış resimli öykü kitaplarının resimlendirilme ve fiziksel özellikleri yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocukların okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (3). Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/502>

Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Çocuk Kütüphaneleri Çalıştay Sonuç Raporu. (2017). C. Polat, A. Kakırman Yıldız ve E. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-265076/cocuk-kutuphaneleri-calistayi.html>

Çocuk Kütüphaneleri Hakkında Yönetmelik (1952). *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 24 Kasım, XV, 722.

Çolaklar, H. (2019). Bartın İl Halk Kütüphanesindeki okul öncesi dönem çocuk kitaplarının dış yapı ölçütleri: yazım, dil, biçim ve içerik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 2 (2), 145-168. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/by/issue/50133/643555>

Dehart, G.B., Sroufe, L.A. ve Cooper, R.G. (2004). *Child development it's a nature and course*. Boston: McGraw Hill.

- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/161002>
- Demircan, C. (2006a). Türkiye'deki çocuk kütüphanelerinin halk kütüphanelerine devredilmeden önceki niceliksel durum (1995-2000). *Türk Kütüphaneciliği*, 20(2), 177-194. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/755>
- Demirel, Ş. (2010). Çocuk edebiyatı. Demirel, Ş (Ed.). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı* (s. 45-82) içinde. Ankara: Pegem.
- Dewey, M. (1993). *Dewey onlu sınıflama ve bağıntılı dizin: 20. basının Türkçe çeviri ve uyarlaması*. (2. cilt). (F. N. Ayhan, Çev.). Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı.
- Dilidüzgün, S. (2013). Ana çizgileriyle çocuk ve çocuk edebiyatı. (7. bs.). Z. Güneş (Ed.). *Okulöncesinde çocuk edebiyatı* (ss.37-54) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dönmezler, E. (2019). *Türkiye'de yayınlanmış 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, resim ve içerik açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Erbay, F. ve Aydoğan, Y. (2006). Okul öncesi çocuklar için hazırlanan resimli hikâye kitaplarının konu ve zaman kullanımı açısından incelenmesi. Sedat Sever (Yay. Haz.). 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 04-06 Ekim 2006, Ankara, Bildiriler* içinde (s.227-232). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Erkmen N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi (Ankara ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eskişehir İl Halk Kütüphanesi (2014). Erişim adresi: <http://eskisehir.kutuphane.gov.tr/TR-100380/hakkimizda.html>

- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (1998). *Çocuk ve ergen gelişimi* (A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, Çev.). B. Onur Yay. Haz. (3. bs.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Giorgis, C. ve Glazer, J.I. (2006). *Literature for young children*. (6th ed.). Boston: Pearson.
- Göknıl, C. (1994). Okul öncesi çocuk kitaplarının özellikleri nedir? M. R. Şirin (Ed.), 99 *Soruda çocuk edebiyatı* içinde (ss. 138-150). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Gönen, M. (1994). Okul öncesi çocuk edebiyatı deyince ne anlaşılmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), 99 *Soruda çocuk edebiyatı* (ss. 138-142) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Gönen, M. ve Aydos, E.H. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/17335/181022>
- Gönen, M. ve Veziroğlu, M. (2013). Çocuk edebiyatının genel hedefleri. M. Gönen (Ed.). *Çocuk edebiyatı* (ss. 1-12) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- Gönen, M., Uludağ, G. Fındık, E. ve Tüfekçi, E. (2014). 0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 126-139. Erişim adresi: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1959-published.pdf>
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö. ve Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 196, 258-272. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442231>
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012, 11 Ocak). T.C. *Resmî Gazete* (Sayı: 17789). Erişim adresi: <https://goo.gl/Vcoi6U>
- Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (1982, 19 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 28170). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17787.pdf>

- Hladikova, H. (2014). Children's book illustrations: visual language of picture books. *De Gruyter Open. CRIS Bulletin*, 2014, 1, 19-31. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/273967853_Children's_Book_Illustrations_Visual_Language_of_Picture_Books
- IFLA. (2007). *Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers*. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/100.pdf>
- IFLA. (2011). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. (B. Yılmaz, S. Ekici, çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 545-552. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/430/422>
- IFLA. (2015). *The world through picture books: librarians' favourite books from their country*. (Expanded 2nd ed.). Erişim adresi: <https://www.ifla.org/publications/ifla-professional-reports-136>
- IFLA. (2018). *Guidelines for library services to children ages 0-18*. (Revision of 2003 guidelines). Erişim adresi: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf
- IFLA/UNESCO. (2004). *Halk kütüphanesi hizmeti: gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri*. Çev. Bülent Yılmaz. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L. ve Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral language complexity and story comprehension of young children. *Early Childhood Education Journal*, 32, 157–163. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1023/B:ECEJ.0000048967.94189.a3>
- Kalemci, Z. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde derme geliştirme*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kandır, A. (2007). *Gelişimde 3-6 yaş*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.

- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Bilim Yayınevi.
- Karagözoğlu Aslıyüksek, M. (2018). Çocuk kütüphaneleri ve Türkiye’de durum. Odabaş, H. ve Akkaya, M. A. (Ed.). *Halk kütüphaneleri geçmişten geleceğe yönelimler ve yeni roller* (ss. 387-403) içinde. İstanbul: Hiperlink.
- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında “karakter” kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79. Erişim adresi: <http://www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/512/489>
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26115/275130>
- Kaynar Tanır, A. ve Çıldır, Z. (2012). Okulöncesi dönem yazınsal çocuk kitabı kapaklarının görsel tasarım ve çocuğa görelilik bakımından değerlendirilmesi. S. Sever (Yay. Haz.). 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 05-07 Ekim 2011, Ankara, *Bildiriler* içinde (s.563-576). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Kıvılcım, M.N. (2019). 4-7 yaş çocuk kitaplarının görsel ve hikâye uygunluğunun incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kocabaş, İ. (1999). *Çocuk kitabı seçim kriterleri ve 1997 yılını kapsayan bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Koçak, M. (2017). 2000-2014 yılları arasında okul öncesi dönem çocukları için yayınlanmış olan hikâye kitaplarının dış yapı, içyapı ve resimleme nitelikleri açısından incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Köprülü, D. (2006). Halk kütüphanelerinde koleksiyon seçimi. *Bilgi Dünyası*, 7(7), 77-88. Erişim adresi: <http://bilgidunyasi.xyz/index.php/bd/article/view/294>

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliği (2005, 18 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 25849). Erişim adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14506/kultur-ve-turizm-bakanligi-yayin--secme-yonetmeli.html>

KYGM. (2020). *İstatistikler*. Erişim adresi: <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-204967/2015-2019-yillari-halk-kutuphaneleri-genel-istatistikle-.html>

Larson, J. (2015). *Children's services today: a practical guide for librarians*. London: Rowman & Littlefield. Erişim adresi: https://books.google.com.tr/books?id=TLn0BgAAQBAJ&pg=PA29&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

Levine, L.E. ve Munsch, J. (2019). *Child development from infancy to adolescence*. Thousand Oaks: SAGE.

Lukens, R.J. (2007). *A critical handbook of children's literature*. (8th ed.). Boston: Pearson.

McGeehan, C., Chambers, S. ve Nowakowski, J. (2018). Just because it's digital, doesn't mean it's good: Evaluating digital picture books. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 34(2), 58-70. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/21532974.2017.1399488>

MEB. (2013). *Okul öncesi eğitimi programı*. Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/oproram.pdf>

Miles, M.B. ve Huberman, M.A. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks: SAGE.

Nicholas, J.L. (2007). *An exploration of the impact of picture book illustrations on the comprehension skills and vocabulary development of emergent readers*. (Yüksek lisans tezi). Louisiana State University, Shreveport. Erişim adresi:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.94.9399&rep=rep1&type=pdf>

Nodelman, P. (1981). How picture books work. *Children's Literature Association Quarterly*, 1981(1), 57-68. Erişim adresi: <https://muse.jhu.edu/article/457415/pdf>

Odabaş, H. (2020). İnteraktif E-Kitapların Okul Öncesi Çocukların Öğrenme Becerilerine Yansımaları. A. Kakırman Yıldız (Ed.). *Çocuk Kütüphanelerinde Okul Öncesi Dönem* (ss. 68-88) içinde. İstanbul: Hiper yayın.

Oğuz, E. S. (2010). *Türkiye’de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler: 1923-1980*. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Oktay, A. (1994). Çocuğun dil gelişiminin evreleri ile çocuk edebiyatı ilişkisinden söz eder misiniz? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda çocuk edebiyatı* (s. 167-170) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı.

O'Sullivan, E. (2010). *Historical Dictionary of Children's Literature*. Scarecrow Press. Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>

Önerli, S. (1967). Çocuk kitapları ve çocuk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliğı Dergisi*, (16)3. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1977/1949>

Polat, C. (2018). Halk kütüphanelerinde derme yönetimi: politika ve ilkeler. *Halk kütüphaneleri: geçmişten geleceğe yönelimler ve yeni roller* (s.421-449) içinde. İstanbul: Hiperlink. Erişim adresi:

Robinson, M. (2007). *Child development and behaviour 0-8: a journey through the early years*. New York: McGraw-Hill Education, 2007. Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>

Santrock, J.W. ve Yussen, S.R. (1992). *Child development* (5th ed.). Iowa: Wm. C. Brown.

- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (22. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Seven, S. (2010). Çocuk kitapları. Ş. Demirel (Ed.). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı* (s. 105-114) içinde. Ankara: Pegem.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Eğitim ve Sanat Dergisi*, 107, 14-15. Erişim adresi: https://www.academia.edu/19830966/Cocuk_kitaplarında_bulunması_gerekken_yapısal_ve_eğitsel_özellikler
- Sever, S. (2013a). Resimli kitapların okulöncesi dönemdeki çocuğun gelişim sürecine katkısı. (7. bs.). Z. Güneş (Ed.). *Okulöncesinde çocuk edebiyatı* (ss.1-36) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sever, S. (2013b). Okulöncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda bulunması gereken temel özellikler. (7. bs.). Z. Güneş (Ed.). *Okulöncesinde çocuk edebiyatı* (ss.55-71) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. (9. bs.). İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2018). *Sanatsal uyarılarla dil öğretimi*. İzmir: Tudem.
- Sullivan, M. (2005). *Fundamentals of children's services*. Chicago: American Library Association (ALA). Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>
- Svab, K. ve Zumer, M. (2015). The value of a library catalog for selecting children's picture books. *Cataloging & Classification Quarterly*, 53(7), 717-737. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/01639374.2015.1044059>
- Şahin, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyarı olarak resim. *Journal of Turkish Studies*, 9(3), 1309-1324. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6507>

- Şencan, İ. ve Doğan, G. (2017). *Bilimsel yayınlarda kaynak gösterme, tablo ve şekil oluşturma rehberi: APA 6 kuralları*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. Erişim adresi: http://www.tk.org.tr/APA/apa_2.pdf
- Şenyılmaz, P. (2011). *Erken çocukluk döneminde motor gelişimi*. Y. Fazlıoğlu (Ed.). Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi (ss. 119-152) içinde. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (1994). *Çocuk edebiyatı nedir?* M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda çocuk edebiyatı* (ss. 9-33) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Taşcı, E. (2019). *0-36 ay çocuklara yönelik resimli çocuk kitaplarının bir analizi*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TDK (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Tuncer, N. (1994). *Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konular ve bunları karşılayabilecek kitap türleri nelerdir?* M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda çocuk edebiyatı* (ss. 198-202) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. İstanbul: Ya-Pa.
- Uludağ, M.E. (2010). *Çocuk edebiyatında tema ve sevgi teması bağlamında anne ve baba sevgisi*. Ş. Demirel (Ed.). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı* (ss. 83-88) içinde. Ankara: Pegem.
- Ural, S. (2013). *Çocuk kitaplarında resimleme*. M. Gönen (Ed.). *Çocuk edebiyatı içinde* (ss. 33-55). Ankara: Eğiten Kitap.
- Walter, V.A. (2000). *Children & Libraries: Getting it Right*. Chicago: American Library Association. Erişim adresi: <https://ebookcentral.proquest.com>

- Watkins, R. (2019). Writing the half of it: A challenge unique to picture book authorship. *New Writing*, 16(1), 3-15. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/14790726.2018.1452271>
- Wei, C.-C. ve Ma, M.-Y. (2020). Designing attractive children's picture books: Evaluating the attractiveness factors of various picture book formats. *The Design Journal*, 23(2), 287-308. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/14606925.2020.1718277>
- Xu, J., Wang, P., Sturm, B.W. ve Wu, Y. (2018). How preschool children think about libraries: evidence from six children's libraries in China. *Journal of Librarianship & Information Science*, 52(2), 428-440. <https://doi.org/10.1177/0961000618818887>
- Yenibaş, R. (2008). *Çocuk gelişimi eğitimi ve sağlığı*. İstanbul: İSMEK. Erişim adresi: <https://ismek.ist/files/ismekOrg/File/ekitap/cocuk/COCUK.PDF>
- Yılmaz, A. (2008). Okulöncesi çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin önemi ve başarılı bir kütüphane örneği. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, (22), 2, 169-186. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/406/398>
- Yılmaz, A. ve Gönen, M. (2018). *Halk kütüphanelerindeki resimli çocuk kitaplarının konu yönünden incelenmesi*. A. Kakırman Yıldız (Yay. Haz.). 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri, 14-17 Kasım 2018, Nevşehir, Bildiriler (ss.89-104). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/63324,1-uluslararasi-cocuk-kutuphaneleri-sempozyumupdf.pdf?0>
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk kütüphanesi*. (Yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Yılmaz, B. (2009). Çocuklarda okuma kültürünü geliştirmede ebeveyn ve öğretmenin rolü. A. Afacan (Ed.). *Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2008, Ankara* (ss.133-140) içinde. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. Erişim adresi: <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/%C3%87ocuk-ve-Okuma-K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC-Sempozyumu.pdf>
- Yılmaz, B. (2011). Ankara'da halk kütüphanesi sistemi: Niceliksel bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(1), 35-54. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/572/567>
- Yılmaz, B. (2019). *Çocuk kütüphanesi hizmetleri kılavuzu*. İstanbul: Hiperlink. Erişim adresi: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook?sid=022f87eb-13a8-474e-937a-06adc5b1cf1c%40sessionmgr4008&vid=1&rid=1&format=EB>
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya* (ss. 61-108) içinde. Ankara: Grafiker. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/322224323_Cocuk_Kitaplarinda_Bulunmasi_Gereken_Ozellikler
- Yu, X. (2012). Exploring visual perception and children's interpretations of picture books. *Library & Information Science Research*, 34, 292-299. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074081881200059X>
- Zivtci, F. (2006). Çocuk kitaplarında kahramanın yeri ve önemi. Sedat Sever (Yay. Haz.). *2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 04-06 Ekim 2006, Ankara, Bildiriler içinde* (ss.245-247). Ankara: Ankara Üniversitesi

EKLER

EK 1. Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Formu

Bibliyografik Bilgiler ve Genel Özellikler		
	Kitap Sıra No:	
B.1	Eser adı	
B.2	Yazar adı	
B.3	Yayınevi	
B.4	Yayın yılı	
B.5	Kaçıncı basım / kaçıncı baskı	 ☐ Bilgi yok ☐
B.6	Sayfa sayısı	
B.7	Özgün/Çeviri	Özgün ☐ Çeviri ☐
B.8	Çeviren	Var ☐ Yok ☐
B.9	Resimleyen	Var ☐ Yok ☐
B.10	Yazar tanıtım sayfası	Var ☐ Yok ☐
B.11	Resimleyen tanıtım sayfası	Var ☐ Yok ☐
B.12	Sınıflama numarası	
B.13	Kitabın dermeye dahil olduğu yıl	
B.14	Yaş grubu	Belirtilmemiş ☐ 0-3 yaş ☐ 4-6 yaş ☐ 7+ yaş ☐ Diğer ☐
B.15	Kitabın boyutu	Büyük (22cm+) ☐ Orta (16-22 cm) ☐ Küçük (12-15 cm) ☐
B.16	Kitabın biçimi	Dikdörtgen ☐ Kare ☐ Diğer ☐

B.17	Kitabın ciltlenmesi	İplik ☐ Tel ☐ Yapıştırma ☐ Diğer ☐
B.18	Kitabın kapak türü	İnce karton (kâğıt) kapak ☐ Kalın karton kapak ☐
B.19	Kitabın genel fiziksel durumu	Yeni ☐ Yıpranmış ☐ Kullanılamayacak durumda (parçalanmış) ☐ Diğer (sayfaları eksik) ☐
B.20	Kitabın yıllık ödünç alınma sıklığı	
DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ		
1	Kitabın boyutu, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur.	Evet ☐ Hayır ☐
2	Kitap her iki yana kolayca açılabilmekte ve açık kalabilmektedir.	Evet ☐ Hayır ☐
3	Kâğıt kaliteli ve çocuğun göz sağlığı açısından uygundur. (Mürekkebin dağılmaması, mat olması, resim ve yazının arka yüzeye çıkmaması).	Evet ☐ Hayır ☐
4	Kapağın görsel etkisi ilgi çekicidir.	Evet ☐ Hayır ☐
5	Kapak resmi kitabın konusunu (içeriğini) yansıtmaktadır.	Evet ☐ Hayır ☐
6	Cildi sağlamdır.	Evet ☐ Hayır ☐
7	Yazıların puntosu yaş düzeyine uygundur.	Evet ☐ Hayır ☐
8	Harf renkleri, biçimleri ve satır aralıkları izleme ve okuma rahatlığı sağlamaktadır.	Evet ☐ Hayır ☐

9	Sayfa düzenindeki resim-metin oranı uygundur.	Evet ☐ Hayır ☐
10	Sayfa kenarlarındaki boşluklar, izleme-okuma rahat sağlamaktadır.	Evet ☐ Hayır ☐
11	Resimler ilgili metinle aynı sayfadadır.	Evet ☐ Hayır ☐
12	Resimler renklidir.	Evet ☐ Hayır ☐
13	Resimler, çocuğun öykü oluşturabileceği nitelikte	Evet ☐ Hayır ☐
14	Resimler hikâyeyi desteklemektedir.	Evet ☐ Hayır ☐
15	Resimler metni doğru yansıtmaktadır.	Evet ☐ Hayır ☐
16	Resimler gerçekçidir.	Evet ☐ Hayır ☐
17	Resimlerde korkutucu öğeler bulunmamaktadır.	Evet ☐ Hayır ☐
İÇYAPI ÖZELLİKLERİ		
18	Dil sade ve akıcıdır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
19	Kitapta eski ve yöresel dil kullanımı yoğun değildir	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
20	Cümle yapıları kurallıdır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
21	Yazım ve noktalama işareti hataları yoktur.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
22	Cümlelerde argo sözcükler bulunmamaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
23	Tema çocuğun yaş grubuna uygundur (sevgi, dost kardeşlik vb.).	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐

24	Evrensel etik değerlere yer verilmiştir (eşitlik, insan hayatına saygı, doğaya saygı, canlılara saygı)	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
25	Konusu didaktik değildir, düşündürücüdür.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
26	Konusu çocuğun günlük yaşamını ve deneyimlerini kapsar.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
27	Konunun olay örgüsü merak uyandırıcıdır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
28	Hikâye umut ve iyimserlik duygusu verecek biçimde sonuçlanmaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
29	Hikâye çocuğun kavram (soyut/somut, doğaüstü ve dünyasına uygun yaşam durumları içermektedir.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
30	Hikâye çocuğu toplumsal yaşamdan ve gerçeklerden uzaklaştırmamaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
31	Hikâye şiddet, ayrımcılık ötekileştirme öğeleri içermemektedir.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
32	Hikâye çocuğa doğru ve yanlışlar konusunda seçenekler sunmaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
33	Hikâye çocuğa soru sordurmaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
34	Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özelliklere sahiptir (aynı zamanda hatalar yapabilen, iyiyle kötüye ayırabilen).	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
35	Kahramanlar çocuklar için olumsuz model oluşturmamaktadır.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐

36	Kitapta olaylar tutarlı bir şekilde ilerlemektedir.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
37	Olaylar açık ve anlaşılır bir biçimde ilerlemektedir.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
38	Kitap, çocukların gelişim düzeyine, ilgi ve gereksinimlerine uygundur.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
39	Kitap çocukta okuma isteği uyandıracak niteliktedir.	Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır ☐
40	Diğer	

EK 2. Orijinallik Raporu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 05/04/2021

Tez Başlığı : ESKİŞEHİR İL HALK KÜTÜPHANESİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 126 sayfalık kısmına ilişkin, 5/4/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☐ Alıntılar hariç
- 4- ☒ Alıntılar dâhil
- 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
05/04/2021

Adı Soyadı: Gözde Anıl Yılmaz
Öğrenci No: N18233865
Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Programı: Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT**

Date: 05/04/2021

Thesis Title : EVALUATION OF CHILDREN'S PICTURE BOOKS OF ESKİŞEHİR PROVINCIAL PUBLIC LIBRARY

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 15/02/2021 for the total of 126 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 10 %.

Filtering options applied:

1. ☒ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☒ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature
05/04/2021

Name Surname: Gözde Anıl Yılmaz

Student No: N18233865

Department: Information and Records Managment

Program: Master of Art

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz

EK 3. Etik Komisyon Muafiyet Formu

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 31.01.2020
Tez Başlığı: Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Resimli Çocuk Kitaplarının Değerlendirilmesi Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 31.01.2020 Tarih ve İmza Adı Soyadı: Gözde Anıl Yılmaz Öğrenci No: N18233865 Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi Programı: Yüksek Lisans Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u> Uygundur. Prof. Dr. Bülent Yılmaz _____ (Unvan, Ad Soyad, İmza) Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT**

Date: 31/01/2020

Thesis Title: Evaluation of Children's Picture Books of Eskişehir Provincial Public Library

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

31.01.2020
Date and Signature

Name Surname: Gözde Anıl Yılmaz
Student No: N18233865
Department: Information and Records Management
Program: Master of Art
Status: ☒ MA ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Approve

Prof. Dr. Bülent Yılmaz
(Title, Name Surname, Signature)

